

PALVELUPALAPELISTÄ MONIVÄRIMAALAUKSEEN?

Moniammatillisen toiminnan
kehittämismahdollisuuksia neljän
tuulen ilmiöiden kokonaisvaltaiseen
kohtaamiseen

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali- ja terveysala
Sosionomi (amk)
Sosiaalipedagoginen lapsi-,
nuoriso- ja perhetyö
Opinnäytetyö
30.3.2017
Janette Ahvenainen

Lahden ammattikorkeakoulu
Sosionomi (amk)

Janette Ahvenainen: Palvelupalapelistä monivärimaalaukseen?
Moniammatillisen toiminnan
kehittämismahdollisuuksia neljän tuulen
ilmiöiden kokonaisvaltaiseen kohtaamiseen

Sosiaalipedagogisen lapsi-, nuoriso- ja perhetyön
suuntautumisvaihtoehdon opinnäytetyö, 81 sivua, 12 liitesivua

Kevät 2017

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön aiheena on moniammatillinen toiminta, joka mahdollistaa sekä asiakkaan että toisiinsa kytkeytyvien neljän tuulen ilmiöiden eli mielenterveys- ja päihdeongelmien, ongelmapelaamisen ja lähisuhdeväkivallan kokonaisvaltaisen kohtaamisen jo varhaisessa vaiheessa. Laadultaan tutkimuksellinen opinnäytetyö toteutettiin osana sosiaalialan osaamiskeskus Verson *Neljä tuulta - integroiva toimintamalli ehkäisevään työhön* -kehittämishanketta. Neljä tuulta viittaa Verson verkostoyhteistyössä kehitettyyn ajattelu- ja työtapaan, joka tarkastelee näitä neljää ilmiötä yhtäaikaaisesti sosiaalipedagogisen ehkäisevän työn viitekehyksessä. Kehittämishankkeen tavoitteena on tämän mallin edelleen kehittäminen kansalliseksi toimintamalliksi. Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa tietoa kehittämishankkeen tueksi ja hahmotella kehitettävän toimintamallin teoreettista perustaa.

Toteutin strukturoidun Webropol -kyselyn muodossa aikavälillä 9.12.2016-15.1.2017. Kyselyn vastaajiksi valitsin sosiaali-, terveys- ja sivistystoimialojen julkisten peruspalvelujen ammattilaisia, jotka toimivat neljän tuulen ilmiöiden parissa (n = 130, vastanneita 62 %). Kysely kartoitti anonymisti ammattilaisten kokemuksia, jotka liittyvät moniammatillisuuden periaatteiden toteutumiseen, neljän tuulen ilmiöiden tunnistamiseen ja puheeksiottoon sekä ilmiöiden yhteisesiintyvyyteen. Vastaajien kokemusten perusteella moniammatillisuuden periaatteista yksilötason valmiuksien koetaan toteutuvan vahvimmin, rakenteellisten mahdollisuuksien sekä tavoitteellisuuden heikoimmin. Avoin ja myönteinen asenneilmasto luo hyvän kehittämistoiminnan maaperän, ajanpuute taas asettaa haasteita. Neljän tuulen ilmiöiden tunnistamisen ja puheeksioton osaamis pohja on vahva, mutta epätasainen: Osaaminen painottuu mielenterveys- ja päihdeongelmiin, eli esille nousi tarve tuoda ongelmapelaamisen ja lähisuhdeväkivallan osaaminen samalle tasolle. Valtaosa vastanneista kokeekin tarvetta osaamisen vahvistamiselle. Neljän tuulen ilmiöiden esiintyminen yhtäaikaisesti vastaajien omilla asiakkailla ja/tai näiden perheenjäsenillä on myös huomattavaa, mikä perustelee kehitettävän toimintamallin tarvetta.

Asiasanat: neljä tuulta, moniammatillisuus, varhainen tunnistaminen, mielenterveys, päihteet, ongelmapelaaminen, lähisuhdeväkivalta

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

Ahvenainen, Janette: From Service Puzzle to Multicolor
Painting?

Development opportunities of
interprofessional processes to
encounter holistically Four Winds
phenomena

Bachelor's Thesis in social pedagogy for work with children, young people
and families, 81 pages, 12 pages of appendices

Spring 2017

ABSTRACT

The subject of this thesis is interpersonal processes, which enable encountering customers holistically and prevent Four Winds connected problems in early state. Four Winds problems refer to mental health issues, substance abuse, problem gambling and domestic violence. This thesis was made upon the request of The Centre of Excellence on Social Welfare Verso and it is part of a Four Winds development project. Four Winds is an orientation and working method created by Verso, which approaches these four phenomena from the perspective of their common elements. Four Winds is a preventive and social pedagogical way to study and work with these four phenomena. The Four Winds development project was started in order to further develop this method, so it can be used nationally. The purpose of this thesis was to support this project by collecting useful information and outlining the theoretical base for this Four Winds method.

I conducted a structured Webropol -survey between 9.12.2016-15.1.2017. The selected participants were professionals from public social and health care and education sectors, who work with these four phenomena (n=130, response rate 62 %). The anonymous survey gathered information about how principles, related to interprofessionalism, are realized, how professionals thought they were able to recognize these Four Winds phenomena and how these phenomena occur together. Based on the gathered answers, individual requirements were the strongest realized principle of interprofessionalism. The weakest were constructional level elements and systematical co-operation. The basic competence recognizing Four Winds phenomena was at a good level, but divided unevenly: Mental health issues and substance abuse were better recognized than problem gambling and domestic violence. This means there is a need to level up the competence differences. The occurrence of Four Winds phenomena is significant in professional's customer base. This result justifies the need for a Four Wind method and development project.

Key words: four winds, interprofessional, early interventions, mental health issues, substance abuse, problem gambling, domestic violence

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	OPINNÄYTETYÖN TAUSTA JA TARKOITUS	3
2.1	Opinnäytetyön toimeksiantaja, tavoitteet ja tarkoitus	3
2.2	Aiempi tutkimus ja tiedonhaun kuvaus	5
3	NELJÄN TUULEN KOKONAISUUS	7
3.1	Neljä tuulta ajattelu- ja työtapana	7
3.2	Neljän tuulen ilmiöiden kompleksiset yhteydet	11
3.3	Neljän tuulen ilmiöiden varhainen tunnistaminen	23
4	MONIAMMATILLISUUS KÄSITTEENÄ JA TOIMINTANA	26
4.1	Moniammatillisuuden käsitteellinen määrittely	26
4.2	Moniammatillisen toiminnan periaatteita	29
4.2.1	Kokonaisvaltainen ihmiskuva ja työote	29
4.2.2	Asiakaslähtöisyys ja tavoitteellisuus	30
4.2.3	Jaettu asiantuntijuus	31
4.2.4	Dialoginen vuorovaikutus	33
4.2.5	Reflektiivisyys ja myönteiset asenteet	35
4.2.6	Moniammatillisuuden mahdollistavat rakenteet	36
5	TUTKIMUSMENETELMÄT JA TIEDONHANKINNAN KUVAUS	38
5.1	Tutkimustavoitteet ja tutkimuskysymykset	38
5.2	Menetelmävalinnat ja otanta	40
5.3	Tiedonhankinnan kuvaus	43
5.4	Eettisyys ja luotettavuus	46
6	TULOSTEN KUVAUS JA ANALYSOINTI	50
6.1	Moniammatillisuuden periaatteiden toteutuminen	51
6.2	Neljän tuulen ilmiöiden tunnistaminen ja puheeksiotto	62
6.3	Neljän tuulen ilmiöiden yhteisesiintyvyys	67
7	POHDINTA	72
7.1	Johtopäätöksiin pohjaavat kehittämismahdollisuudet	72
7.2	Sosiaalipedagoginen neljän tuulen moniammatillisuus	76
8	YHTEENVETO	79
	LÄHTEET	82
	LIITTEET	90

1 JOHDANTO

Neljän tuulen ilmiöiksi myöhemmin nimitettyjä mielenterveys- ja päihdeongelmia, ongelmapelaamista ja lähisuhdeväkivaltaa voi syystä luonnehtia monimutkaisiksi ja "ilkeiksi ongelmiksi": Ne yltyvät monelle tasolle uhaten hyvinvointia, ja yhteen kietoutuessaan ne haastavat palapeliä muistuttavan palvelujärjestelmämme ja yksittäisten ammattilaisten kyvyn vastata niiden tuottamiin haasteisiin.

Ongelmallisuudessaan ne aiheuttavat sekä inhimillisesti että yhteiskunnallisesti kalliita kustannuksia. Näihin ongelmiin on siksi kyettävä tarttumaan mahdollisimman varhain, ennen kuin ne luovat ympärilleen kumuloituvien ongelmien monimutkaisen vyyhdin. Parhaiten tämä onnistuu yhteistoiminnallisilla keinoilla edellyttäen sekä ihmisen että näiden ilmiöiden *kokonaisvaltaista kohtaamista*. Näin palvelupalapeli voi alkaa muistuttaa enemmän maalauksen kaltaista kokonaisuutta, jota monitoimijainen osaaminen ja yhdistetyt voimavarat värittävät.

Tämän ajatuksen pohjalta olen valinnut opinnäytetyöni aiheeksi moniammatillisen toiminnan, joka mahdollistaa niin asiakkaan kuin toisiinsa kytkeytyvien neljän tuulen ilmiöiden kokonaisvaltaisen kohtaamisen jo ennen ongelmien syvenemistä. *Kohtaamisella* viittaa asiakkaiden kohtaamisen ohella näiden neljän tuulen ilmiöiden tuottamien hyvinvointiuhkien kohtaamiseen vastaamalla niihin sosiaalipedagogisen ehkäisevän työn ja yhteistoiminnan keinoilla. Opinnäytetyöni on laadultaan tutkimuksellinen, ja olen toteuttanut sen sosiaalialan osaamiskeskus Verso liikelaitoksen eli Verson toimeksiantona osana Verson *Neljä tuulta - integroiva toimintamalli ehkäisevään työhön* -kehittämishanketta.

Neljä tuulta viittaa ajattelu- ja työtapaan, jonka kehittäminen sai alkunsa Verson verkostoyhteistyössä. Tämä *neljän tuulen kokonaisuudeksi* nimetty malli kehittyi tarpeesta tuoda yhteen toisiinsa kytkeytyvät neljän tuulen ilmiöt yhteisen toiminnan ja yhtäaikaisen tarkastelun kohteeksi sosiaalipedagogisen ehkäisevän työn viitekehityksessä. Kolmivuotisen Neljä tuulta - kehittämissuunnitelman tavoitteena on tämän mallin edelleen kehittäminen kansallisesti hyödynnettäväksi toimintamalliksi. Oman

opinnäytetyöni tarkoituksena on puolestaan tuottaa tietoa lähdetiedon erittelyn ja kyselymuotoisen tiedonhankinnan kautta tämän kehittämishankkeen tueksi ja hahmotella tämän neljän tuulen toimintamallin teoreettista perustaa.

Olen rajannut opinnäytetyöni kolmeen toisiinsa kytkeytyvään teemaan: *moniammatillisen toiminnan periaatteet, neljän tuulen ilmiöiden varhainen tunnistaminen* ja näiden *ilmiöiden väliset yhteydet*. Tarkastelen näitä kolmea teemaa sosiaalipedagogisesta viitekehyksestä käsin ja ne muodostuvat opinnäytetyöni tutkimuksellisen fokuksen: Jotta neljän tuulen ilmiöiden synnyttämiä ongelmia kyettäisiin ehkäisemään ja tunnistamaan jo varhaisessa vaiheessa ennen ongelmien syvenemistä, tarvitaan yksilöosaamisen lisäksi moniammatillista yhteistoimintaa ja yhteneviä palvelupolkuja. Tietoisuus ilmiöiden välisistä yhteyksistä taas auttaa tunnistamaan niitä toistensa yhteydessä, ja moniammatillinen toiminta mahdollistaa moninäkökulmaisen ja kokonaisvaltaisen tukemisen. Koska ihmiselämän ilmiötä ei voi paloitella, on tällainen kokonaisvaltaisuus asiakaslähtöisyyden ehdoton edellytys.

Edellä esitettyä rajausta noudatellen esittelen opinnäytetyöni tietoperustassa lyhyesti neljän tuulen kokonaisuuden, tarkastelen ilmiöiden välisiä yhteyksiä ja varhaista tunnistamista sekä erittelen moniammatillista toimintaa periaatteineen. Varsinainen tutkimusosa muodostuu kyselymuotoisesta tiedonhankinnasta ja saadun kvantitatiivisen eli määrällisen aineiston erittelystä. Kyselyn kautta koottu aineisto kartoittaa sosiaali-, terveys- ja sivistystoimialojen julkisten palvelujen ammattilaisten kokemuksia liittyen moniammatillisuuden periaatteiden toteutumiseen, neljän tuulen ilmiöiden tunnistamiseen ja puheeksiottoon sekä ilmiöiden yhteisesiintyvyyteen oman arkityön näkökulmasta. Opinnäytetyön pohdintaosuudessa tarkastelen tämän keräämäni tietoaineiston tulosten merkitystä kehittämishankkeen kannalta ja niitä *kehittämismahdollisuuksia*, joita sosiaalipedagoginen neljän tuulen moniammatillinen toiminta voisi tarjota palvelupalapelin kehittämiseksi entistä enemmän monivärimaalauksen suuntaan.

2 OPINNÄYTETYÖN TAUSTA JA TARKOITUS

Opinnäytetyöni idea syntyi ajatuksesta pohtia moniammatillisen toiminnan mahdollisuuksia kohdata monimutkaiset ongelmat. Alkuajatukseenani oli tarkastella niitä yhdessä toimimisen mahdollisuuksia, joiden voimin kyetään vastaamaan vaikeiden ongelmien asettamiin haasteisiin eli kohtaamaan ne. Sosiaalialan osaamiskeskus Verson ehkäisevän työn seutukoordinaattori Susanna Leimio otti ajatuksestani kopin ja opinnäytetyöni liitettiin osaksi neljän tuulen kehittämishanketta. Neljän tuulen kokonaisuudesta tuli näin opinnäytetyöni kantava teema erityisesti moniammatillisen toiminnan mahdollistaman kokonaisvaltaisen kohtaamisen näkökulmasta. Tässä lukukappaleessa kuvaan hieman tarkemmin opinnäytetyöni taustaa ja sen suhdetta työelämään sekä aiempiin tutkimuksiin. Esittelen lyhyesti myös opinnäytetyöni toimeksiantajatahon sosiaalialan osaamiskeskus Verson sekä kehittämishankkeen, jonka osaksi opinnäytetyöni kuuluu.

2.1 Opinnäytetyön toimeksiantaja, tavoitteet ja tarkoitus

Neljän tuulen kokonaisuus moniammatillisen toiminnan näkökulmasta on aiheena mitä ajankohtaisin aikana, jolloin asiakkaiden tarpeisiin vastaaminen kokonaisvaltaisesti ja palveluprosessien integrointiaikeet kasvattavat yhteistoiminnan vaatimuksia ja edellyttävät toimintakulttuurisia muutoksia. Lisäksi tarve siirtää painopistettä sosiaali- ja terveystaloudissa korjaavasta ehkäisevään työhön korostaa ongelmien varhaisen tunnistamisen ja varhaisten interventioiden tarvetta. (Aalto 2016 & Leimio 2014.) Olenkin rajannut tämän Neljän tuulen ehkäisevän työtavan ja -orientaation tarkastelun opinnäytetyössäni juuri varhaiseen tunnistamiseen. Opinnäytetyöni aiheeksi muodostui näin neljän tuulen ilmiöiden ja asiakkaan kokonaisvaltainen kohtaaminen, joka mahdollistuu moniammatillisella toiminnalla ja tukee ongelmien varhaista tunnistamista.

Sosiaalialan osaamiskeskus Verso liikelaitos eli Verso on Päijät-Hämeen ja itäisen Uudenmaan alueellinen toimija, joka kehittää ja ylläpitää ammattilaisten välistä yhteistyötä ja osaamista. Verso on yksi

yhdestätoista valtion rahoittamasta osaamiskeskuksesta, jotka muodostavat koko maan kattavan tutkimus- ja kehittämistoiminnan alueellisen verkoston. Yksin Verson tehtäväalueista on *ehkäisevän työn koordinointi*, jonka tavoitteena on kehittää, edistää ja tukea edistävää mielenterveystyötä, ehkäisevää päihdetyötä, pelihaittojen ehkäisyä sekä lähisuhdeväkivallan vastaista työtä sekä näiden teemojen ympärille rakentuvaa *verkostoyhteistyötä*. (Sosiaali- ja terveysministeriö & Sosiaalialan osaamiskeskus Verso liikelaitos 2013.)

Neljä tuulta - integroiva toimintamalli ehkäisevään työhön, pilotti Päijät-Hämeessä on vuosien 2017-2019 aikana toteutuva Verson kehittämishanke, jonka tavoitteena on tehostaa ja systematisoida ehkäisevää työtä monialaisena toimintana muuttuvissa palvelurakenteissa. Hankkeen kautta siis mallinnetaan, kokeillaan ja kuvataan eri toimijoiden yhteistyönä kehitettyä neljän tuulen ehkäisevän työn toimintaa. Lopullisena tuotoksena on tarkoitus kehittää valtakunnalliseen levitykseen soveltuva integroitu toimintamalli, joka tukee neljän tuulen ilmiöiden yhtäaikaista huomiointia asiakastyössä ja vahvistaa ammattilaisten osaamista neljän tuulen ilmiöihin liittyen. Yksi tämän hankkeen keskeinen osa-alue on neljän tuulen ilmiöiden varhainen tunnistaminen ja puheeksiotto sekä siihen liittyvän osaamisen vahvistaminen. (Hankekuvaus 2016.)

Opinnäytetyöni tarkoituksena on tukea tämän kehittämishankkeen kautta neljän tuulen kokonaisuuden edelleen kehittämistä. Koska kyseessä on vielä kehitteillä oleva mallinnus, opinnäytetyöni tarkoituksena on koostaa teoreettisia perusteita neljän tuulen kokonaisuudelle ja tuottaa kehittämistyölle tarpeellista tietoa toimintamallin kehittämisen ja sen pilotoinnin tueksi. Edelleen kehitettävän neljän tuulen kokonaisuuden lailla myös opinnäytetyöni viitekehys on vahvasti *sosiaalipedagoginen*. Tarkastelen siis neljän tuulen ilmiöiden yhteyksiä, tunnistamista ja kohtaavaa moniammatillista toimintaa vahvasti kasvatuksellisesta ja vuorovaikutteisesta näkökulmasta.

Neljän tuulen ilmiöiden taipumus kytkeytyä toisiinsa ja niiden yhteisesiintyvyys on keskeisin syy toimintamallin kehittämisen ja

moniammatillisen toiminnan tarpeelle. Ilmiöiden yhteydet toisiinsa on lisäksi tärkeää osata huomioida varhaisen tunnistamisen kannalta. Näiden yhteyksien ja yhteisesiintyvyyden tutkiminen on siten tärkeässä roolissa kehitettävää toimintamallia ajatellen. Tietoa tarvitaan niin lähdeaineistoista kuin "kentältäkin", joten *neljän tuulen ilmiöiden yhteyksien ja yhteisesiintyvyyden kartoittaminen sekä lähdetiedon pohjalta että käytännössä* muodostaa yhden opinnäytetyöni tavoitteen. Neljän tuulen ilmiöiden varhaiseen tunnistamiseen ja puheeksiottoon liittyvän osaamisen vahvistaminen on kehittämishankkeen eräs keskeisimpiä tavoitteita, jotta ammattilaisilla olisi riittävä osaaminen tunnistaa ja ottaa puheeksi kaikki neljän tuulen ilmiöt. Opinnäytetyöni toisena tavoitteena on siten *tuottaa tietoa neljän tuulen ilmiöiden varhaisen tunnistamisen ja puheeksioton osaamisen vahvistamisen tueksi*.

Kuten aiemmin olen maininnut, moniammatillisuus on keskeinen osa neljän tuulen kokonaisuutta ja tärkeässä roolissa varhaisen vaiheen interventioiden toteutumisessa. Koska kehittämishankkeen kautta tuotettavan toimintamallin kehittäminen ja sen pilotointi keskittyy pitkälti Päijät-Hämeeseen, toimiala- ja paikkakuntarajat ylittävälle tiedolle tältä alueelta on tarvetta. Kolmas opinnäytetyöni tavoite onkin *kartoittaa moniammatillisen toiminnan tilaa* saadakseni viitteitä siitä, millaisen "kehittämistyön maaperästä" se tarjoaa neljän tuulen kokonaisuuden mukaiselle moniammatilliselle toiminnalle.

2.2 Aiempi tutkimus ja tiedonhaun kuvaus

Opinnäytetyöni toimii Verson toiveesta jatkotutkimuksena syksyllä 2016 valmistuneelle opinnäytetyölle Neljän tuulen kokonaisuus - Raikas puhallus ehkäisevään työhön, jonka ovat toteuttaneet Lahden ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijat Sanna Kangas, Henna Kuisma ja Outi Mäyrä. Aiempi opinnäytetyö tarkasteli kvalitatiivisen haastatteluaineiston pohjalta näkemyksiä neljän tuulen työtavan toimivuudesta käytännön työssä. Oma opinnäytetyöni keskittyy puolestaan neljän tuulen varhaisen tunnistamisen moniammatilliseen toimintaan ja

ilmiöiden yhteyksien kartoittamiseen kvantitatiivisesti. Oman opinnäytetyöni on lisäksi tarkoitus jatkaa ja syventää tietoperustassaan neljän tuulen ilmiöiden välisten *yhteyksien ja rajapintojen* tarkastelua, jonka edellinen opinnäytetyö aloitti esittelemällä ilmiöt pääpiirteissään.

Neljän tuulen kokonaisuuteen perustuvia tutkimuksia ei sen uutuuden takia ole vielä juurikaan ole, ja varsin vähän on löydettävissä aineistoja, joissa tarkasteltaisiin kaikkia neljää ilmiötä. Muutamia on kuitenkin jo julkaistu viime vuosina. Mielenterveys- ja päihdeongelmista, ongelmapelaamisesta ja lähisuhdeväkivallasta yksittäin ja kaksittain on sen sijaan julkaistu useita tutkimuksia. Moniammatillisesta ja -alaisesta toiminnasta puolestaan löytyy viime vuosikymmeniltä varsin paljon oppimateriaaleja, oppaita sekä useita tutkimuksia.

Opinnäytetyöni tietoperustaan olen valinnut ajankohtaisia ja opinnäytetyön aiheen kannalta tarkoituksenmukaisia tutkimuksia, tutkimusartikkeleita ja oppaita sekä aiemmin tutuksi tullutta ammattikirjallisuutta. Olen siis valinnut aineistoja, joissa käsitellään useampaa neljän tuulen ilmiötä ja niiden varhaista tunnistamista. Moniammatillisuuden osalta olen valinnut tutkimuksia, jotka erittelevät sosiaali- ja terveysalan sekä sivistystoimialan moniammatillisuutta. Yleisesti valintakriteerinä lähdemateriaalin valinnassa on ollut ajantasaisuus, yhteensopivuus opinnäytetyöni aiheisiin ja pätevyys. Tiedonhaun olen rajannut koskemaan vuosia 2007-2017 ja olen käyttänyt Lahden korkeakoulukirjaston MastoFinna-tietokantaa, kirjastojen yhteistietokanta Melindaa sekä terveystieteellistä Medic-viitetietokantaa. Tarkempi tiedonhaun kuvaus on jäsennelty taulukkomuotoon (Liite 1).

Edellisten ohella olen hyödyntänyt opinnäytetyöni tietoperustassa myös tutkimuslähteitä, joita on käytetty valitsemieni lähdeteosten lähteinä, neljän tuulen kokonaisuuden kehittämismateriaaleja sekä paikallisia asiantuntijahaastatteluja. Tiedonhaun tukena olen hyödyntänyt myös oppilaitokseni tarjoamaa tiedonhakuklinikkaa. Seuraavat lukukappaleet jäsentävät opinnäytetyöni keskeistä tietoperustaa, joka on koostettu edellä mainittujen lähdeaineistojen tarkastelun ja erittelyn kautta.

3 NELJÄN TUULEN KOKONAISUUS

Suomalaisessa palvelujärjestelmässä perus- ja erityistasolla työskentely päihteisiin, mielenterveyshäiriöihin, ongelmapelaamiseen tai lähisuhdeväkivaltaan liittyvien ilmiöiden parissa tapahtuu usein erillään toisistaan ja kohdistuu ryhmiin, joissa on toisaalta "ei kenenkään" ja kuitenkin kaikkien asiakkaita. Em. ilmiöissä on tunnistettavissa yhteisiä elementtejä ja siksi niitä on hedelmällistä tarkastella yhdessä. Ne koskettavat paitsi palveluja käyttäviä itseään, myös heidän lähipiiriänsä ja koko yhteiskuntaa, ja ovat ehkäistävissä oikein ajoitetuin, kohdennetuin ja integroiduin toimin. (Hankekuvaus 2016.)

Edellä esitetty hankekuvaus tiivistää ajatuksen neljän tuulen kokonaisuuden ja siihen pohjaavan toimintamallin kehittämistarpeen, jota tämä opinnäytetyö tukee. Tässä lukukappaleessa esittelen tarkemmin tätä neljän tuulen kokonaisuutta työtapana ja -orientaationa. Kokoan myös yhteen niitä neljän tuulen ilmiöiden *rajapintoja* eli yhdistäviä tekijöitä, jotka muodostavat tarpeen tälle neljän tuulen toimintamallille ja siihen liittyvälle *moniammatilliselle* yhteistoiminnalle. Lopuksi tarkastelen näiden neljän monimutkaisen ilmiön varhaiseen tunnistamiseen liittyviä tekijöitä käytännön työn näkökulmasta.

3.1 Neljä tuulta ajattelu- ja työtapana

Neljän tuulen kokonaisuus on saanut alkunsa Verson verkostoyhteistyössä kehittyneen idean pohjalta ja tarpeesta kokonaisvaltaiselle tavalle vastata kompleksisten ongelmien asettamiin haasteisiin. Tämä malli tuo neljän monimutkaisen ilmiön eli mielenterveys- ja päihdeongelmien, ongelmapelaamisen sekä lähisuhdeväkivallan tarkastelun yhteisen *moniammatillisen toiminnan* kohteeksi. (Sosiaalialan kehittämiskeskus Verso liikelaitos 2013.)

Kuten alun sitaatissa tuodaan esille, näillä mainituilla neljällä monimutkaisella ilmiöllä on havaittu monia yhteisiä elementtejä eli rajapintoja. Ilmiöiden taipumus esiintyä yhdessä on asettanut haasteen sektoroituneen palvelujärjestelmän ja ammattilaisten kyvylle vastata niihin kokonaisvaltaisesti. Neljän tuulen kokonaisuus ajattelu- ja työtapana onkin kehitetty vastaamaan juuri tähän tarpeeseen tuomalla nämä neljä "ilkeää

ongelmaa" yhteisen työn ja toiminnan kohteeksi *sosiaalipedagogisen ehkäisevän työn viitekehyyksessä*. (Leimio 2014; Leimio 2016.)

Neljä tuulta (Four Winds = 4W) viittaa sekä näihin neljään ilmiöön että toimimiseen niiden välisillä rajapinnoilla. *Orientaationa* neljän tuulen kokonaisuus antaa tälle toiminnalle teoreettisen ja ajattelua ohjaavan viitekehyyksen, ja *työtapana* se viittaa konkreettiseen toimintaan, jossa nämä neljä ilmiötä ja asiakas huomioidaan kokonaisvaltaisesti. Tätä neljän tuulen kokonaisuutta olen havainnollistanut sisältöineen taulukossa 1.

TAULUKKO 1: Neljän tuulen kokonaisuus

Neljän tuulen ilmiöt	Neljä tuulta orientaationa	Neljä tuulta työtapana
Mielenterveysongelmat	Toiminnan teoreettinen viitekehys - Tarkastelee kaikkia neljää ilmiötä yhtäaikaaisesti	Perustuu toimiala ja sektorirajat ylittävään moniammatilliseen toimintaan
Päihdeongelmat	Pohjaa holistiseen kuvaan ihmisestä - ilmiöitä ja asiakasta on lähestyttävä kokonaisvaltaisesti	Verkostoja hyödynnetään aktiivisesti oman työn tukena ja asiakkaan palvelutarpeeseen vastaamisessa
Ongelmapelaaminen	Orientaation ytimessä moninäkökulmaisuus - tarvitaan tietojen, osaamisen ja toiminnan integraatiota	Työn ytimeen asettuu asiakkaan <i>kohtaaminen</i> kokonaisvaltaisesti ja arvostavasti (dialoginen suhde)
Lähisuhdeväkivalta	Sosiaalipedagoginen suuntautuminen asiakkaaseen, yhteistyöhön ja neljän tuulen ilmiöihin	Luodaan yhtenäisiä palvelupolkuja - asiakasta ei "paloitella", vaan tuki rakentuu tämän ympärille
YHTEISET RAJAPINNAT	Asiakas nähdään osallisena toimijana, ei vain toiminnan kohteena	Asiakastyössä osataan huomioida kaikki neljän tuulen ilmiöt
→ Luovat tarpeen ja perustelut neljän tuulen orientaatiolle ja työtavalle		

Sosiaalipedagoginen tausta nousee vahvasti esille neljän tuulen kokonaisuudessa: Se tarkastelee ihmistä tämän oman elämäntarinan kautta kokonaisvaltaisena persoonana sekä yhteisön ja yhteiskunnan jäsenenä. *Sosiaalipedagogiikka* on teorian ja käytännön yhdistävä oppi-,

koulutus-, työ- ja tutkimusala, joka tavoittelee sosiaalisten ongelmien ehkäisyä ja lievittämistä kasvatuksellisin, vuorovaikutteisoin sekä yhteisöllisyyttä tukevin keinoin. Sosiaalipedagogiselle toiminnalle on ominaista kriittinen ja *reformistinen*, eli vallitsevia yhteiskuntarakenteita ja kulttuuria uudistava, toiminta, tavoitteenaan eriarvoisuuden ja sosiaalisten ongelmien vähentäminen ja hyvinvoinnin edistäminen. (Hämäläinen & Kurki 1997, 13-15, 20-23; Leimio 2014.) Uudistavan ja kohtaamista korostavan tausta-ajattelun kautta neljän tuulen kokonaisuus saa myös *sosiokulttuurisen innostamisen* piirteitä. Sosiokulttuurisen innostamisen pedagogiikan ydinajatuksena on, että ihmiset kohtaavat toisensa vertaisina subjekteina ja motivoituvat toimimaan aktiivisesti yhdessä pyrkimyksensä muuttamaan vallitsevaa todellisuutta rakentamalla uudenlaisia, yhteisöllisiä arvoja ja yhteyttä siihen kulttuuriseen todellisuuteen, jonka osana itse kukin toimii. (Hämäläinen & Kurki 1997, 196-199; Kurki 2008, 19-23.)

Sosiaalipedagogisen viitekehyksen mukaisesti neljän tuulen kokonaisuuden ytimeen asettuu näkemys asiakkaasta subjektina eli aktiivisena toimijana, joka tulee *kohdata kokonaisvaltaisesti* omasta elinpiiristään ja yksilöllisistä palvelutarpeistaan käsin. Ihmisten välillä tämä kohtaaminen tarkoittaa luottamuksellista ja *dialogista suhdetta*, joka mahdollistaa ihmisen näkemisen arvokkaana yksilönä ja yhteisön jäsenenä. Tällainen kunnioittava ja hyväksyvä kohtaaminen luo perustan asiakkaan voimaantumisen ja toimintakyvyn vahvistumiselle. Palvelujärjestelmän tasolla palvelujen ja ihmisen kohtaamattomuutta edustaa asiakkaan "paloittelemisen" sektoroituneen palvelujärjestelmän ja eriytyneen asiantuntijuuden toimesta. Kokonaisvaltainen kohtaaminen palvelutasolla edellyttääkin yhteistoimintaa, joka rakentaa palvelut ja osaamisen asiakkaan ympärille. (Leimio 2014; Leimio 2015 mukaan; Kurki 2014; Hankekuvaus 2016.)

Neljän tuulen kokonaisuus pohjaa *ehkäisevään työhön*. Mielenterveys- ja päihdeongelmia, ongelmapelaamista ja lähisuhdeväkivaltaa yhdistää ilmiönä se, että kaikki tuottavat mittavia kustannuksia yksilöille, läheisille ja yhteiskunnalle. Nämä kustannukset ovat laadultaan sekä taloudellisia

että inhimillisiä. Neljän tuulen kokonaisuus perustuu ajatukselle, että kaikki nämä kustannukset ovat ehkäistävissä oikea-aikaisin ja integroiduin toimin. (Leimio 2016; Hankekuvaus 2016.)

Ehkäisevällä työllä viitataan toimintaan, jonka tavoitteena on edistää terveyttä ja hyvinvointia sekä ehkäistä ongelmien syntymistä ja niiden pahenemisesta koituvia haittoja. Ehkäisevän työn käsitteen eri jaottelut ovat jokseenkin monitulkintaisia, mutta ehkäisevä työ voidaan jakaa esimerkiksi promootioon, eli hyvinvointia edistävään toimintaan, ja preventioon, eli ongelmia ehkäisevään toimintaan, tai primaari-, sekundaari- ja tertiaaripreventioon (Kuhanen, Oittinen, Kanerva, Seuri & Schubert 2012, 27-30; Kurki-Kangas, 2016, 7-9). Neljän tuulen ehkäisevä työ ulottuu kaikille näille ehkäisevän työn tasoille hyvinvoinnin edistämisestä korjaavaan työhön. Neljän tuulen ehkäisevää työtä toteutetaan lisäksi sekä universaalisti että kohdennetusti, ja sen ydinajatuksena on *ehkäisevä työ kuuluu kaikille*. (Leimio 2014.) Tätä eri tasoille ulottuvaa neljän tuulen ehkäisevää työtä olen eritellyt vielä taulukossa 2.

TAULUKKO 2: Neljän tuulen ehkäisevän työn tasot

Promootio & Primaaripreventio	Sekundaaripreventio	Tertiaaripreventio
Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen Ongelmien ehkäisy ennen niiden syntyä Tuetaan yksilöitä, perheitä ja yhteisöjä - strategiat, säädökset ja poliittiset ohjelmat, lisätään tietoa, vaikutetaan asenteisiin jne. → Tapahtuu kaikilla tasoilla, kaikissa palveluissa!	Varhainen tunnistaminen ja tukeminen → ongelmiin tartutaan heti niiden ilmettyä tai riskin kasvettua ennen ongelmien pahenemista ja kumuloitumista Estetään haittojen syntyä: ennakoivat ja välittömät interventiot ja nopea tuen saanti - ehkäistään ongelmien kasautumista ja sukupolvittumista	Korjaava työ → edistetään kuntoutumista, lievitetään ongelmien aiheuttamia haittoja, ehkäistään ongelmien pahenemista, kasautumista ja sukupolvittumista

Neljän tuulen kokonaisuus - sektori- ja ammattirajat ylittävä yhteistoiminta!

3.2 Neljän tuulen ilmiöiden kompleksiset yhteydet

*"Jokainen ongelma voi olla jonkin toisen ongelman oire."
(Leimio 2014 mukaan; Mason & Mitroff, 1981.)*

Neljän tuulen ilmiöillä eli mielenterveys- ja päihdeongelmilla, ongelmapelaamisella ja lähisuhdeväkivallalla on monimutkainen ja ongelmallinen suhde toisiinsa. Vaikka ilmiöillä on kaikilla omanlaisensa problematiikka erilaisine ongelma-asteineen, niillä on myös monia yhdistäviä elementtejä. Kaikkien neljän ilmiön syntyyn ja vaikutuksiin liittyvät tekijät ovat luonteeltaan monitasoisia, eli ne yltyvät yksilö-, yhteisö- ja yhteiskuntatasolle. Ilmiöiden monitasoisuuteen liittyviä tekijöitä olen lähdetiedon erittelyn kautta koonnut seuraavan sivun taulukkoon 3.

Ehkäisevän työ kannalta ilmiöiden yhteisten tekijöiden tunnistaminen yksilö-, yhteisö- ja yhteiskuntatasoilla on tärkeää, ja monitasoiset välilliset ja välittömät vuorovaikutussuhteet perustelevat tarvetta ulottaa edistävää ja ehkäisevää toimintaa kaikille tasoille. Tästä vuorovaikutteisudesta johtuen toiminta yhdellä tasolla vaikuttaa myös muihin. Sosiaalipedagogisen ehkäisevän työn näkökulmasta tämä tarkoittaa toimimista sekä alhaalta ylös että ylhäältä alas yksittäisellä, yleisellä ja rakenteellisella tasolla. (Hämäläinen & Kurki 1997, 14-15; Leimio 2014.)

Näiden yhteisten riskitekijöiden ja syntysyiden vuoksi nämä neljän tuulen ilmiöt ovat taipuvaisia esiintymään yhtäaikaisesti tai peräkkäin. Ilmiöt voivat myös esiintyä yksittäin, tai jopa kaikki neljä voivat kumuloitua saman ihmisen tai perheen elämässä. Ilmiöt voivat myös synnyttää toinen toisiaan, eli niiden välille voi kehittyä kausaalinen syy-seuraussuhde. (Heikkinen 2016; Komu 2016.) Tämä asettaa auttamistyölle haasteita, ja ongelmapyyhdyksen selvittäminen vaatii monen osaamisalueen tietoja ja taitoja (Leimio 2016). Käytännön työssä varhaisen tunnistamisen kannalta ilmiöiden yhtäaikaisuuden ja toisiinsa kytkeytymisen ymmärtäminen on keskeistä ja synnyttää tarvetta moniammatilliselle toiminnalle. Tästä syystä olen tarkastellut näitä ilmiöiden välisiä yhteyksiä lähdetiedon valossa seuraavaksi. Selkeyden vuoksi olen eritellyt ilmiöiden suhteita pareittain. Ilmiöiden yhteydet olen koonnut yhteen alaluvun lopussa taulukossa 4.

TAULUKKO 3: Neljän tuulen ilmiöiden yhteisiä nimittäjiä eri tasoilla

4W	YKSILÖTASO	YHTEISÖTASO	YHTEISKUNTA- & KULTTUURITASO
Ilmiöiden syntyyn vaikuttavia tekijöitä	<p><i>Yksilön ominaisuudet:</i> ikä, sukupuoli, arvot, asenteet, uskomukset, opitut toimintamallit, yksilöpsykkiset tekijät</p> <p><i>Riskitekijöitä:</i> traumat, varhain koettu kaltoinkohtelu ja laiminlyönti, kiintymyssuhteen turvattomuus, voimavarojen vähäisyys, stressitekijät, kriisit, ihmissuhdeongelmat, heikko sosioekonominen asema</p>	<p><i>Perheen/lähipiirin ominaisuudet:</i> vuorovaikutussuhteet ja -mallit, arvot, asenteet, normit, odotukset, vanhemmuustaidot, asuinalue, muut sosiaaliset suhteet ja mallit</p> <p><i>Riskitekijöitä:</i> varhaisen tuen ja huolenpidot puutteet, neljän tuulen ilmiöt perheessä, heikot voimavarat ja sosiaaliset verkostot, ongelmat perhedynamiikassa, toimeentulovaikeudet, heikot asuin- ja elinotot</p>	<p><i>Yhteiskuntarakente ja kulttuuri:</i> arvot, asenteet, normit, erilaisuuden sieto -leimaavuus, talous- ja hyvinvointipolitiikka, työllistymis- ja koulutusmahdollisuudet, palvelujen saatavuus ja laatu, lainsäädäntö, asuin- ja elinotot</p> <p><i>Riskitekijöitä:</i> köyhyys, eriarvoisuus -diskriminaatio, nopeat rakenteelliset muutokset, epävakaus, työttömyys, heikko perusturva, puuttumattomuus ja puhumattomuus</p>
Ilmiöiden vaikutuksia eri tasoilla	<p>Aiheuttavat yksilölle inhimillistä kärsimystä, heikentävät toimintakykyä, altistavat psykososiaalisten ja terveydellisten ongelmien ja huono-osaisuuden kasautumiselle, aiheuttavat syyllisyyttä ja häpeää - salailu</p>	<p>Vaikuttavat koko perheen hyvinvointiin ja toimintakykyyn, voivat aiheuttaa puutteita arjenhallinnassa ja vanhemmuudessa -sukupolvaisia jatkumoit, sosiaaliset suhteet saattavat heikentä -eristäytyminen, aiheuttavat syyllisyyttä ja häpeää - salailu</p>	<p>Kuormittavat palvelujärjestelmää, tuottavat mittavia kustannuksia (mm. palvelukustannukset, menetetyt työ- ja elinvuodet), edistävät syrjäytymistä, eriarvoistumista ja huono-osaisuutta</p>
VUOROVAIKUTUS			
Lähdeviitteet:	<p>Aalto, Alho, Kiianmaa & Lindroos. 2015 8, 13, 36-41, 104-107 Aalto, Bäckmand, Haravuori, Lönnqvist, Marttunen, Melartin, Partanen, Partonen, Seppä, Suomalainen, Suokas, Suvisaari, Viertiö & Vuorilehto 2009, 30 Alho, Heinälä, Kiianmaa, Lahti & Murto. 2015, 18-19, 23, 27, 52-65, 70, 81 Haapasalo 2008, 33-34, 50-53 Itäpuisto 2011, 9-15, 17 Järvinen Tassopoulos & Tassopoulos 2011, 21-23 Kuhanen ym. 2012, 19-23, 46 Kurki-Kangas, 2016, 4 mukaan; Suvisaari 2010, 17 Kurki-Kangas, 2016, 9 mukaan; Kivekäs ym. 2015 & McDaid ym. 2008 Leppäkoski ym. 2014, 8 Orjasniemi 2014, 96-97 Piispa 2013, 85 Siukola 2014, 12-22 Sosiaali- ja terveysministeriö 2007, 3, 44-52 THL 2012, 9</p>		

Mielenterveysongelmat ja lähisuhdeväkivalta. *Mielenterveys* osana muuta terveyttä on ihmisen hyvinvoinnin perusta (Kurki-Kangas 2016, 4 mukaan; Shonkoff 2009). Se ei ole staattinen vaan dynaaminen, eli jatkuvasti muutoksellinen tila, johon vaikuttavat vuorovaikutteisesti yksilö- ja ympäristötason monet tekijät. (Kuhanen ym. 2012, 16-18.)

Mielenterveys voi kuitenkin järkkyyä, mihin viitataan mielenterveysongelmilla. *Mielenterveydenhäiriöt* ovat oireiltaan ja vaikeusasteiltaan erilaisia ja eri tavoin koettavia diagnostisesti määriteltäviä häiriötiloja, jotka heikentävät ihmisen toimintakykyä ja elämänlaatua. (Kuhanen 2012 ym. 65, 125-126, 174-175.)

Lähisuhdeväkivalta puolestaan viittaa väkivaltaan, jonka tekijänä on nykyinen tai entinen kumppani, perheenjäsen tai muu läheinen ihminen. Lähisuhdeväkivallan käsite sisältää siten sekä perheväkivallan että parisuhdeväkivallan. Väkivalta voi olla kertaluontoista, satunnaista tai jatkuvaa fyysistä, psyykkistä, seksuaalista, taloudellista tai uskonnollista väkivaltaa tai niiden uhkaa. Lisäksi se voi ilmetä myös laiminlyöntinä tai syrjintänä. (Siukola 2014, 10-11; Leppäkoski ym. 2014, 7.)

Mielenterveyden ongelmat ja lähisuhdeväkivalta kytkeytyvät monella tapaa toisiinsa: Yhtäältä väkivaltakokemukset altistavat mielenterveyden häiriöille, toisaalta jotkin mielenterveydelliset tekijät voivat lisätä väkivaltaisen toiminnan riskiä. Esimerkiksi persoonallisuushäiriöistä epäsosiaalinen ja epävakaa persoonallisuus sekä impulssikontrollin heikkous voivat kasvattaa väkivaltaisen käyttäytymisen todennäköisyyttä. (Siukola 2014, 26 mukaan; Shorey ym. 2012; Dutton & Starzomski 1993; Stuart ym. 2006.) Vakavakaan mielenterveyden häiriö ei kuitenkaan selitä väkivaltaa, vaikka voikin myötävaikuttaa siihen (Siukola 2014, 25 mukaan; Elbogen & Johnson 2009).

Väkivaltakokemusten tuottama psyykinen stressi voi aiheuttaa monenlaista psyykkistä oireilua, kuten masennusta, syömis- ja unihäiriöitä, keskittymisvaikeuksia, ahdistuneisuutta sekä lisätä itsetuhoisuutta ja johtaa jopa itsemurhiin. Se voi myös laukaista vakavia ja pitkäaikaisia mielenterveyshäiriöitä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007, 50; Kuhanen

ym. 2012, 46; Piispa 2013, 84; Siukola 2014, 12 mukaan; Golding 1999; Krug ym. 2002.) Esimerkiksi traumaperäisen stressihäiriön (PTSD) yksi suurimmista riskitekijöistä on puolison pahoinpitelemäksi joutuminen (Traumaperäinen stressihäiriö - Käypähoito 2014). Väkivallan kokijan mielenterveyden järkkäminen voi myös lisätä väkivallan riskiä tai riippuvaisuutta väkivaltaisesti kumppanista ja vähentää entisestään kokijan kykyä ja voimavaroja irtaantua väkivallan tekijästä (Siukola 2014, 37-38).

Monien tutkimusten perusteella mielenterveysongelmista kärsivillä on normaaliväestöön nähden enemmän lähisuhdeväkivaltakokemuksia: Yli 130 tutkimuksen koonneen artikkelikatsauksen mukaan psykiatrian potilaista noin 30-50 % oli joutunut jossain vaiheessa elämäänsä fyysisen väkivallan ja 30-35 % seksuaalisen väkivallan uhriksi (Siukola 2014, 26 mukaan; Alhabib ym. 2010) Trevillionin ym. tutkimuksen mukaan sekä miehillä että naisilla kaiken tyyppiset mielenterveyshäiriöt lisäsivät todennäköisyyttä omata kokemuksia perheväkivallasta (Trevillion, Oram, Feder & Howard 2012). Chang ym. tutkimuksessa taas päihdeongelmista, ahdistuneisuushäiriöistä ja kaksisuuntaisesta mielialahäiriöstä kärsivillä kokemukset lähisuhdeväkivallasta olivat kaksi kertaa todennäköisempiä muihin verrattuna. Alkoholiriippuvuus- ja PTSD diagnoosin omaavilla todennäköisyys oli kolminkertainen. (Chang, Cluss, Burke, Hawker, Dado, Goldstrohm & Scholle 2010, 61.)

On siis selvää, että väkivallan kokeminen ja sen uhan alla eläminen vaikuttavat ihmisen terveyteen ja hyvinvointiin negatiivisesti. Lähisuhdeväkivallan ja mielenterveysongelmien yhteys toisiinsa on siksi tärkeä osata huomioida asiakastyössä. Mielenterveysongelmat voivat myös mutkistaa sitä kokevan avun saantia, mikäli lähisuhdeväkivaltaa taustalla ei tunnisteta, se sivuutetaan tai mielenterveysongelmat nähdään enemmän suhteeseen liittyvien ongelmien syynä, kuin seurauksena. (Siukola 2014, 38 mukaan; Humphreys & Thiara 2003.) Kokijan lisäksi myös tekijän tuen tarve on syytä huomioida tästä näkökulmasta.

Lähisuhdeväkivalta ja päihteet. *Päihteillä* viitataan tässä yhteydessä päihdyttävien ja riippuvuutta aiheuttavien aineiden (alkoholi, huumeet, psykoaktiiviset aineet) ongelmakäyttöön. *Ongelmakäyttö* taas viittaa tilaan, jossa päihteiden käyttö aiheuttaa erilaisia haittoja, jotka voivat kohdistua fyysiseen tai psyykkiseen terveyteen, talouteen taikka sosiaalisiin suhteisiin tai riski näiden haittojen ilmenemiseen on olemassa. (Aalto, ym. 2015, 9.)

Yleinen ja paljon kansanterveydellisiä haittoja aiheuttava päihde on alkoholi, jota suomalaiset käyttävät vuoden 2014 tilaston mukaan 100% alkoholina 15 vuotta täyttänyttä asukasta kohden noin 11 litraa vuodessa (Siukola 2014, 20; Aalto ym. 2015, 7-9, 12). Lähisuhdeväkivallan esiintymisellä onkin yhteys alkoholin kulutukseen ja alkoholipoliittisiin ratkaisuihin (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007, 3). On siten luonnollista, että lähisuhdeväkivaltaan yhdistettynä alkoholilla on tutkimusten ja tilastojen valossa ylivoimainen edustusrooli muihin päihteisiin verrattuna. Muiden päihteiden osalta tutkimuksia on vielä jokseenkin niukalti, mutta esimerkiksi lähes sata tutkimusta kattaneen kansainvälisen tarkastelun mukaan huumeiden käyttöön liittyy muuhun väestöön verrattuna kolminkertainen parisuhdeväkivallan riski. (Siukola 2014, 23 mukaan; Moore ym. 2008.)

Juominen on siirtynyt yhä enenevässä määrin koteihin pariskuntien yhteiseksi ajanvietteeksi, ja valtaosa eli noin 80% juomiskerroista tapahtuu kotona. Kodin seinien sisäpuolelle sosiaalinen kontrolli ei yllä, joten tämä kehitys voi osaltaan lisätä väkivallan yleisyyttä. (Karlsson, Kotovirta, Tigerstedt & Warpenius 2013, 22; Piispa 2013, 86;). Alkoholi itsessään ei selitä väkivaltaa tai suoranaisesti aiheuta aggressiivisuutta, mutta se heikentää itsekontrollia, voimistaa tunnereaktioita ja vaikeuttaa oman toiminnan seurausten ennakoimista. Humalatila voi siten edesauttaa ja kärjistää väkivaltatilanteita sekä lisätä seurausten vakavuutta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007, 46; Aalto ym. 2015, 27). Runsas ja tiheä humalajuominen onkin yhteydessä lähisuhdeväkivallan teon ja kokemisen riskiin (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007, 46; Piispa 2013, 80 mukaan; Laslett ym. 2010).

Vaikka lähisuhdeväkivalta ja päihteet linkittyä toisiinsa, on syytä huomata, ettei päihtymys aina liity lähisuhdeväkivaltaan: Tilastojen mukaan tekijä on päihtynyt vajaassa puolessa väkivaltatilanteista. Humalajuominen kuitenkin moninkertaistaa väkivallan tekemisen ja sen kokemisen riskiä ja molempien osapuolten päihtymystilan lisäämään väkivallan seurausten vakavuutta entisestään (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007, 35; Heiskanen & Ruuskanen 2010, 35-36.)

Päihteillä ja lähisuhdeväkivallalla on yhteys myös väkivallan vaikutusten kautta: Toistuvat väkivaltakokemukset saattavat lisätä kokijan omaa päihteiden käyttöä. (Siukola 2014, 12 mukaan; Golding 1999; Krug ym. 2002.) Väkivallan kokija saattaa turvautua päihteisiin lievittääkseen ahdistusta tai traumaperäisen stressin oireita ja jaksakseen haastavassa elämäntilanteessa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007, 50; Piispa 2013, 85 mukaan; Kaysen ym. 2007.) Myös varhain koettu väkivalta voi lisätä päihdeongelman riskiä ja synnyttää näin ongelmien ylisukupolvittumista (Siukola 2014, 12 mukaan; Stith ym. 2000).

Auttamistyön näkökulmasta on tärkeää huomata, että päihdeongelma voi kasvattaa avun hakemisen kynnyksen ylitsepääsemättömäksi. Väkivallan kokija ei ehkä uskalla hakea apua pelosta, että oma päihteiden käyttö paljastuu tai se katsotaan syyksi väkivallan kokemiseen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007, 38, 50; Siukola 2014, 35-36.) Sekä päihdeongelmat että lähisuhdeväkivalta synnyttävätkin häpeää ja syyllisyyttä. Väkivallan kokija voi tuntea syyllisyyttä ja häpeää kokemastaan parisuhdeväkivallasta ja siitä, ettei hän kykene irrottautumaan väkivaltaisesta suhteesta. Myös väkivallan tekijä voi kokea häpeää ja syyllisyyttä teoistaan tai pelätä väkivallan paljastumista. (Piispa 2013, 85 mukaan; Husso 2003; Piispa 2002; Siukola 2014, 45; Aalto ym. 2015, 8.) Nämä kokemukset on erityisen tärkeää huomioida varhaisen tuen ja puheeksioton näkökulmasta.

Päihde- ja mielenterveysongelmat. Mielenterveys- ja päihdeongelmia on monella tapaa perusteltua käsitellä yhdessä: Molemmilla ilmiöillä on paljon sekä yhteisiä riskitekijöitä että suojaavia tekijöitä, jolloin niiden syntyäkin voidaan ehkäistä monella tapaa yhdessä. (Laitila 2013, 15-16.) Aallon (2007, 1293-1294) mukaan päihteiden käyttö voi johtaa pitkäaikaisena mielenterveyshäiriöön tai laukaista sen varsinkin, jos henkilöllä on alttius sairastua. Mielenterveysongelmat voi myös synnyttää päihdeongelman siten, että henkilö käyttää päihteitä mielenterveysongelmien itselääkintänä tai mielenterveysongelmat voivat lisätä päihteiden käytölle altistavia psykososiaalisia riskitekijöitä. Mielenterveys- ja päihdeongelmilla voi lisäksi olla joitakin yhteisiä etiologisia tekijöitä. Näitä yhteisiä selittäjiä voivat olla esimerkiksi erilaiset neurobiologiset ja psykososiaaliset seikat.

Vuoden 2011 päihdetapauslaskennan mukaan päihteiden vuoksi sosiaali- ja terveydenhuollossa asioineista neljänneksellä (26 %) oli masennusta ja vajaalla kolmanneksella (29 %) jokin muu mielenterveyden häiriö (Kuussaari & Partanen 2013, 16–17). Aalto ym. (2015, 222) arvioivatkin, että alkoholin ongelmakäyttäjistä ehkä noin 40-50 %:lla on jossakin vaiheessa elämää jokin alkoholista johtumaton psyykkinen häiriö, jota alkoholi usein ylläpitää ja pahentaa. Alkoholi voi laukaista myös psykoottisia oireita, ja esimerkiksi kannabis ja erilaiset stimulantit voivat altistaa psykoottisten häiriöiden puhkeamiselle, ahdistuneisuus- ja paniikkihäiriöille sekä aiheuttaa pahoja univaikeuksia.

Persoonallisuushäiriöiden osalta mainittakoon, että henkilö saattaa hakea esimerkiksi alkoholista apua persoonallisuushäiriöille tyypillisiin poikkeaviin itsesäätelyn tapoihin ja sosiaalisiin ongelmiin liittyen. (Aalto 2009, 25; Aalto ym. 2015, 222-228.) Edellä mainittujen yhteyksien lisäksi traumaattiset (lapsuuden) kokemukset ja kiintymyssuhdeongelmat ovat monella tapaa voimakkaan altistavia tekijöitä molempien häiriöiden synnyssä. Esimerkiksi väkivaltakokemukset ja muu henkinen tai fyysinen kaltoinkohtelu lisäävät riskiä sekä mielenterveys- että päihdeongelmien syntyyn. (Aalto ym. 2009, 29; Kuhanen ym. 2012, 19-23; Siukola 2014, 33.)

Edellä mainittujen ohella Ilmiöitä yhdistää molempien kokeminen yhä vahvasti leimaavina, jolloin ne synnyttävät herkästi häpeää ja salailua. (Aalto ym. 2015, 8; Mielenterveyden keskusliitto 2015.) Neljä tuulen ilmiöiden häpeäherkkyys ja leimaavuus korostavat kohtaamisen tärkeyttä asiakastyössä. On nähtävä *koko ihminen*, jolla ongelmista huolimatta on myös voimavaroja ja omat erityispiirteensä. Deterministiset sairaus- ja ongelmamäärittelyt hämärtävät tätä omalaatuisuutta ja ruokkivat myös ammattilaisten stereotyyppisiä asenteita. Tämä erottaa ihmisen toisista poikkeavana, kun taas arvostavasti asennoitunut työntekijä voi yhdessä asiakkaan kanssa uudelleen määritellä tämän ulkopuolelta annetun vääristävän sosiaalisen identiteetin. (Santala 2011, 30-32; Leimio 2016.)

Mielenterveysongelmat ja ongelmapelaaminen. *Ongelmapelaaminen* viittaa rahan- tai ajankäytöltään liialliseen (raha)pelaamiseen, joka vaikuttaa kielteisesti henkilön muihin elämänalueisiin, kuten psyykkiseen tai fyysiseen terveyteen, suoriutumiseen opinnoissa tai työelämässä sekä talouteen ja ihmissuhteisiin. (Siukola 2014, 27.) Ongelmapelaamisen haitat kohdistuvat siis jo lähtökohtaisesti monella tapaa myös psyykkiseen terveydentilaan.

Ongelmapelaamisen ja mielenterveysongelmien yhteydet näkyvät rahapeliongelmissa kärsivien muuhun väestöön nähden yleisimpinä mielenterveys- ja päihdeongelmia. Usean tutkimuksen käsittävän koosteen perusteella 10-40 % hoitoon hakeutuvista pelaajista kärsii masennuksesta ja usein juuri masennusoireet ovat hoitoon hakeutumisen syy.

Ahdistuneisuushäiriöiden ja rahapeliongelmiin yhteys oli tutkimuskoonnin perusteella 41-60 %:n luokkaa. (Castrén 2013, 30 mukaan: Lorains ym. 2011.) Tätä ongelmapelaamisen ja mielenterveysongelmien yhteyttä ei kuitenkaan aina osata huomioida pirstaleisessa palvelujärjestelmässä. Peliongelmiin ei aina osata puuttua tai saatetaan keskittyä hoitamaan vain esimerkiksi mielenterveydellisiä ongelmia. (Alho ym. 2015, 95, 99.)

Mieliala- ja ahdistuneisuushäiriöiden ohella mahdollinen päihteiden käytön lisääntyminen on omiaan pahentaa ongelmapelaamisen psyykkisiä ja fyysisiä oireita (Itäpuisto 2011, 15). Pahimmillaan ongelmapelaaminen voi

johtaa itsetuhoisuuteen. Alho ym. mukaan itsemurha-ajatukset ja -yritykset ovat ongelmapelaajilla ja peliriippuvaisilla kaksi kertaa todennäköisempiä, kuin muulla väestöllä. Syitä tähän ovat muun muassa häpeä, menetykset, päihteet, masennus, taloudellinen umpikuja sekä epäonnistuminen pelaamisen lopettamisessa. (Alho ym. 2015, 11, 71-73, 101-102.)

Persoonallisuustekijöistä impulsiivisuus, elämyshakuisuus ja epävakaus sekä epäsosiaaliset persoonan piirteet voivat vaikuttaa ongelmapelaamiseen ja peliriippuvuuden syntyyn (Haapasalo 2008, 33-34; Alho ym. 2015, 51, 60, 99-101).

Mielenterveydellisiä riskejä ovat myös sosiaalisten suhteiden kärsiminen ja jopa eristäytyminen, jotka ovat jokseenkin tavallisia ongelmapelaajilla samoin kuin stressin, syyllisyyden ja häpeän kokemukset. Avun hakeminen onkin usein korkean kynnyksen takana. (Itäpuisto 2011, 15-17, 20; Alho ym. 2015, 70, 81, 95.) Pelaamista saatetaan myös käyttää stressin ja mielialan säätelykeinona (Alho ym. 2015, 60, 71-73).

Sosiaaliterapeutti Leena Taavila (9.11.2016) kuvaakin haastattelussaan, miten pelaamisesta saatetaan hakea mielekkyyttä mielenterveydellisten ongelmien kaventaessa elinpiiriä ja toisaalta ongelmapelaaminen voi aiheuttaa esimerkiksi masennuksen, jos elämä kriisiytyy pelaamisen taloudellisten ja sosiaalisten haittojen vuoksi. Näin mielenterveydelliset ongelmat ja ongelmapelaaminen voivat kietoutua toisiinsa noidankehämäisesti, jolloin voi olla vaikea erottaa alkuperäistä syytä.

Muiden neljän tuulen ilmiön lailla ongelmapelaaminen vaikuttaa usein voimakkaan kielteisesti myös pelaajan lähipiiriin ja voi aiheuttaa läheisille psyykkistä pahoinvointia ja häpeää sekä lisätä näiden sairastumisriskiä mielenterveys- ja päihdehäiriöihin (Järvinen Tassopoulos & Tassopoulos 2011, 21-23). Oikea-aikaiset varhaiset interventiot ovat siten tärkeitä seurannaisongelmien ehkäisemiseksi. Tämä on eräs peruste huomioida neljän tuulen työssä myös läheisten mahdollinen tuen tarve. Auttamalla ja tukemalla yksilöitä tuetaankin myös perheitä ja perheiden tukemisella edistetään yksilöiden hyvinvointia (Santala 2011, 37).

Ongelmapelaaminen ja lähisuhdeväkivalta. Ongelmapelaamisen ja lähisuhdeväkivallan yhteyksiä on tutkittu vielä varsin vähän, mutta yhteyksiä on silti löydettävissä (Järvinen-Tassopoulos & Tassopoulos 2011, 21-23). Esimerkiksi vuoden 2011 kaikista ongelmapelaamiseen liittyvistä rikosepäilyistä (737 kpl) nousi esille yhteensä 17 lähisuhdeväkivaltatapausta, joissa teon pääasialliseksi syyksi mainitaan tekijän peliriippuvuus (Siukola 2014, 27 mukaan; Kuoppamäki ym. 2013). Kanadalaisessa ongelmapelaajia tarkastelleessa tutkimuksessa 63 % haastatelluista kertoi kohdanneensa väkivaltaa parisuhteissa joko tekijänä tai uhrina, mitä päihteiden käyttö vielä lisäsi (Siukola 2014, 28 mukaan; Korman ym. 2008). Yhdysvaltalais tutkimuksen mukaan oikeuden määräämiin lähisuhdeväkivallan katkaisuohjelmiin osallistuneista miehistä 17 % voitiin luokitella ongelmapelaajiksi. (Siukola 2014, 28 mukaan; Brasfield ym. 2011). Lähisuhdeväkivaltaa ja ongelmapelaamista yhdistävinä tekijöinä esille nousivat useimmiten päihdeongelmien ohella myös mielenterveyshäiriöt (Siukola 2014, 28 mukaan; Afifi ym. 2010).

Ongelmapelaamista ja lähisuhdeväkivaltaa yhdistävät muun muassa vihan ja tunteiden hallinnan ongelmat ja impulsiivisuus, mutta ongelmapelaajien lähisuhdeväkivalta on varsin vaikeasti mitattavissa (Järvinen-Tassopoulos & Tassopoulos 2011, 21-23). Alhon ym. (2015, 65) mukaan lapsuudessa koettu pahoinvointi tai kaltoinkohtelu, kuten pahoinpitely, solvaaminen tai laiminlyönti voivat altistaa peliongelmiin kehittymiselle, jolloin näidenkin ilmiöiden yhteys voidaan nähdä kaksisuuntaisena kausaalisuhteena. Lisäksi vuorovaikutuksen vähäisyys ja vanhempien oma ongelmapelaaminen ovat ongelmien kehittymisen riskitekijöitä. Väkivallan riski on usein kohonnut perheissä, joissa on ongelmia tai kriisitilanteita, mitä peliongelmat herkästi synnyttävät. Ongelmapelaaminen voi näin johtaa psyykkisen tai fyysisen väkivallan käyttöön perheessä. Ongelmapelaamisen ja lähisuhdeväkivallan yhteys voi näkyä myös taloudellisena vallankäyttönä tai rahan kiristämisenä, mikä on eräs väkivallan muodoista. (Itäpuisto 2011, 16; Siukola 2014, 11.)

Päihteet ja ongelmapelaaminen. Kuten edellä on käynyt ilmi, varhaisiin kokemuksiin ja muihin psykososiaalisiin tekijöihin liittyvät riskitekijät yhdistävät myös ongelmapelaamista ja päihdeongelmia. Näiden lisäksi päihdeongelmia ja (raha)peliriippuvuutta yhdistävät myös erilaiset neurobiologiset mekanismit.

Kansainvälisessä tutkimuksessa rahapeliongelmaisista nikotiiniriippuvuutta esiintyi 60 %:lla, alkoholiriippuvuutta 28 %:lla ja huumausaineriippuvuutta 17 %:lla (Alho ym. 2015, 103 mukaan; Lorains ym. 2011).

Rahapeliriippuvuuden ja päihderiippuvuuden yhteyttä voidaan joiltakin osin selittää sillä, että niitä ohjaavat pitkälti samat mekanismit: Molempien osalta riippuvuuden syntyyn vaikuttavat mielihyvään liittyvät hermokytkökset. Erityisesti psykologisen riippuvuus on hyvin samankaltaista kummassakin. Molempia yhdistää toimintaa kohtaan kehittyvä himo sekä toleranssi ja herkistyminen. Yhdistävänä tekijänä on myös voimakas retkahdusriski ja osin samat riippuvuuteen liittyvät fyysiset ja psykososiaaliset haitat. (Aalto 2015, 36-42; Alho ym. 2015, 51-55, 102.) Osaksi juuri näistä yhteyksistä johtuen päihde- ja peliriippuvuudet voivat esiintyä myös peräkkäisinä, jolloin toinen riippuvuus voi olla kehittynyt toisen korvaajaksi (Taavila 2016). Tämä on tärkeää tiedostaa varhaisen tunnistamisen ja riskien ennakoinnin kannalta.

Näiden lisäksi erinäiset persoonallisuuden piirteet yhdistävät kumpaakin: Sekä rahapeli-, että päihderiippuvuuteen altistavat impulssikontrollin puutteet ja epäsosiaalinen tai epävakaa persoonallisuus. (Haapasalo 2008, 33-34; Alho ym. 2015, 51, 102.) Myös jotkin elämänkriisit, kuten työttömyys tai menetykset voivat lisätä kummankin riskiä. Molemmat ongelmatyypit toimivat myös toinen toistensa riskitekijöinä ja usein pahentavat toisiaan. Esimerkiksi päihtymys lisää pelaamisen hallitsemattomuutta. Kumpaankin vaikuttavat voimakkaasti myös opitut mallit ja asenteet pelaamista ja päihteitä kohtaan. (Itäpuisto 2011, 13; THL 2012, 9; Orjasniemi 2014, 96; Alho ym. 2015, 11, 62-65, 102; Taavila 2016.) Ilmiöiden ehkäisyn ja varhaisten interventioiden näkökulmasta kasvatuksellinen asenteisiin vaikuttaminen onkin merkittävä osa neljän tuulen sosiaalipedagogista ehkäisevää työtä (Leimio 2014).

TAULUKKO 4: Neljän tuulen ilmiöiden yhteydet

4W	Lähisuhdeväkivalta	Päihdeongelmat	Ongelmapelaaminen
Mielenterveysongelmat	<p>Vakavat traumat, kuten väkivaltakokemukset voivat aiheuttaa mielenterveysongelmia</p> <p>Väkivallan kokijan mielenterveyden heikkous voi lisätä riippuvaisuutta väkivaltaisesta kumppanista</p> <p>Jotkin mielenterveyshäiriöt voivat myötävaikuttaa väkivaltaiseen käyttäytymiseen</p>	<p>Mielenterveyshäiriöistä kärsivillä esiintyy enemmän päihteenkäyttöä ja toisinpäin</p> <p>Päihdeongelmat voivat pahentaa mielenterveysongelmia ja lisätä sairastumisriskiä</p> <p>Päihteitä saatetaan käyttää itselääkintänä mielenterveysongelmiin</p> <p>Mielenterveys- ja päihdeongelmissa voi olla yhteisiä etiologisia tekijöitä</p>	<p>Ongelmapelaaminen voi syntyä tarpeesta lievittää mielenterveysongelmien oireita ja yksinäisyyttä</p> <p>Ongelmapelaamiseen liittyvät menetykset, univaikeudet ja stressi voivat altistaa mielenterveyden järkkymiselle</p> <p>Impulsiivisuus ja persoonallisuushäiriöt (epävakaata tai epäsosiaalinen) voivat lisätä alttiutta ongelmapelaamiseen</p>
Ongelmapelaaminen	<p>Ongelmapelaaminen ja sen tuottamat kriisit voivat lisätä konfliktialttiutta ja lähisuhdeväkivallan riskiä</p> <p>Impulssikontrollin ongelmat - yhteinen nimittäjä</p> <p>Kaltoinkohtelu ja ongelmat perheessä voivat altistaa ongelmapelaamiselle</p>	<p>Kummankin riippuvuuden synnyssä vaikuttavat samankaltaiset neurobiologiset prosessit ja samat yksilö- ja ympäristötekijät voivat altistaa molemmille</p> <p>Päihteen käyttö ja pelaaminen voivat muodostua yhteistavaksi → Pelaaminen päihtyneenä lisää riskinottoa ja sitä kautta pahentaa ongelmapelaamista</p> <p>Päihdeongelmat ja ongelmapelaaminen voivat syntyä toistensa korvaaviksi riippuvuuksiksi</p>	<p>Kaikille ilmiöille yhteistä:</p> <p>Häpeä ja kynnys hakea apua</p> <p>Ylisukupolvisuus</p> <p>Voivat heikentää toimintakykyä</p> <p>Kasvanut itsemurha- ja kuolemanriski</p> <p>Traumaattiset (varhaiset) kokemukset ja turvaton kiintymyssuhde lisäävät riskiä</p> <p>Suhde toisiinsa; syy, seuraus tai pahentaja - voivat esiintyä samanaikaisesti tai peräkkäisinä</p> <p>Monitasoisuus: syntysyyt ja vaikutukset yksilö-, yhteisö-, yhteiskuntatasoisia</p>
Päihdeongelmat	<p>Alkoholi ei synnytä väkivaltaa, mutta tekijän ja/tai kokijan päihtymystila lisää sen todennäköisyyttä ja seuraamusten vakavuutta → Juomisen runsaus on ennemmin yhteydessä lähisuhdeväkivaltaan kuin sen tiheys</p> <p>Huumausaineet voivat kolminkertaistaa lähisuhdeväkivallan riskin</p> <p>Väkivaltakokemukset voivat johtaa päihteen käyttöön</p>	<p>Yhteistä asiakastyön näkökulmasta:</p> <p>Yksilöitä tukemalla tuetaan läheisiä - läheisiä ja perheitä tukemalla tuetaan yksilöitä</p> <p>Leimaavuuden ja häpeän torjuminen voimannuttavan dialogisen suhteen kautta - ytimessä arvostava asenne!</p> <p>Kasvatuksellisuus asenteiden muuttajana - keskiössä asiakkaan sosiokulttuurinen todellisuus</p> <p>Yhteyksien ymmärtäminen mahdollistaa kokonaisvaltaisuuden</p>	

3.3 Neljän tuulen ilmiöiden varhainen tunnistaminen

Neljän tuulen ongelmat tulee jatkossa saada esiin varhaisemmassa vaiheessa neutraalisti, taidolla, tiedolla ja hyvällä asenteella varustetun ammattilaisen puheeksioton tukemana. (Hankekuvaus 2016.)

Eräs keskeinen neljän tuulen hankkeen ja sitä myöten myös opinnäytetyöni fokus on neljän tuulen ilmiöiden varhainen tunnistaminen, jota ilmiöiden yhteyksien ymmärtäminen tukee. *Varhainen tunnistaminen* viittaa nimensä mukaan toimintaan, jolla pyritään ehkäisemään ongelmien syveneminen, pitkittyminen ja kumuloituminen. Ehkäisevän työn näkökulmasta varhainen tunnistaminen edustaa edistävän ja korjaavan työn välimaastoon sijoittuvaa *sekundaaripreventiota* eli interventiota, apua ja tukea mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Varhaisen tunnistamisen keskeinen tavoite on vähentää kalliin korjaavan työn tarvetta edesauttamalla asiakkaan toimintakyvyn säilymistä tarttumalla ongelmiin heti ensioireiden tai kasvaneen riskin myötä. (Kuhanen ym. 2012, 28-29; Leimio 2016.) Neljän tuulen varhainen tunnistaminen tarkoittaa siten yksikertaisimmillaan yhden ilmiön synnyttämien ongelmien tai kasvaneen riskin yhteydessä myös muiden kolmen seulontaa (Hankekuvaus 2016).

Puheeksiotto on varhaisen tunnistamisen keskeinen väline: Sen selvittäminen, liittyykö asiakkaan tai tämän läheisten tilanteeseen neljän tuulen ilmiöiden aiheuttamia haasteita, on oikeastaan mahdollista vain kysymällä asiaa asiakkaalta itseltään ja keskustelemalla mielenterveys- ja päihdeasioista, pelaamisesta ja lähisuhdeväkivallasta. (Siukola 2014, 42-43; Leimio 2016.) Näistä asioista on ensiarvoisen tärkeää kysyä, koska tieto olemassa olevista haasteista tai kasvaneesta riskistä auttaa ”yhteen ongelmaan” keskittymisen sijaan huomioimaan asiakkaan kokonaistilanteen. Kysymisen tärkeyttä neljän tuulen ilmiöiden osalta vielä korostaa sen, että ilmiöt voivat helposti jäädä piiloon ellei niistä osata kysyä. Esimerkiksi ongelmapelaamiseen ja lähisuhdeväkivaltaan apua haetaan usein johonkin muuhun ongelmaan, kuten mielenterveydellisiin oireisiin, päihteiden käyttöön tai taloudellisiin vaikeuksiin (Siukola 2014, 28; Alho ym. 2015, 95).

Kuten alun sitaatissa on mainittu, neljän tuulen varhaisessa tunnistamisessa ja ilmiöiden puheeksiotossa *asenteilla* on tärkeä rooli riittävän osaamisen ohella. Koska neljän tuulen ilmiöt ovat hyvin häpeäherkkiä ja pelko leimaantumista on olemassa, ammattilaisten omalla asennoitumisella on merkittävä vaikutus. Aidon dialoginen kohtaaminen ja asiakkaan arvostaminen auttavat lievittää häpeää ja poikkeavuuden kokemusta. Onkin tärkeää, ettei ammattilainen asetu tietäjän rooliin ja määrittele asiakkaan tilannetta, vaan avaa mahdollisuuden sen yhteiselle tutkimiselle. Ongelmien ohessa onkin osattava tunnistaa myös voimavaroja, ja leimaamisen sijaan asiakkaan tulisi saada kokea, ettei jää asiansa kanssa yksin. Parhaimmillaan puheeksiottotilanne voikin toimia lamaavan ongelmamäärittelyn sijaan voimaannuttavana toivon herättäjänä. (Santala 2011, 27-31; Leimio 2016.)

Puheeksiotto vaatii ammattilaiselta rohkeutta tarttua ongelmiin jo ennen niiden pahenemista ja uskallusta kysyä vaikeistakin asioista. Tämä taas edellyttää luottamuksellista suhdetta asiakkaan ja ammattilaisen välillä. Huolen ilmaisemisessa välittämisen osoittaminen ja turvallisen ilmapiirin luominen auttavat vaikeista ja kipeistä asioista puhumista. Moralisoiva, syyttävä tai asiakkaan ongelmalähtöinen ja stereotyyppinen määrittely sitä vastoin uhkaavat asiakasta syventämällä häpeää ja poikkeavuuden tunnetta. Vähättely taas jättää asiakkaan yksin. Kielteisten asenteiden seurauksena luottamus ei synny tai se särkyä, mikä vaikeuttaa tuen tarjoamista ja sen vastaanottamista. Ihminen voi myös kieltää ongelmien olemassaolon kokonaan, mikä on omiaan pahentamaan niitä entisestään. Myötätuntoisuus ja aito välittäminen ovat siten kohtaavan puheeksioton kivijalka ja luottamuksen perusta. (Aalto 2009, 23-24, 36; Aalto ym. 2015, 44-45; Alho ym. 2015, 82-83; Leimio 2016.)

Neljän tuulen ilmiöiden varhainen tunnistaminen edellyttää ammattilaisilta dialogisen kohtaamisen taitojen ohessa myös riittävää tietoa näiden ilmiöiden erityispiirteitä ja niiden välisistä yhteyksistä. Mielenterveys- ja päihdeongelmien, ongelmapelaamisen ja lähisuhdeväkivallan aiheuttamien oireilujen erottaminen voi kuitenkin olla haastavaa. Ilmiöiden yhteisesiintymisen mahdollisuuden tiedostamisen lisäksi olisikin tärkeää,

että niistä kaikista kysyttäisiin rutiininomaisesti. Rutiininomaista puheeksiottoa voidaan tukea muun muassa erilaisten rutiinikysymysten, lomakepohjien ja muiden työvälineiden avulla. Kysyminen rutiininomaisesti ilmaisee asiakkaalle, että asiasta on lupa kertoa ja apua on tarjolla. Neljän tuulen ilmiöistä puhuminen rutiinikysymysten yhteydessä tekee näitä ilmiöitä myös asiakkaille tutuiksi, ja avoin keskustelu ilmiöistä laskee parhaimmillaan kertomisen kynnystä ja leimaantumisen pelkoa. (Aalto 2009, 36; Itäpuisto 2011, 17-18; Kuhanen ym. 2012, 28-29; Siukola 2014, 28-29; Aalto ym. 2015, 44-45; Alho ym. 2015, 82-83.) Kysyminen itsessään voi myös toimia interventiona, sillä se saattaa herättää asiakkaan pohtimaan omaa tilannettaan ja tiedostamaan mahdollisia ongelmia. Tämä taas voi pohjustaa asiasta kertomista ja tuen vastaanottamista myöhemmin, vaikka asiakas ei sillä kertaa olisi siihen valmis. (Itäpuisto 2011, 17; Siukola 2014, 28-29.)

Kysyminen ei kuitenkaan yksin riitä, vaan kysymisen ja tiedon antamisen lisäksi ammattilaisten on osattava myös toimia ja tarttua ongelmiin, kun huoli herää. (Siukola 2014, 29 mukaan; WHO 2013b; Leimio 2016). On siis osattava vastata kysymykseen, mitä seuraavaksi? Systemaattisen kartoituksen ja rutiininomaisen kysymisen onnistuminen vaatiikin Siukolan (2014, 71) mukaan sopivien työvälineiden lisäksi *osaamisen varmistamista* niiden käytössä, johdon tasolta tulevaa päätöstä ja tukea, sekä *yhteisten palvelupolkujen* ja pelisääntöjen sopimista jatkotoimenpiteistä. Tämä puolestaan edellyttää tiivistä yhteistoimintaa eri toimijoiden välillä yli sektori- ja toimialarajojen. Konkreettisten auttamisen keinojen ja jatkopolkujen olemassaolo luo turvaa sekä asiakkaalle, että ammattilaiselle: Apua ja tukea on saatavilla ja asiakas ei putoa palvelupalapelin rakoihin (Leppäkoski ym. 2014, 9; Leimio 2016).

Vastaus kysymykseen, mitä seuraavaksi on siis yhteistoiminta: Neljän tuulen ilmiöiden tunnistamisen jatkopolut ja integroidut tukitoimet rakentuvat monitasoisessa yhteistoiminnassa yli toimiala- ja ammattirajojen. Seuraava lukukappale käsitteleeekin tätä moniammatillista toimintaa varhaisen ja kokonaisvaltaisen tukemisen perustana.

4 MONIAMMATILLISUUS KÄSITTEENÄ JA TOIMINTANA

Yksikään ammattikunta tai tieteenala ei kykene tyhjentävästi määrittelemään kaikkia inhimillisen elämän yhä vain monimutkaistuvia ilmiöitä. Kokonaisuus on liian moniulotteinen, jotta se olisi hahmotettavissa yhdestä kulmasta katsomalla. Eri osia tutkittaessa taas voi käydä niin, että liiallinen erikoistuminen ilmiöiden osiin alkaa eriyttää niitä kokonaisuudesta; syntyy joukko irrallisia palapelin paloja (Koskela 2013, 26 mukaan; Isoherranen 2004, 30; Bohm 1996, 5-11). Kuten edellisessä lukukappaleessa olen kuvannut mielenterveys- ja päihdeongelmien, ongelmapelaamisen sekä lähisuhdeväkivallan muodostama ilmiöjoukko synnyttää haasteita, joiden kohtaaminen vaatii enemmän mihin yksi ammattilainen, ammattiryhmä tai edes tieteenala pystyy. Tarvitaan siis asiantuntijuudet yhdistävää ja sektorirajat ylittävää vuoropuhelua sekä ajattelun ja toiminnan integraatiota (Katisko, Kolkka & Vuokila-Oikkonen 2014, 10-11). Tässä lukukappaleessa erittelemäni moniammatillinen toiminta onkin neljän tuulen ilmiöiden sekä asiakkaan kokonaisvaltaisen kohtaamisen ehdoton edellytys.

4.1 Moniammatillisuuden käsitteellinen määrittely

Moniammatillisuus on saanut alkunsa tarpeesta ilmiöiden moninäkökulmaiseen tarkasteluun ja syntynyt kritiikkinä tiedon ja toiminnan pirstaloitumiselle. Tietoa on paljon, mutta kokonaisnäkemyksen puuttuminen estää toimivien ratkaisujen löytämisen (Isoherranen 2014). Pelkistetysti moniammatillisuudella viitataan siis eri ammattiryhmien asiantuntijoiden tietojen ja taitojen yhdistämiseen systeemisellä tavalla, jolloin kokonaisuudesta muodostuu enemmän, kuin osien summa. Moniammatillisuuden keskiössä sosiaali- ja terveysalalla on ajatus *asiakslähtöisestä työtavasta*, joka pyrkii asiakkaan elämäntilanteen ja palvelutarpeiden *kokonaisvaltaiseen* huomioimiseen ja *yhteiseen ymmärrykseen* osapuolten kesken. (Isoherranen 2012, 11, 20.)

Moniammatillisuutta on kehitetty ja tutkittu monista eri teoreettisista viitekehyksistä käsin. Suomenkielisenä terminä moniammatillisuus on silti yhä varsin jäsentymätön ja eräänlainen *sateenvarjokäsité*, jonka alle sijoittuvat hyvin erilaiset yhteistyömuodot. Moniammatillisuudella voidaan esimerkiksi viitata eri ammattitaustaisten väliseen yhteistoimintaan saman toimialan tai organisaation sisällä, tai organisaatio- ja toimialarajat ylittävää toimintaa. (Isoherranen, Rekola & Nurminen 2008, 29, 33-35). Englannin kielessä moniammatillisen toiminnan eri ulottuvuuksia kuvataan omina käsitteinään. Nämä käsitteet on avattu lyhyesti taulukossa 5.

TAULUKKO 5: Moniammatillisuuteen viittaavia käsitteitä englanniksi.

Interprofessional	Koulutusaloja ylittävä ja erilaista osaamista yhdistävä toiminta päämäärän saavuttamiseksi - opitaan yhdessä toisen alan ammattilaisen kanssa ja opitaan toisten ammattiryhmien jäseniltä (Katajamäki 2010, 26 mukaan; Isoherranen 2005, 33 - 39; Freeth & Reeves 2004, 50). Inter -etuliite viittaa roolien, tietojen, taitojen ja vastuiden yhteen sopeuttamiseen (Isoherranen ym. 2008, 37-38).
Multiprofessional	Monessa suhteen sama kuin edellä, mutta edellinen korostaa yhteisen, selkeästi sovitun tavan, ajan ja paikan merkitystä (Isoherranen ym. 2008, 38). - painopiste on moniammatillisessa oppimisessa ja tiettyä teemaa lähestytään kunkin ammatin näkökulmasta (Katajamäki 2010, 26 mukaan; Harden 2004, 2).
Trans- /Crossprofessional	Ammattilaisten välisiä roolirajoja rikkova yhteistoiminta - roolit elävät asiakkaan tarpeista käsin (Isoherranen ym. 2008, 38-39.) Viittaa kokemuksiin perustuvaan moniammatilliseen oppimiseen tai työskentelyyn (Katajamäki 2010, 26 mukaan; Isoherranen 2005, 33 - 39; Freeth & Reeves 2004, 50).
Interdisciplinary	Monitieteisyys - tieteiden välinen toiminta (Isoherranen ym. 2008, 37).
Multidisciplinary (teamwork)	Monitieteisyys; informaation jakaminen ja työn koordinointi korostuu, voi viitata myös rinnakkain työskentelyyn (Katisko ym. 2014, 13 mukaan; Collin ym. 2012).
Multifield	Monialaisuus, joka voidaan mieltää hallinnon- ja tieteenaloja yhdistäväksi toiminnaksi (Katisko ym. 2014, 13 mukaan; Grigg, Johnston & Milsom 2003).
Co-operation	Työnjaollinen yhteistyö: eri asiantuntijaryhmillä on yhteinen ongelma tai tavoite, joka hoidetaan työnjaon puitteissa - valta jakautuu usein epätasaisesti (Koskela 2013, 19 mukaan; Nummenmaan 2007, 48).
Kollaboration	Yhteistyön tavoitteena on rakentaa yhteistä ymmärrystä tarkasteltavasta ilmiöstä - vastuu ja valta jaetaan, tavoitteena vastavuoroinen ja tasa-arvoinen ymmärryksen ja osaamisen lisääminen (Koskela 2013, 19 mukaan; Nummenmaan 2007, 48).

Myös suomen kielessä on useita käsitteitä, joita käytetään rinnakkain tai saman suuntaisina moniammatillisuuden kanssa, kuten monialaisuus (vrt. multifield), moniasiantuntijuus sekä monialainen verkostotyö. (Koskela 2013, 18 mukaan; Nummenmaa 2007, 45–46; 2004, 115; D'Amour ym. 2005, 119). *Verkostot* ovat Isoherrasen ym. (2008, 37) mukaan vuorovaikutussuhteita, jotka yhdistävät toisiinsa ennalta määritellyn joukon ihmisiä, organisaatioita ja tapahtumia sekä mahdollistavat tiedonvaihdon. Moniammatillinen verkostotyö puolestaan yhdistää asiantuntijatahot ja asiakkaiden sosiaaliset verkostot toimimaan yhteisen asian puolesta.

Moniammatillisuuden käsite on varsin dynaaminen ja sidoksissa myös yhteiskunnalliseen tilanteeseen, professioiden kehitykseen ja työelämän muutoksellisiin ilmiöihin ja näin ollen jatkuvasti tilanne- ja aikasidonnaisesti uudelleen määrittyvä (Pärnä 2012, 46, 48). Erilaisten taustojen, ammattikielten ja toimintakulttuurien kohtaamisen kautta moniammatillisuuden käsite lähentelee myös tietyllä tapaa *monikulttuurisuutta* (Määttä 2007, 31 mukaan; Bronstein 2003; Burnett & Appleton 2004; Hall 2005). Käsitteen jäsentymättömyys luo kuitenkin haasteita moniammatillisuudelle pohjaavan yhteistoiminnan kehittämiseksi. Isoherrasen (2012, 20) mukaan tarvitaankin yhteisen käsityksen luomista siitä, mitä moniammatillisuus on ja mitä se ei ole.

Tässä opinnäytetyössä tarkastelen moniammatillisuutta neljän tuulen kokonaisuudesta käsin. Moniammatillisuudella viitataan tässä yhteydessä moninäkökulmaiseen toimintaan, jota tarvitaan monimutkaisten ongelmien tuottamiin haasteisiin ja osaamistarpeisiin vastaamiseksi sekä asiakkaan kokonaisvaltaisuuden huomioimiseksi. Erityinen fokus on varhaisen tunnistamisen ja tukemisen valmiuksien vahvistamisessa moniammatillisen toiminnan kautta. Puhun *toiminnasta* yhteistyön sijaan, sillä haluan laajentaa usein liian suppeasti ymmärrettävän yhteistyön koskemaan sosiaalipedagogisesti värittyä kaikkea sitä toimintaa ja sosiaalista pääomaa, jota moniammatillisuus parhaimmillaan tuottaa sekä yksittäisten ammattilaisten työn tueksi, että asiakkaille ja koko palveluverkostolle.

4.2 Moniammatillisen toiminnan periaatteita

Moniammatillista toimintaa tarvitaan, jotta ilmiöitä ja asiakastyötä voidaan lähestyä kokonaisvaltaisesti. Kuitenkin moniammatillinen toiminta on monessa suhteen varsin dilemmaattista ajatellen yksilötyön perinnettä ja kasvavia yhteistoiminnan vaatimuksia sekä olemassa olevia rakenteita. Moniammatillisen toiminnan mahdollisuudet ja sitä myöten sen periaatteellinen pohja rakentuvatkin monista yksilöllisen, yhteisöllisen ja rakenteellisen tason tekijöistä, joilla on vuorovaikutteinen suhde toisiinsa. (Määttä 2007, 29; Katajamäki 2010, 27; Isoherranen 2012, 150; Helin 2016, 64.) Koska moniammatillisuus on keskeinen osa neljän tuulen kohtaamisen mahdollistumista, olen seuraavissa alaluvuissa eritellyt joitakin mielestäni keskeisimpiä tekijöitä, jotka luovat perustan moniammatilliselle toiminnalle. Nimitän näitä tietoperustani lähdeteoksissa toistuvia asioita *moniammatillisen toiminnan periaatteiksi*.

4.2.1 Kokonaisvaltainen ihmiskuva ja työote

Moniammatillinen toiminta perustuu ajatukseen, että ihminen on biopsykososiaalinen kokonaisuus, jonka elämän ilmiöiden ymmärtäminen vaatii *moninäkökulmaisuuutta* (Isoherranen 2012, 20 mukaan; Klein 1990, 141 - 150). Sosiaali- ja terveysalan palvelujärjestelmämme muistuttaakin monelta osin palapeliä, jonka eri osat ovat erikoistuneet kukin omaan palaseensa ihmisestä. *Ihminen ei kuitenkaan ole palapeli*, vaan holistinen kokonaisuus; osia ei voida irrottaa toisistaan ja tutkia sellaisenaan, vaan niitä on tarkasteltava kokonaisuuden eri osien vuorovaikutteisten suhteiden kautta. Ihminen ei myöskään ole irrotettavissa ympäristöstään, vaan ihmisen hyvinvointiin vaikuttavat tekijät ulottuvat edellisessä lukukappaleessa kuvattuun tapaan yksilö-, lähiyhteisö- ja yhteiskuntatasolle. (Isoherranen ym. 2008, 29-30; Isoherranen 2012, 20.)

Näin ollen lähtökohtana moniammatilliselle toiminnalle on ammattilaisten ymmärrys siitä, ettei yksi näkökulma riitä, vaan "viisaat päät on löytävä yhteen" ja päiden joukkoon kuuluvat myös asiakas ja tämän lähipiiri. Jos ammattilaiset tarkastelevat ihmistä ja tämän elämän ilmiöitä asenteella,

joka puoltaa vain omaa tai yhden ainoan tulkintatavan oikeellisuutta, ei moniammatilliselle toiminnalle nähdä perusteita. Tämä taas voi merkitä neljän tuulen ilmiöiden kaltaisten kompleksisten ongelmien kohdalla, että jokin tärkeä osa-alue jää huomioimatta ja ongelmat voivat kumuloitua. (Isoherranen ym. 2008, 32; Komu haastattelu 7.11.2016.) Tämän estämiseksi kokonaisvaltainen tarkastelu ja moninäkökulmainen työtapo onkin keskeistä erityisesti varhaisen tunnistamisen ja tukemisen kannalta.

4.2.2 Asiakslähtöisyys ja tavoitteellisuus

Edellä kuvattu kokonaisvaltainen näkökulma ihmiseen edustaa vahvasti myös moniammatillisen toiminnan *asiakslähtöisyyden* periaatetta. Sosiaalipedagogisen asiakastyön ja moniammatillisuuden ytimeen sijoittuva asiakslähtöisyys syntyy asiakkaan kohtaamisesta *kokonaisena ihmisenä* eli biopsykososiaalisena toimijana, jonka arkea määrittävät monet tekijät. Jos asiakkaan nämä eri puolet erotellaan, ei kohtaaminen ja asiakkaan tarpeista lähtevä hyvä palvelukokemus ole mahdollista. Moniammatillisen toiminnan tuleekin mahdollistaa asiakkaan elämän eri osa-alueiden huomioiminen. Kokonaisvaltaisuuden ohella asiakslähtöisyys perustuu *tasavertaisuuteen* ja asiakkaan *osallisuuteen*: Asiakas toimii yhdessä ammattilaisten kanssa oman prosessinsa tiedon tuottajana, palvelutarpeidensa ja ratkaisujen määrittelijänä sekä arvioijana. Tällaiselle yhteistoiminnallisuudelle on myös luotava mahdollisuudet. (Isoherranen ym. 2008, 34-35; Santala 2011, 27; Leimio 2014.)

Moniammatillisen toiminnan kautta mahdollistetaan myös *palveluprosessin* asiakslähtöisyys. Psykososiaalisten palvelujen johtavan sosiaalityöntekijän Maija-Liisa Heikkisen mukaan moniammatillinen toiminta on tapa toteuttaa työtä siten, ettei asiakasta vain siirretä "luukulta toiselle" sen mukaan, minkä tahon osaamista tämän asia vaatii. Tämän sijaan "hanska jää omalle työntekijälle", joka moniammatillisen verkoston avulla ryhtyy rakentamaan tarvittavia palveluja asiakkaan ympärille. (Heikkinen 14.11.2016.) Haasteena monesti onkin, että asiakkaat, joiden palvelutarve vaatii monen ammattilaistahon osaamista, lähetetään luukulta

luukulle ja pahimmillaan ammattilaiset tekevät päällekkäistä työtä tai asiakas hukkuu matkalla. Suholan (2017, 208) tutkimuksessa moniammatillisen toiminnan haasteena mainitaan myös ammattilaisten puutteellinen käsitys toisten ammattikuntien palveluista. Katiskon ym. (2014, 53) tutkimuksessa puolestaan nousee esille vahva huoli ihmisten vaarasta pudota palveluprosessien ja katkeavien palveluketjujen väleihin.

Asiakaslähtöisen moniammatillisen toiminnan tulisi Inkilän (2008, 26) ja Pärnän (2012, 49) mukaan olla lähtökohtaisesti *tavoitteellista*. Tämä edellyttää yhteistä näkemystä toiminnan tavoitteista ja niihin pääsemisen keinoista sekä vastuiden jakautumisesta. Tavoitteellisuus edellyttää lisäksi toiminnan lähtökohtien, asetettujen tavoitteiden ja niiden saavuttamisen yhteistä arviointia. (Pärnä 2012, 56-57.) Onnistuakseen moniammatillinen toiminta vaatii osapuolilta myös *sitoutumista* ja *motivoituneisuutta* toiminnan päämäärien saavuttamiseen. Näiden päämäärien konkretisointi taas on tärkeää, sillä liian abstrakteina tai epämääräisinä niihin pääsemisen hahmottaminen käy vaikeaksi. Tämä taas voi heikentää tavoitteisiin sitoutumista ja laskea yhteistoiminnan motivaatiota. (Katajamäki 2010, 27 mukaan; Karila & Nummenmaa 2001, 103; Gretschel & Mulari 2013, 47.)

4.2.3 Jaettu asiantuntijuus

Asiantuntijuuden käsitettä voidaan tarkastella sekä yksilöllisenä, että kollektiivisena ominaisuutena. Yksilön asiantuntijuus kehittyy kuitenkin aina suhteessa asiantuntijayhteisöihin ja yhteisöjen asiantuntijuus rakentuu yksilöiden asiantuntijuudesta. Pärnän (2012, 47) mukaan asiantuntijaksi kehittyminen edellyttääkin jo lähtökohtaisesti *yhteistoiminnallisuutta*. Tämän tuovat esille myös Hakkarainen ja Paavola (2006, 236), joiden mukaan asiantuntijaksi kasvaminen tapahtuu sosiaalisessa yhteisössä ja vuorovaikutuksessa toisten toimijoiden kanssa (ks. Helin 2016, 17). Näin yksilö pääsee osalliseksi kollektiivisesta tietämyksestä ja osaksi asiantuntijatiedon verkostoa.

Moniammatillisessa toiminnassa tämä asiantuntijuuden yhteisöllinen luonne korostuu ja yhteistoiminta perustuukin *jaettuun asiantuntijuuteen*. Jaettu asiantuntijuus voidaan nähdä prosessina, jonka kautta ihmiset jakavat tietoihinsa, taitoihinsa ja tavoitteisiinsa liittyviä *voimavaroja* saavuttaakseen jotain, mihin yksikään asiantuntija ei yksin kykenisi. Jaetun asiantuntijuuden kautta sekä yksilön, että yhteisön osaaminen ja ymmärrys kasvavat. Yksilöiden käsitysten yhteinen tarkastelu antaa parhaimmillaan mahdollisuuden aivan uudenlaisten näkemysten, toimintojen, tietojen ja taitojen luomiselle. (Koskela 2013, 20 mukaan; Hakkarainen, Lonka & Lipponen 2000, 143, 145–146.)

Asiantuntijuuden käsite voidaan nähdäkseni laajentaa professioiden piiristä myös ammatillista osaamista täydentävään ja omaksi osaamisen alueekseen kehittymässä olevaan *kokemusasiantuntijuuteen*. Kokemusasiantuntijuudella tarkoitetaan omakohtaisen kokemuksen kautta sisäistyneen tiedon hyödyntämistä auttamistyössä. Omat kokemuksensa voimavaroiksi kääntänyt kokemusasiantuntija kykenee tuottamaan tietoa oman prosessinsa kautta, jota voidaan hyödyntää esimerkiksi palvelujen kehittämisessä ja suunnittelussa. (KoKoA ry 2013; Katisko ym. 2014, 53; Väestöliitto 2017.) Jaetun asiantuntijuuden käsitteen voi näin ollen laajentaa tuomaan yhteen eri ammattialojen asiantuntijuuksien ohella myös kokemus- ja ammattiosaaminen.

Yksilötasolla jaettu asiantuntijuus edellyttää lähtökohtaisesti osapuolten *oman osaamisalan asiantuntemusta* ja *substanssin* hallintaa. Ymmärrys oman alansa keskeisistä arvoista, periaatteista ja näkökulmista edistää kykyä tuoda nämä osaksi yhteistä toimintaa (Isoherranen ym. 2008, 16, 74; Koskela 2013, 23 mukaan; Isoherranen 2004, 101-103). Lisäksi vaaditaan toisten asiantuntijuuden arvostamista, oppimishalua sekä ymmärrystä erilaisten näkökulmien omaa osaamisalaa täydentävästä luonteesta. Jotta jaettu asiantuntijuus voisi tuottaa uutta ymmärrystä käytännön työssä, tarvitaan lisäksi asiantuntijaosaamista yhteen kokoavia rakenteita ja jaettuun asiantuntijuuteen nojaavaa toimintakulttuuria. (Isoherranen ym. 2008, 14-16; Katajamäki 2010, 27, 118.) Jaettu asiantuntijuus tarkoittaaakin myös *jaettua vastuuta*, jolloin selkeä vastuiden

jakautuminen ja yhteisvastuullinen ajattelu ovat keskeinen osa yhteistoiminnan onnistumista (Isoherranen 2014; Katisko ym. 2014, 13).

4.2.4 Dialoginen vuorovaikutus

Yhteistoiminta rakentuu ihmisten välisessä kanssakäymisessä vuorovaikutussuhteiden kautta. Kun eri toiminta- ja vuorovaikutuskulttuureista tulevat toimivat yhdessä, korostuu vuorovaikutuksen merkitys entisestään. (Isoherranen ym. 2008, 36). Jotta jaettu asiantuntijuus ja eri näkökulmien yhdistäminen olisi mahdollista, tulisi osapuolten välisen vuorovaikutuksen rakentua *dialogisuuden* periaatteille.

Dialogilla tarkoitetaan tasavertaista suhdetta tai kommunikaatiota, jossa osapuolet eivät pyri tekemään määrittelyjä yksin, vaan etsivät *yhteistä ymmärrystä*. Käytännössä tämä tarkoittaa jokaisen mahdollisuutta ilmaista näkemyksensä avoimesti ja tulla kuulluksi. Tällainen vuoropuhelu syntyy, kun eri puheenvuorot rakentuvat vastauksina toisten esittämiin ajatuksiin. Dialogi on siten paljon enemmän kuin keskustelua; se mahdollistaa ajatusmaailman laajenemisen ja innovatiiviset oivallukset. (Mönkkönen 2007, 86, 94-95; Isoherranen ym. 2008, 30-31, 65-66; Katisko ym. 2014, 11 mukaan; Haarakangas 2008, Seikkula 2005, 2011, Vuokila-Oikkonen 2002, 2011, 2012.) Dialoginen vuorovaikutus luo myös kohtaamisen perustan (Leimio 2016 mukaan; Kurki 2014).

Dialogiseen vuorovaikutukseen pohjaava yhteistoiminta kysyy monia sosiaalisia ja vuorovaikutuksellisia taitoja ja omalta mukavuusalueelta ulos astuminen vaatii myös epävarmuuden sietoa. (Isoherranen ym. 2008, 49-51, 60-61, 77.) Dialoginen vuorovaikutus rakentuukin monista tekijöistä: Lähdekirjallisuudessa yhteinen kieli, avoin ilmapiiri, kunnioitus ja luottamus sekä kuuntelu liitetään toistuvasti dialogisuuteen. Lisäksi taitavaan keskusteluun liittyvät argumentointitaidot ovat lisättävissä tähän joukkoon (Isoherranen ym. 2008, 60, 63). Nämä dialogisen vuorovaikutuksen osatekijöiksi nimittämäni asiat olen avannut taulukossa 6.

TAULUKKO 6: Dialogisen vuorovaikutuksen osatekijät

Avoimuus	Avoin kommunikaatio ja arvostava ilmapiiri mahdollistavat eriävienkin näkemysten esittämisen ja moniäänisyyden. Omien ajatusten avoin ilmaisu edellyttää luottamusta → osapuolten vaihtuminen, hierarkkiset roolit ja negatiiviset asenteet haastavat luottamuksellisen ja avoimen ilmapiirin syntymisen. (Koskela 2013, 21-22 mukaan; Suhonen & Kontu 2006, 31; Koskela 2013, 78-79; Helin 2016, 28 mukaan; Molyneux 2001.)
Kunnioitus & Luottamus	Dialoginen vuorovaikutus edellyttää osapuolten välistä luottamusta ja kunnioitusta toisten näkemyksiä ja asiantuntijuutta kohtaan - kunnioitus tukee luottamuksen syntyä, minkä lisäksi siihen vaikuttavat asenteet, henkilökiemiat ja toimintakulttuuri. Luottamus mahdollistaa innovatiivisuuden, luottamuksen puute taas yhdistyy heikkoon kommunikaatioon, sitoutumattomuuteen ja tehottomuuteen. (Helin 2016, 27 mukaan; Aira 2012, 50 & Pärnä 2012, 144-149; Koskela 2013, 23 mukaan; Tynjälä, Nikkanen, Volanen & Valkonen 2005, 23; Komu 2016.)
Yhteinen kieli	Kieli on kommunikaation ja ajattelun väline: Yhteinen kieli mahdollistaa yhteisen ymmärryksen ja tavoitteet. Yhteisen kielen puuttuminen ja erilaiset käsitteet voivat muodostua yhteistoiminnan esteiksi → Kaikille ymmärrettävän kielen käyttö, käsitteiden merkityksistä keskustelu ja uskallus kysyä, mitä toinen tarkoittaa, edistävät yhteisen kielen löytämistä. (Isoherranen ym. 2008, 41-42, 72-73; Koskela 2013, 21-22 mukaan; Nykänen 2010; Nummenmaa 2004, 116-117; Hakkarainen 2000, 94; Engeström Y., Engeström R. & Kärkkäinen 1995, 25.)
Kuuntelu	Ilman kuuntelua syntyy joukko irrallisia monologeja vailla yhteyttä kokonaisuuteen. Aktiivinen kuuntelu on dialogisuuden edellytys - kaikkien osapuolten näkemyksiä on pysähdyttävä kuulemaan. Kuuntelu onkin osa kunnioitusta ja osoittaa aitoa kiinnostuneisuutta muiden ajatuksia kohtaan. (Isoherranen ym. 2008, 62-63.)
Argumentointi -taidot	Erialaisten näkemysten tuominen osaksi dialogia edellyttää kykyä esittää ne perusteluineen selkeällä ja ymmärrettävällä tavalla - Tämä vaatii kykyä tehdä aiheen kannalta olennaisia huomioita ja pohtia niitä usealta kantilta - osapuolten on osattava myös olla rakentavasti eri mieltä, mikä edellyttää avointa ja kehittyntä vuorovaikutuskulttuuria. (Isoherranen ym. 2008, 60, 63-64.)

Nämä taulukossa 6 esitetyt dialogisen vuorovaikutuksen osatekijät määrittävät monella tapaa moniammatillisen toiminnan edellytyksiä vuorovaikutustasolla. On kuitenkin hyvä muistaa, että aina varsinaiseen dialogiin ei löydy mahdollisuuksia, aikaa tai tilaa. Vuorovaikutus ei synny tyhjiössä, joten dialogisen vuorovaikutuksen syntyminen tarvitsee tuekseen vuorovaikutuskulttuurin, joka antaa siihen mahdollisuuden sekä rakenteet, jotka luovat sille aikaa ja tilaa kehittyä. (Isoherranen ym. 2008, 36, 40-45, 49-54.)

4.2.5 Reflektiivisyys ja myönteiset asenteet

Yhteisen ymmärryksen saavuttaminen ja uudenlaisten toimintatapojen omaksuminen vaativat osapuolilta kykyä tunnistaa omia asenteitaan, ennakkokäsityksiään sekä tutkia omaa ja muiden toimintaa reflektiivisesti. *Reflektiötaito* onkin eräs keskeinen dialogisen vuorovaikutuksen, kriittisen pohdinnan, oppimisen, toimintatapojen kehittämisen sekä ammatillisen kasvun väline ja mahdollistaja.

Reflektiolla viitataan tietoiseen tunne-, ajatus- ja toimintaprosessien havainnointiin ja tutkimiseen. Reflektio voi kohdistua omiin sisäisiin prosesseihin (itsereflektio), ryhmään taikka toimintaympäristöön ja sitä voidaan hyödyntää asiantuntijaryhmän työvälineenä. (Isoherranen ym. 2008, 80, 162.) Isoherranen (2012, 5, 142 & 2014) puhuikin *reflektiivisestä asiantuntijuudesta* yhteistyötaitojen kehittämisen yhteydessä ja nostaa esille yksilön ja ryhmän tasolla *reflektiivisen arvioinnin* taitojen tärkeyden ajattelun, toiminnan ja vuorovaikutuksen arvioinnissa ja kehittämisessä. Reflektio toimii lisäksi ammattikäytäntöjen näkyväksi tekijänä ja haastaa niiden kriittiseen tarkasteluun (Katisko ym. 2014, 14-15 mukaan; Piippo 2008, Satka & Karvinen-Niinikoski-Nylund 2005). Määtän mukaan yhteinen reflektiivinen pohdinta toiminnasta ja sen vaikuttimista parhaimmillaan lisää toiminnan eettisyyttä (Määttä 2007, 30).

Reflektiivisyyden ohella *asenoitumisen* merkitys nousee toistuvasti esille moniammatillisen toiminnan yhteydessä: Päihdesairaanhoidtaja Anu Komu (2016) kuvaa negatiiviset asenteet kunnioituksen ja luottamuksen esteinä. Isoherranen ym. (2008, 78) puhuvat stereotyyppioista ja ennakkoluuloista, jotka eri ammattiryhmien välillä voivat muodostua yhteistyön esteiksi, ellei niitä osata kyseenalaistaa. Sosiaaliterapeutti Leena Taavila (2016) taas mainitsee asenteiden merkityksen yhteistyöhalukkuuden yhteydessä sekä ammattilaisten kesken että ammattilaisten ja asiakkaiden välillä. Asenteilla onkin vaikutuksensa siihen, arvostetaanko toisen alan osaamista ja nähdäänkö yhteistoiminta lähtökohtaisesti tarpeellisenä. (Isoherranen ym. 2008, 32, 41, 74, 78-79; Koskela 2013, 22).

Jotta moniammatillinen yhteistoiminta koettaisiin resurssina ja lisäarvoa antavana toimintatapana, tulisi jo alkuasenteen olla myönteinen ja avoin oppimista, erilaisuutta ja yhteistoimintaa kohtaan. (Katajamäki 2010, 119; Pärnä 2012, 139-145; Koskela 2013, 21-22). Asenteiden reflektiivinen tarkastelu on siten tärkeää, jotta omat ennakkoluulot tai virheelliset oletukset eivät heikentäisi yhdessä toimimisen mahdollisuuksia. Tämä on keskeistä myös varhaisen tunnistamisen ja tukemisen kannalta, edellyttäväthän nämä avoimen hyväksyvää asennetta sekä asiakkaita että moniammatillista yhteistoimintaa kohtaan.

4.2.6 Moniammatillisuuden mahdollistavat rakenteet

Kuten edellä esitettyjen periaatteiden yhteydessä olen maininnut, moniammatillinen toiminta ei toteudu tyhjiössä, vaan vaatii tuekseen monia *rakenteellisen tason edellytyksiä*. Neljän tuulen ilmiöiden asettamien haasteiden ja asiakkaiden kohtaaminen moniammatillisesti edellyttävätkin siten myös rakenteellisen tason tarkastelua. Jotta tällainen moniammatillinen toiminta olisi mahdollista, sitoutumisen ja kehittämistyön on yllettävä kaikille toiminnan tasolle eli "ruohonjuuritasolta" rakenteisiin ja poliittiseen päätöksentekoon asti (Isoherranen 2012, 139). Rakenteelliset edellytykset syntyvät puolestaan vuorovaikutuksessa toimintaympäristöön, joka käsittää lakien ja säädösten ohjaaman palvelujärjestelmän toimintaorganisaatioineen.

Käytännön työssä erityisesti juuri *organisaatiotason tekijät* vaikuttavat suuresti siihen, millaiseksi yhteistyö muodostuu organisaation sisällä ja suhteessa muihin organisaatioihin (Helin 2016, 29-30 mukaan; Ojuri 1996, 126). Rakenteilla viitataan tässä yhteydessä juuri organisaatiotason tekijöihin, jotka luovat käytännön puitteet moniammatilliselle toiminnalle. Tällaisina organisaatiotason rakenteellisina tekijöinä lähdeaineistossa toistuivat muun muassa toimintakulttuuri, johtajuus, rooli- ja työnjakokäytännöt, käytössä olevat resurssit ja osaamisen tuki. Näitä organisaatiotason rakenteellisiä edellytyksiä olen eritellyt tarkemmin taulukossa 7.

TAULUKKO 7: Moniammatillisen toiminnan rakenteellisia edellytyksiä

Tasa-arvoinen ja yhteistyöperusteinen toimintakulttuuri	<p><i>Paradigman ja professioiden uudelleen määrittely</i> - tasavertaisuus koulutustaustasta riippumatta, toimintakulttuurisia eroja ja työtapoja yhtenäistävät rakenteelliset ratkaisut ja johtajuus (Isoherranen ym. 2008, 17; Isoherranen 2012, 140, 152; Helin 2016, 29-30 mukaan; D'Amour ja Oandasan 2005, 8-9, 17.)</p> <p><i>Kulttuurinen muutos kaikilla tasoilla</i> - moniammatillisen toimintatavan vakiinnuttaminen organisaation kaikille tasoille - osallistava kehittäminen; kaikki osapuolet sitoutuvat ja osallistuvat kehittämistyöhön (Isoherranen 2012, 139; Perälä & Halme 2014; Helin 2016, 30-31 mukaan; Bronstein 2003.)</p> <p><i>Yhteistyösuhteiden vahvistaminen</i> - yhteisen vision, tavoitteiden ja vuorovaikutussuhteiden rakentaminen yli organisaatio- ja toimialarajojen (Isoherranen ym. 2008, 156.)</p>
Moniammatillinen ja -alainen johtajuus	<p>Kaikille tasoille yltävä moniammatillinen ja -alainen johtajuus sekä hallinnollinen ja toiminnallinen integraatio (Isoherranen 2012, 138, 152; Perälä & Halme 2014.)</p> <p>Moniammatillisella johtamisella...</p> <p>...vaikutetaan organisaatioiden toimintakulttuuriin muutoksiin</p> <p>...luodaan edellytyksiä viestinnälle ja yhteistyömahdollisuuksille</p> <p>...edistetään osapuolten sitoutumista moniammatilliseen toimintaan</p> <p>...mahdollistetaan riittävät resurssit ja osaamisen tuki (Isoherranen ym. 2008, 17, 33, 156; Isoherranen 2012, 138, 152.)</p>
Selkeät rooli- ja työnjaot	<p>Moniammatillinen toiminta vaatii ajoittain joustavaa rooli- ja työnjakoa → organisaatioiden yhteistyörakenteiden tulisi olla joustavia ja kykeneviä mukautumaan tilanteiden muuttuessa (Helin 2016, 29-30 mukaan; Ojuri 1996, 126 sekä Hotari & Metteri 2010, 17.)</p> <p>Joustava roolirajojen ylittäminen vaatii uudenlaisia työtapoja, vahvaa suunnitelmallisuutta ja tietoisuutta vastuiden ja tehtävien jakautumisesta osapuolten kesken → epäselvyydet heikentävät tavoitteellisuutta (Koskela 2013, 78-80; Isoherranen 2014; Helin 2016, 64.)</p>
Riittävät aikaresurssit ja sujuva tiedonkulku	<p>Moniammatilliselle toiminnalle on varattava riittävästi aikaa - huomiointi työaikasunnittelussa (Heikkinen 2016; Komu 2016; Taavila 2016.)</p> <p>Kiire ja ajanpuute yleisiä ongelmia → asiakkaiden ja ammattilaisten välinen kohtaaminen ja dialogin syntyminen edellyttää aikaa ja kiireetöntä ilmapiiriä (Koskelan 2013, 79; Helinin 2016, 29-30; Komu 2016,..)</p> <p>Sujuva tiedonkulku osapuolten välillä ja yhtenevät tietojärjestelmät tukevan yhteistoimintaa, tiedonkulun katkokset ja tietojärjestelmien erilaisuus haastavat (Katajamäki 2010, 134; Katiskon ym. 2014, 54).</p>
Osaaminen ja koulutus	<p>Moniammatillinen toiminta vaatii monenlaista osaamisen hallintaa ja näitä osaamisvalmiuksia voidaan tukea koulutuksella →</p> <p>Koulutus...</p> <p>... luo pohjan organisaatiokulttuurin muutokselle ja edesauttaa ymmärrystä moniammatillisen toiminnan tarkoituksesta ja tarpeesta</p> <p>...mahdollistaa moniammatillisen toiminnan kannalta keskeisten taitojen, kuten vuorovaikutus- ja yhteistyötaitojen oppimisen</p> <p>...tulisi lähtökohtaisesti toteuttaa moniammatillisena ja -alaisena, sekä oppilaitoksissa, että työpaikoilla → edistää alojen välistä ymmärrystä ja tietoisuutta toinen toisistaan palveluineen, luo yhteistyövalmiuksia (Katajamäki 2010, 26, 130-133; Isoherranen 2012, 143, 147-148, 152; Katisko ym. 2014, 5-6, 54.)</p>

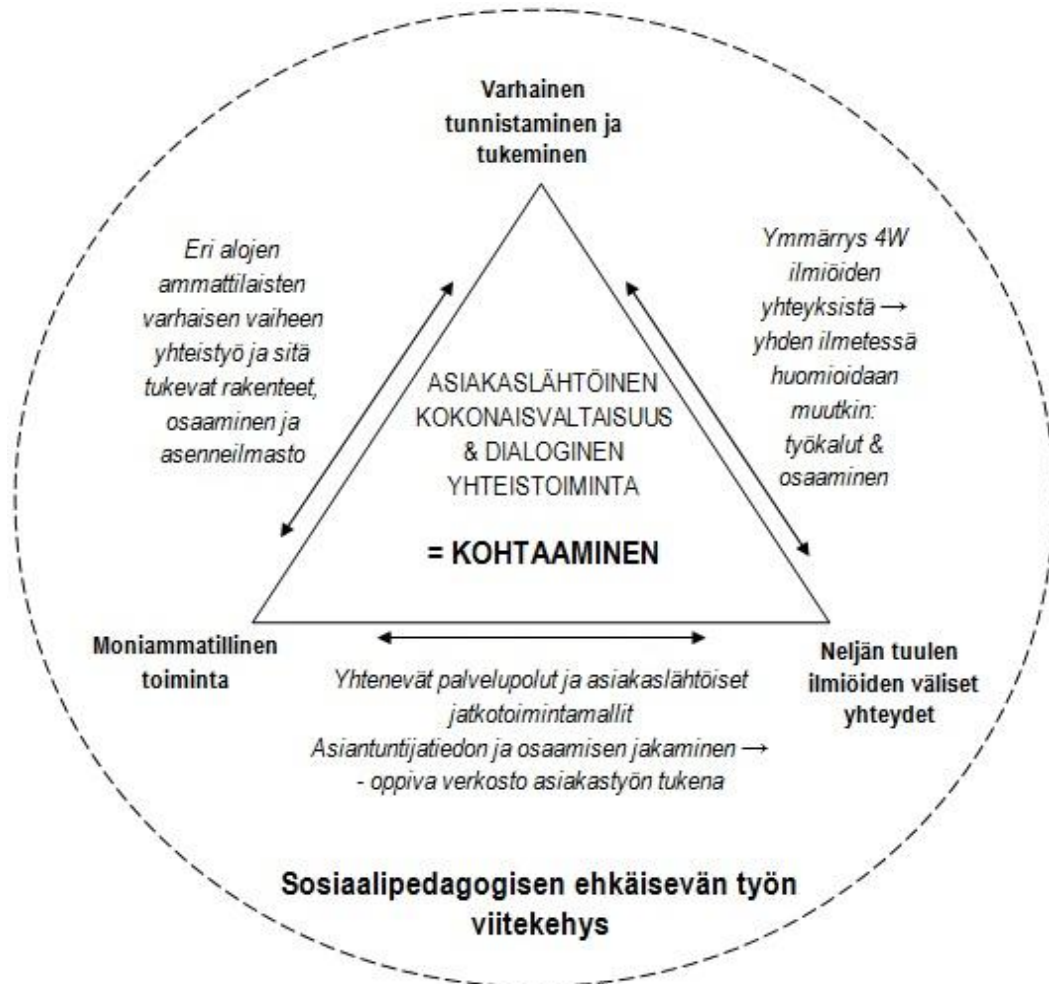
5 TUTKIMUSMENETELMÄT JA TIEDONHANKINNAN KUVAUS

Tämä lukukappale käsittelee opinnäytetyöni tutkimuksellista osaa eli niitä tapoja ja menetelmiä, joiden avulla olen koonnut tietoaaineistoni Neljän tuulen hankkeen tueksi. Kuvaan niitä lähtökohtia, joiden pohjalta olen laatinut tutkimuskysymykseni ja rajannut tutkimusotannan. Esittelen myös valitsemaani tiedonhankintatapaa ja kuvailen sen toteutusta ja perustelen tekemiäni valintoja. Kappaleen lopuksi tarkastelen vielä opinnäytetyöni eettisyyttä ja luotettavuutta. Varsinaiset tiedonhankinnan tulokset kuvaan seuraavassa lukukappaleessa.

5.1 Tutkimustavoitteet ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyöni tutkimuksellisen tiedonhankinnan on tarkoitus toimia Neljän tuulen kokonaisuuden teoreettisen perustan hahmottelijana ja tuottaa materiaalia kehittämishankkeelle, jonka osaksi opinnäytetyö kuuluu. Tämän tiedonhankinnan tulokset yhdistettynä tietoperustan lähteiden erittelyyn antavat pohjan Neljän tuulen moniammatillisen toiminnan kehittämismahdollisuuksien pohdinnalle. Opinnäytetyö on tutkimuksellinen ja sen tiedonhankinnan tavoitteena on kartoittaa moniammatillisen toiminnan tilaa ja neljän tuulen ilmiöiden tunnistamista ja yhteisesiintymistä ammattilaisten arkityön näkökulmasta. Tätä tietoa hyödynnetään kehittämistyössä Päijät-Hämeessä pilotoitavan *Neljä tuulta - integroiva toimintamalli ehkäisevään työhön* -hankkeen kautta, jonka tavoitteena on tehostaa ja systematisoida ehkäisevää työtä monialaisena toimintana muuttuvissa palvelurakenteissa sekä mallintaa, kokeilla ja kuvata neljän tuulen ehkäisevän työn toimintaa (Hankekuvaus 2016).

Opinnäytetyöni tavoitteena on neljän tuulen ilmiöiden yhteisesiintyvyyden kartoittaminen lähdetiedon ohella myös käytännössä, tuottaa tietoa neljän tuulen ilmiöiden varhaisen tunnistamisen ja puheeksioton osaamisesta sekä kartoittaa moniammatillisen toiminnan tilaa. Kuviossa 1 olen kuvannut näiden kolmen tavoitteen muodostaman tutkimusfokuksen, jonka pohjalta olen tiivistänyt opinnäytetyötutkimukseni tutkimuskysymykset ja -teemat.

KUVIO 1: Opinnäytetyön aiherajaus ja tutkimusfokus

Opinnäytetyön rajaus ja tutkimuksellinen fokus rakentuvat siis moniammatillisesta toiminnasta, varhaisesta tunnistamisesta sekä neljän tuulen ilmiöiden yhteyksistä. Näitä yhdistää kokonaisvaltaisuuden ja dialogisen yhteistoiminnan synnyttämä kohtaaminen. Nämä teemat olen tiivistänyt seuraaviksi tutkimuskysymyksiksi:

1. Miten moniammatillisen toiminnan periaatteet (*monialainen yhteistyö, tavoitteellisuus, dialogisuus, mahdollistavat rakenteet ja yksilölliset valmiudet*) toteutuvat ammattilaisten mielestä käytännön työssä Päijät-Hämeen sosiaali-, terveys- ja sivistystoimialojen julkisten palvelujen toimintaympäristöissä?
2. Miten hyvin ammattilaiset kokevat osaavansa tunnistaa ja ottaa puheeksi neljän tuulen ilmiöt (mielenterveys- ja päihdeongelmat, ongelmapelaamisen sekä lähisuhdeväkivallan)?
3. Missä määrin nämä neljän tuulen ilmiöt esiintyvät yhdessä ammattilaisten kokemusten mukaan omassa asiakaskunnassa?

Tutkimuskysymyksissä mainitut moniammatillisen toiminnan periaatteet olen eritellyt aiemmin tietoperustassa kuvaamieni periaatteiden pohjalta. Periaatteiden ja moniammatilliseen toimintaan vaikuttavien tekijöiden suuresta määrästä johtuen olen valinnut oman tutkimukseni kohteeksi ne, joita pidin keskeisimpinä neljän tuulen toimintamallin kehittämisen näkökulmasta. Varhaisen tunnistamisen osalta neljän tuulen ilmiöiden *tunnistamisen ja puheeksioton osaaminen* painottuu, sillä varhaisen tunnistamisen osaamisen vahvistaminen on kehittämishankkeen eräs keskeisenä tavoite. Neljän tuulen ilmiöiden yhteyksien kautta aiheutuva yhteisesiintyvyys puolestaan on se merkittävin syy, joka tuottaa tarpeen neljän tuulen toimintamallille ja moniammatilliselle toiminnalle. Moniammatillisen toiminnan periaatteiden toteutuminen taas luo edellytykset ilmiöiden kokonaisvaltaiselle ja moninäkökulmaiselle huomioimiselle asiakastyössä.

5.2 Menetelmävalinnat ja otanta

Opinnäytetyöni tavoitteista johdettujen tutkimuskysymysten pohjalta olen päättänyt toteuttamaan *kvantitatiivisen* tutkimusaineistonkeruun *kyselytutkimuksen* muodossa. Kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimus viittaa tutkimusmenetelmään, joka kuvaa ja tulkitsee ilmiöitä numeerista aineistoa keräävillä menetelmillä. Kvantitatiivisen tutkimuksen avulla kartoitetaan ja kuvaillaan olemassa olevaa tilannetta lukumäärien, prosenttiosuuksien ja ilmiöiden välisten riippuvuussuhteiden valossa. Kvantitatiivinen tutkimus perustuu siis mittaamiseen, jonka tuloksena syntyy lukuarvoja sisältävä ja tilastollisin menetelmin analysoitava havaintoaineisto. Määrällisen tutkimuksen luotettavuus vaatii näin ollen riittävän suuren ja edustavan otannan ja aineiston. (Heikkilä 2014.)

Kyselytutkimus on eräs tiedonhankintatapa, jonka avulla voidaan kerätä varsin nopealla ja yksinkertaisella tavalla tietoa jostakin ilmiöstä. Kun kyselytutkimuksen avulla kerätään kvantitatiivista tietoa, on ominaista käyttää niin sanottuja suljettuja eli *strukturoituja kysymyksiä* ja standardoituja tutkimuslomakkeita, joissa vastausvaihtoehdot ovat

valmiina ja kaikille vastaajille esitetään samat kysymykset (Heikkilä 2014). Kyselylomakkeen laatimisessa tulee ottaa huomioon monia tekijöitä, jotka liittyvät muun muassa kysymysten muotoiluun, vastaamisaikaan, kyselyn ulkoasuun ja jäsentelyyn sekä vastaajien tietosuojaan. (Tietoarkisto 2010.)

Valitsin kvantitatiivisen tiedonkeruun, sillä haluan kerätä tietoa usean kunnan eri toimialojen ammattilaisilta. Kun tietoa halutaan kerätä näin laajalti, numeerisesti prosessoitava ja helposti vertailtava määrällinen tieto helpottaa aineiston käsittelyä ja hyödyntämistä. Mitattava ja vertailtava tieto on tutkimuskysymysten kannalta mielekästä, jotta voidaan selvittää ja vertailla esimerkiksi moniammatillisen toiminnan tilaa eri periaatteiden toteutumisen osalta. Laajemmalla ihmisjoukolta määrällisen tiedon kerääminen on myös yksinkertaisempaa ja vastausten saanti todennäköisempää, mikä on huomioitava aineiston yleistettävyyden kannalta. Tiedonhankintatapana strukturoitu kysely soveltui tällaisen tiedon keräämiseen ja analysointiin parhaiten.

Koska tiedonhankinnan tavoitteena on saada tietoa ammattilaisten kokemuksista, liittyen tutkittaviin teemoihin, on tutkittava ilmiö tässä yhteydessä *subjektiivinen kokemus*, jota mitataan ja analysoidaan määrällisin menetelmin. Tiedonkeruun ja analysoinnin tavoitteena on näin ollen tuottaa tietoa siitä, miten ammattilaiset kokevat tutkittavat asiat omassa työssään. Absoluuttisen tilan sijaan pyrin siis keräämään tietoa itsearviointityyppisesti esitettyjen asioiden koetusta tilasta.

Moniammatillisuuden periaatteiden toteutumisen sekä neljän tuulen varhaisen tunnistamisen osalta näiden kokemusten selvittämisen on tarkoitus auttaa hahmottamaan, millä alueilla ammattilaiset itse näkevät kehittämisen tarvetta. Tärkeää on myös tutkia, missä on nähtävissä voimavaroja, jotka tukevat neljän tuulen toimintamallin kehittämistä. Tieto neljän tuulen ilmiöiden yhteyksistä ja koetaanko yhteydet käytännössä, perustelee osaltaan neljän tuulen toimintamallin kehittämisen tarvetta.

Rajasin tiedonhankinnan koskemaan Päijät-Hämeen julkisen sektorin sosiaali-, terveys- ja sivistystoimialojen peruspalvelutason ammattilaiset, jotka oletetusti toimivat omassa työssään tavalla tai toisella neljän tuulen

ilmiöiden parissa nuorten, aikuisten ja perheiden palveluissa. Tämä tutkimuskohteeksi rajattu perusjoukko käsittää oman arvioni mukaan keskimäärin hieman alle 300 sosiaali-, terveys- ja sivistystoimialojen ammattilaista. Tästä perusjoukosta valitsin kyselytutkimuksen vastaajat eli otannan (n = 130), joka käsittää noin 40 % perusjoukosta. Kun tästä valitusta otannasta kyselyyn vastasi 81 ammattilaista (62 %) todellisten vastaajien määrä edustaa arviolta hieman yli 25 % perusjoukosta. Vaikka perusjoukko rajautui lopulta varsin kohtalaiseksi, päädyin kokonaistutkimuksen sijasta toteuttamaan otantatutkimuksen helpottaakseni aineiston hallittavuutta ja välttääkseni otannan yksipuolittumisen ja vinoutumisen.

Valitsin tiedonhankinnan kohdealueeksi Päijät-Hämeen, sillä yksittäisten kuntien sijaan alueen oli oltava laajempi kerätyn tiedon sovellettavuusarvoa ajatellen. Päijät-Hämeen alue käsittää myös ison osan kehittämishankkeen alueesta, jossa toimintamallin pilotointi toteutuu. Tästä näkökulmasta pois karsiutuivat Päijät-Hämeen ohessa Verson toimialueeseen kuuluvat Myrskylä, Pukkila ja Iitti. Tämä valintani perustuu siihen, että maantieteellinen raja Päijät-Hämeeseen selkeytti laajan aineiston hallittavuutta ja tiedonkeruun raportointia.

Tutkimusotantaani valitsin sosiaali-, terveys- ja sivistystoimialojen ammattilaisia, sillä näiden eri toimialojen yhteistyö on hyvin keskeistä ehkäisevän työn ja varhaisen tunnistamisen näkökulmasta. Päädyin rajaamaan tiedonhankinnan julkisen sektorin toimijoihin, sillä aiherajauksen kannalta keskeiset palvelut (esimerkiksi mielenterveys- ja päihdepalvelut) löytyvät joka kunnasta tai ne tuotetaan kuntayhtymän toimesta. Tiedonhankinnan ulkopuolelle jäivät kolmannen ja yksityisen sektorin toimijat, vaikka monet niiden palveluista keskittyvätkin neljän tuulen ilmiöihin ja moniammatillinen yhteistoiminta näiden kanssa on tärkeää.

Valitsemieni toimialojen laajuudesta johtuen rajasin tiedonhankinnan peruspalvelutasolle. Näin syntyvästä ammattilaisten joukosta valitsin vielä ne, jotka oletetusti toimivat neljän tuulen ilmiöiden parissa. Ulkopuolelle

olen näin rajannut erityispalveluiden ammattilaiset, sillä halusin keskittyä ammattilaisiin, jotka oletetusti kohtaavat melko paljon niin sanottuja uusia asiakkaita eli asiakkaita, jotka hakeutuvat palveluiden piiriin ensimmäistä kertaa. Uusien asiakkaiden kohdalla neljän tuulen ilmiöiden tunnistamiseen liittyvä osaaminen korostuu ensisijaisen palveluiden piiriin hakeutumisen syyn ohessa.

Näiden perusteiden pohjalta kyselyn perusjoukoksi valikoituivat julkisista peruspalveluista sosiaali- ja terveystoimialan osalta kunnallisten mielenterveys- ja päihdepalvelujen ammattilaiset (terveyskeskuspsykologit sekä mielenterveys- ja päihdetyöntekijät), sovittelutoimiston sekä talous- ja velkaneuvonnan ammattilaiset (talousongelmat voivat liittyä esimerkiksi peli- tai päihdeongelmiin) sekä sosiaalitoimen aikuissosiaalityö ja perhepalvelut (monet neljän tuulen ongelmat voivat tuottaa asiakkuuksia näiden palvelujen piiriin hakeutuvilla). Sivistystoimialalta valitsin koulukuraattorit ja -psykologit (yläasteen ja toisen asteen) sekä etsivän nuorisotyön, sillä nämä palvelut löytyvät lakisääteisinä jossain muodossa jokaisesta kunnasta. Tästä perusjoukosta valikoin varsinaisen otannan eli kyselyn vastaajat satunnaisesti (2-6 henkeä/toimiyksikkö, suhdeluvulla 1/3 riippuen toimiyksikön koosta), kuitenkin huomioiden, että toimiyksikössä eri ammattinimikkeillä toimivia (esimerkiksi sosiaaliohjaajia ja sosiaalityöntekijöitä) valikoitui vastaajiksi saman suuruinen määrä. Koska paikkakuntien lailla myös toimiyksiköiden koot vaihtelevat suuresti, on tämä huomioitava vastausten edustavuudessa ja vastausten suhteellisessa määrässä kunta-alueittain.

5.3 Tiedonhankinnan kuvaus

Varsinainen tiedonhankinta ajoittui aikavälille 9.12.2016-15.1.2017. Kyselyn toteuttamisessa sekä vastausten analysoinnissa hyödynsin Webropol-kyselytutkimusohjelmaa. Vastaajat vastaanottivat kyselyn sähköpostitse yleisenä vastauslinkkinä saateviestin ohella. Saateviesti sisälsi lyhyen selostuksen kyselytutkimuksen tarkoituksesta ja keskeisestä sisällöstä, vastaamiseen kuluvaan aika-arvion, maininnan kyselyn

käsittelystä nimettömänä sekä osallistumiskiitokset. Kaikki vastaajat vastaanottivat tiedonkeruun aikana lisäksi kolme muistutusviestiä, jotka sisälsivät pääpiirteissään saatekirjeen asiat ja linkin kyselyyn.

Itse kysely jakautui neljään osaan; esitietoihin ja kolmeen kysymyssarjaan, jotka sisälsivät yhteensä 11 strukturoitua kysymyskokonaisuutta. Nämä kysymyskokonaisuudet jakautuivat yhteensä 43:n alakysymykseen. Esitietoina vastaajia pyydettiin ilmoittamaan aineiston edustavuuden arvioinnissa hyödynnettävinä tietoina toimiala sekä paikkakunta, jonka asiakkaille oman työyksikön palvelut on suunnattu. Näiden tietojen osalta vastaajille ilmoitettiin, ettei niitä eettisistä syistä esitetä raportoinnin yhteydessä vastaajien tunnistamisen estämiseksi. Kysely oli muutoinkin anonymi, eli siihen vastattiin nimettömästi.

Laadin kaikki kyselyn kysymykset väittämämuotoon siten, että niihin vastattiin LIKERT-asteikon mukaan: Vastaajat antoivat arvosanoja 1-4 asteikolla väittämän toteutumisen tai mitattavan asian määrän mukaan (1=täysin eri mieltä/todella vähän, 2=jokseenkin eri mieltä/melko vähän, 3=jokseenkin samaa mieltä/melko paljon, 4=täysin samaa mieltä/erittäin paljon, EOS=en osaa sanoa). Vastausasteikon laatimisessa pyrin yhtenevyyteen kaikkien kysymysosioiden välillä. Vastausvaihtoehtojen sisällöllisen merkityksen vaihtelun vuoksi liitin lisäksi vastausohjeet vielä erikseen jokaisen pääkysymyksen yhteyteen sen lisäksi, että ne mainittiin kyselyn johdannossa. Tässä johdannossa esiteltiin myös lyhyesti kyselyn tarkoitus, toteuttava taho sekä avattiin kyselyyn vastaamisen kannalta keskeiset käsitteet (moniammatillisuus ja neljän tuulen kokonaisuus).

Kyselyn rakenteessa pyrin huomioimaan laadukkaalle kyselylle ominaiset piirteet ja selkeän kysymysasettelun. Tätä edistääkseni testasin kyselyn muutamalla opiskelijalla ja ulkopuolisella henkilöllä ennen sen lähettämistä vastaajille ja uudelleen muotoilin kyselyä saamani palautteen pohjalta. Testikyselyn perusteella kyselyn arvioiduksi vastausajaksi määrittyi 5-10 minuuttia. Selkeyden vuoksi päädyin sivuttamaan varsin pitkän kyselyn vastaamiskynnyksen madaltamiseksi. Kiinnitin myös huomiota tekstien jäsentelyyn, kysymysten pituuteen sekä värimaailman neutraaliuteen.

Kyselyn kysymyssarjat jakautuivat kolmeen osaan tutkimuskysymysten pohjalta seuraavasti:

Ensimmäinen kysymysosa kartoitti moniammatillista toimintaa eli kuinka moniammatillisuuden periaatteet vastaajien kokemusten mukaan toteutuvat käytännön yhteistoiminnassa. (Vastaa tutkimuskysymykseen 1). Tämän kysymyssarjan kysymykset laadin moniammatillisuuden periaatteiden pohjalta operationalisoimalla periaatteet siten, että yhtä periaatetta mitataan aina sen osatekijöihin liittyvien väittämien kautta.

Toinen kysymysosa kartoitti neljän tuulen ilmiöiden varhaista tunnistamista ja puheeksi ottoa. (Vastaa tutkimuskysymykseen 2) Tässä kysymysosassa kysymykset keskittyivät neljän tuulen ilmiöiden tunnistamiseen ja puheeksiottoon liittyvään osaamiseen ilmiö kerrallaan sekä koulutuksen riittävyyteen.

Kolmas kysymysosa kartoitti neljän tuulen ilmiöiden yhteisesiintymistä eli miten neljän tuulen ilmiöiden koetaan esiintyvän yhtäaikaaisesti omassa asiakaskunnassa. (Vastaa tutkimuskysymykseen 3) Tässä kysymysosassa neljän tuulen ilmiöt esitettiin pareittain ja kysyttiin näiden ilmiöparien yhteisesiintymistä asiakkailla ja/tai näiden perheiden jäsenillä. Tässä kysymysosassa kysyttiin myös ilmiöiden määrällistä yhtäaikaaisuutta (kaksi/kolme/neljä ilmiöistä esiintyy yhtä aikaa). Kysymykset ja kyselyn rakenne on esitetty kokonaisuudessaan vielä liitteessä 2.

Tämän kyselyn kautta kerätyn aineiston käsittelyssä ja analysoinnissa hyödynsin Webropol-ohjelman raportoinnin kautta saatavia vastausten prosenttiosuuksia ja lukumääriä jaottelevaa taulukointia. Tämä taulukointi sisältää eri vastausvaihtoehtojen (1-4 asteikolla) määrän jokaista kysymystä kohden sekä kysymyskohtaiset vastausten keskiarvot. Tämän Webropol-ohjelman kautta saamani vastausaineiston siirsin Word Excel -taulukko-ohjelmaan ja muotoillut sen avulla kerätystä aineistosta tuloksien tulkintaa ja analysointia varten aineistoa havainnollistavia diagrammeja.

5.4 Eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyöni tiedonhankinnan luotettavuuden ja eettisyyden arvioinnissa olen kiinnittänyt erityisesti huomiota vastaajien anonymiteetin varmistamiseen, käytetyn tutkimusmenetelmän luotettavuuden eli reliabiliteetin arviointiin sekä kyselyn kautta saatujen tulosten pätevyyteen eli validiteettiin. Yleisesti olen pyrkinyt opinnäytetyöni toteutuksessa noudattamaan Tutkimuseettisen neuvottelukunnan hyvän tieteellisen käytännön ohjeita.

Reliabiliteetilla tarkoitetaan käytettävän tiedonhankintamenetelmän luotettavuutta. Reliaabeli tutkimus antaa tarkkoja, ei-sattumanvaraisia tuloksia ja on toistettavissa samanlaisin tuloksin. Luotettavan tuloksen saaminen edellyttää lisäksi riittävän suurta ja tutkittavaa perusjoukkoa edustavaa otantaa. Myös tiedonkeruun sekä käsittelyn tulee olla huolellista ja virheetöntä ja tuloksia esittelevien kuvioiden tulee antaa totuudenmukainen kuva tutkimuksen tuloksista. (Heikkilä 2014.)

Validi eli *pätevä* tutkimus mittaa tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä ja kerää tietoa siitä kohteesta, mistä sen sanotaankin keräävän. Kyselytutkimuksessa tämä edellyttää sitä, että kysymykset on laadittu ja operationalisoitu siten, että niillä todella kerätään tutkimuskysymyksiin vastaavaa tietoa. Kysymysten on siis oltava yksiselitteisiä ja koko tutkimusongelman kattavia. Perusjoukon, johon tulokset on tarkoitus yleistää, tulee myös olla määriteltynä ja otoksen tätä perusjoukkoa edustava. Ollakseen yleistettävissä, kyselytutkimuksen vastausprosentin tulee lisäksi olla mahdollisimman korkea. (Heikkilä 2014.)

Tutkimuseettisiin periaatteisiin pohjaten olen hankkinut tiedonhankintaani varten kaikki asiaankuuluvat muodolliset tai viralliset tutkimusluvut (11 kappaletta). Sekä itse kyselyyn, että saateviestiin olen sisällyttänyt selkeän kuvauksen siitä, mistä tutkimuksessa on kyse, kenen toimesta se toteutetaan ja mihin vastaajilta saatua tietoa tullaan käyttämään. Koska varsinkin pienten paikkakuntien edustajat on mahdollista tunnistaa kohtuu pienestä vastaajamäärästä, en ole esittänyt näitä tietoja opinnäytetyö-

raportissani. Toteutin kyselyn muutoinkin nimettömänä mahdollisten vastaamiseen liittyvien esteiden madaltamiseksi ja myös käsittelin vastaukset nimettöminä. Kyselyn sekä muistutusviestien lähetyksessä käytin piilokopio -ominaisuutta, jotteivät saman viestiketjun osapuolet saaneet toisiaan tietoonsa.

Varsinaisen tiedonhankinnan huolellisella raportoinnilla olen pyrkinyt osoittamaan edellä kuvattujen luotettavuutta ja pätevyyttä kuvaavien tekijöiden toteutumisen. Otannan valinnassa kiinnitin huomiota sen yksipuolittumisen ja vinoutumisen ehkäisyyn valikoimalla vastaajat pienemmistä ryhmistä toimialoittain ja toimiyksiköittäin. Esitietojen perusteella vastanneiden toimiala- ja paikkakuntaprofiili mukaili varsin hyvin alkuperäistä otantaa ja tutkittavaa perusjoukkoa. Vastaajien karsiutumisella voi kuitenkin aina olla vaikutuksia tulosten yleistettävyyteen, kun nimettömän kyselyn vastaajat eivät ole tarkistettavissa. Otannan osalta katsoisin, että sen huolellinen valinta ja korkea vastausprosentti (62 %) tukevan tiedonkeruuni luotettavuutta ja pätevyyttä. Tulokset eivät kuitenkaan ole yleistettävissä perusjoukon ulkopuolelle koskemaan koko sosiaali-, terveys- ja sivistystoimialaa.

Kaikkiaan kyselyn vastausprosentti muodostui hyväksi siitä huolimatta, että vastaajamääriin luultavasti vaikutti tiedonkeruun ajoittuminen vuoden vaihteeseen, jolloin ihmiset olivat paljon lomilla ja henkilöstömuutoksia tapahtui jonkin verran. Sähköpostissa ilmenneet ongelmat, kuten virheelliset ja käytöstä poistuneet sähköpostiosoitteet vaikuttivat pieneltä osalta myös vastaajien tavoitettavuuteen. Näiden seikkojen lisäksi vuoden alussa tapahtunut suuri organisaatiomuutos yhdisti Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveysalan toimijat hyvinvointikuntayhtymäksi. Tämän uudistuksen tuottamat muutokset ovat saattaneet osaksi vaikuttaa kyselytutkimuksen vastausten saantiin.

Varsinaisen kyselyn laatimisessa koen onnistuneeni yleisesti melko hyvin. Kysely kattoi osoitettavasti kaikki tutkimuskysymykset ja tulokset tuottivat tietoa halutuista asioista. Kyselyn laatimisessa tutkimuksen luotettavuutta ja pätevyyttä tukee mielestäni kyselyn testaus ennen sen käyttöä,

kyselylomakkeen selkeä ja johdonmukainen rakenne sekä kysymyskohtaiset vastausohjeet. Muutamien kysymysasettelujen kohdalla olisin kuitenkin voinut pyrkiä vielä lyhyempiin ja tiiviimpiin ilmaisuihin monitulkintaisuuden minimoimiseksi. Suljetut kysymykset edesauttoivat tulosten selkeää esittämistä ja tulkintaa, mutta toisaalta niiden heikkoutena on, että ne saattavat joiltakin osin pelkistää tutkittavia ilmiöitä.

Tutkittavien asioiden operationalisoinnin osalta moniammatillisen toiminnan periaatteiden operationalisoinnissa haasteita tuotti hieman se, miten kyseiset käsitteet ylipäättään tulkitaan ja millaisiin mitattaviin asioihin ne on mielekästä jakaa. Johdin käyttämäni kysymysasettelut opinnäytetyöni tietoperustan pohjalta ja mittasin jokaista periaatetta useamman osatekijän kautta. Jouduin kuitenkin valikoimaan tutkittavaksi vain osan periaatteista, eli kysely ei voi katsoa tuottavan tietoa kaikista moniammatilliseen toimintaan liittyvistä periaatteista. Neljän tuulen ilmiöiden tunnistamisen, puheeksioton ja yhteyksien osalta taas koen operationalisoinnin onnistuneen vaivattomammin. Mahdollisuus peilata ja vertailla kysymysasetteluja toisiinsa ja tutkia tulosten johdonmukaisuutta lisää nähdäkseni kyselyn sisäistä luotettavuutta ja pätevyyttä.

Kyselyn kautta saadun aineiston käsittelyssä olen pyrkinyt huolellisuuteen ja tarkkuuteen hyvän tieteellisen käytännön periaatteita noudattaen. Olen myös keskittynyt muotoilemaan tuloksia havainnollistavat kuviot mahdollisimman realistisiksi, eli olen välttänyt kuvioden harhaan johtavia esitystapoja ja suosinut helppotulkintaisia visuaalisia mallinnuksia. Tulosten prosenttiosuuksien ja keskiarvojen laskussa olen hyödyntänyt valmiita, mutta tarkistamiani Webropol-kyselytutkimusohjelman laskutoimituksia. Mahdollisista monitulkintaisuuksista tai tilastovääristymistä olen pyrkinyt mainitsemaan tulosten tulkinnan yhteydessä.

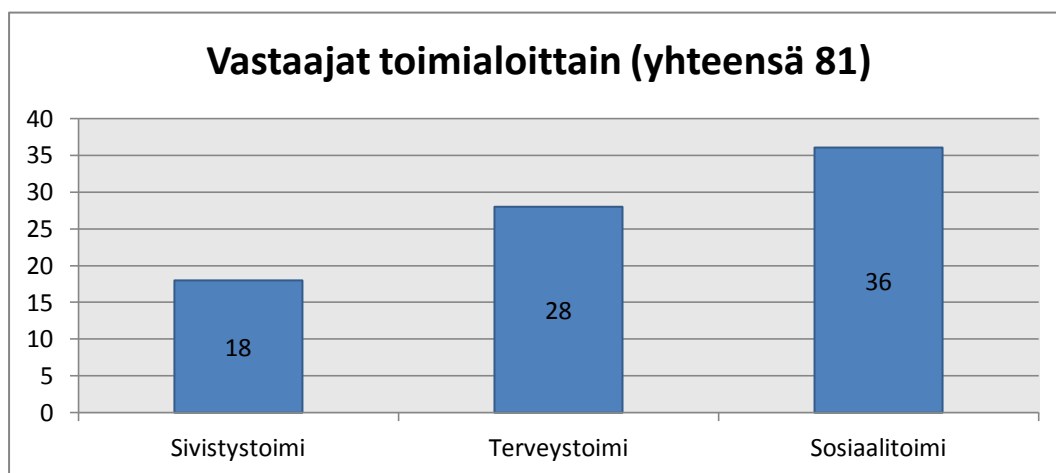
Koska olen käyttänyt tiedonhankintamenetelmänä kyselyä, jonka avulla kerätty tieto on monelta osin varsin subjektiivista, on itsearviopohjaisiin vastauksiin syytä suhtautua aina varauksella ja tulee huomioida vastaajien mahdollinen haluttomuus vastata totuudenmukaisesti. Tiedonhankinnan

kohteena on jo lähtökohtaisesti ollut koettu, ei niinkään objektiivinen tila. Tämä tulee muistaa tulosten tarkastelussa, sillä erot kokemuksen ja todellisuuden välillä saattavat olla huomattavia. On myös hyvä huomata, että ammattilaistulkinta voi erota merkittävästi asiakkaan tulkinnasta. Itsearviopohjaiset kysymykset voivat myös houkutella vastaajia tulkitsemaan vallitsevaa tilaa todellista positiivisemmin ja vastaajat saattavat esimerkiksi noudatella vastauksissaan omalle toimintakulttuurilleen ominaisia arvoja ja normeja, jolloin saatetaan vastata enemmän sen pohjalta, miten asioiden pitäisi olla, kuin miten ne todella ovat. Myös vastaajien omat asenteet ja oletukset tutkittavista asioista sekä kysymysteemojen herättämät miellelyhtymät ovat voineet vaikuttaa siihen, miten kysymyksiin on vastattu.

6 TULOSTEN KUVAUS JA ANALYSOINTI

Tässä lukukappaleessa kuvaan keräämäni aineistoa ja erittelen kyselyn tuloksia. Esitän kvantitatiiviselle tutkimukselle tyypillisestä esitystavasta hieman poiketen tulosten kuvauksen ja analysoinnin yhdessä. Päädyin tähän ratkaisuun, sillä katsoin tällaisen esitystavan lukijaystävälliseksi sekä saadun tiedon hyödynnettävyyttä edistäväksi. Aineiston kuvaamisen tukena käytän erilaisia Word Excel -ohjelman kaaviokuvioita ja erittelen näiden avulla saatuja tuloksia kysymys kerrallaan. Kyselyn tulokset jakautuvat kolmeen osaan eli kolmeen alalukuun kysymysteemojen mukaan. Ensimmäinen teema käsittelee moniammatillisuuden periaatteiden toteutumista, toinen neljän tuulen ilmiöiden tunnistamista ja puheeksiottoa ja kolmas neljän tuulen ilmiöiden yhteisesiintyvyyttä. Jokainen alaluku vastaa näin aina yhteen tutkimuskysymykseen.

Kyselyyn vastasi kaikkiaan 81 henkilöä (vastausprosentti 62 %), joista 44 % oli sosiaalitoimen, 34 % terveystoimen ja 22 % sivistystoimen ammattilaisia. Toimialaa koskevassa esitietokysymyksessä vastaajilla oli mahdollisuus valita tarvittaessa useampi toimiala ja yksi vastaaja on identifioinut itsensä sekä sosiaali-, että terveystoimen ammattilaiseksi, mikä selittää kuviossa 2 esitettyssä diagrammissa sen, että vastaajien yhteenlaskettu lukumäärä on 82 vaikka vastaajia todellisuudessa on 81.

KUVIO 2: Kyselyn vastaajat toimialoittain

Otantaan (n=130) nähden todellisten vastaajien jakautuminen toimialoittain noudatti melko lailla samaa suhdetta: Edustukseltaan suurin oli sosiaalitoimi ja pienin sivistystoimi. Otannan painottuminen näin jo lähtökohtaisesti johtui tutkittavien ilmiöiden luonteesta. Sosiaalitoimen peruspalvelutasolla toimi siis suhteessa eniten ammattilaisia, joiden saattoi olettaa työskentelevän neljän tuulen ilmiöiden parissa. Palveluiden sijoittuminen sosiaalitoimen tai terveystoimen alle vaihteli myös joissakin tapauksissa kunnittain. Kuviossa 2 esitetty vastaajaprofiili antaa viitteitä siitä, ettei otanta todennäköisesti ole päässyt pahoin vääristymään ja yksipuolistumaan, vaan vastauksia on saatu varsin tasaisesti kaikilta toimialoilta otannan mukaisessa suhteessa.

Toinen esitetty kysymys koski sitä, minkä paikkakunnan asiakkaille oman toimiyksikön palvelut on tarkoitettu. Tässäkin kysymyksessä vastaajien oli mahdollista valita useampi paikkakunta, sillä moni toimii usean kunnan alueella. Tämän kysymyksen tarkoituksena oli varmistaa, että kyselyyn vastanneet jakautuvat alueellisesti paikkakunnan kokoon nähden tasaisesti, jotta alueellinen edustavuus säilyy. En kuitenkaan esitä paikkakuntakohtaisia vastaajamääriä tässä raportissa tarkemmin, jotteivät pienten paikkakuntien vastaajat ole pääteltävissä. Alueellisesti vastaajia kertyä Päijät-Hämeen jokaiselta paikkakunnalta pääasiassa otannan suhteen mukaisesti. Suurimmat vastaajamäärät keskittyvät suurimpiin kuntiin ja paikkakunnittain kyselyyn vastasi 7-34 ammattilaista.

6.1 Moniammatillisuuden periaatteiden toteutuminen

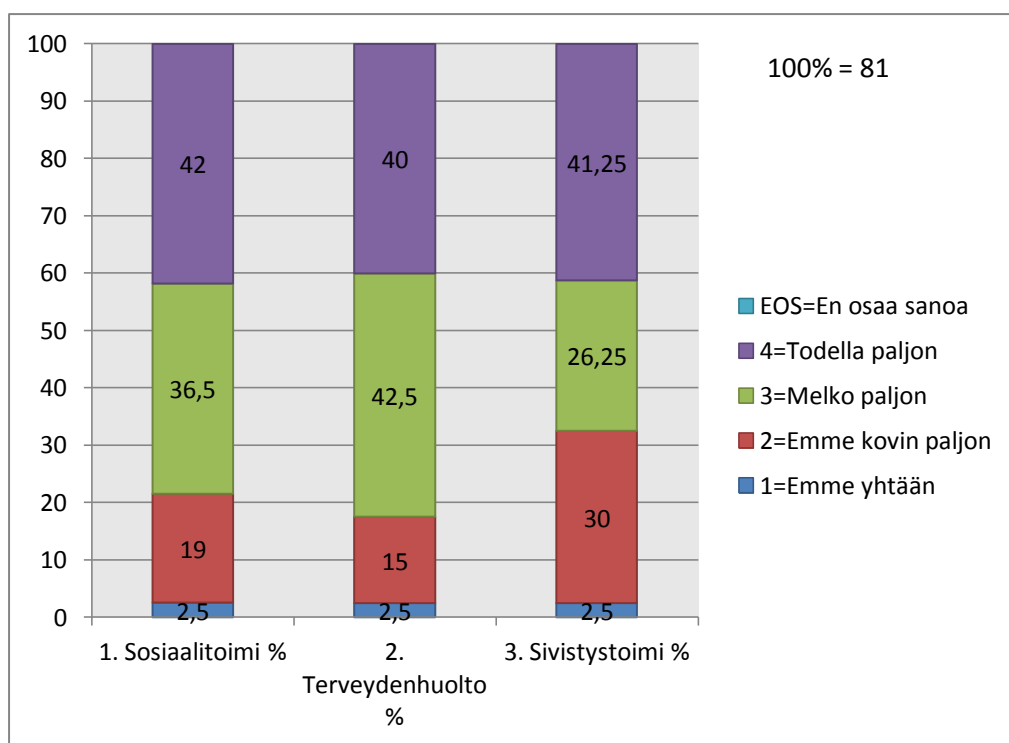
Ensimmäisen kysymysosan kysymyksillä pyrin vastaamaan ensimmäiseen tutkimuskysymykseen eli miten moniammatillisen toiminnan periaatteet (monialainen yhteistyö, tavoitteellisuus, dialogisuus, mahdollistavat rakenteet ja yksilölliset valmiudet) toteutuvat ammattilaisten mielestä käytännön työssä. Ensimmäinen tutkittava periaate oli *monialainen yhteistyö*, joka tarkoitti toimialojen välistä yhteistoimintaa. Kysymyksessä vastaajilta kysyttiin, missä määrin nämä tekevät yhteistyötä sosiaali-, terveys- ja sivistystoimen ammattilaisten kanssa. Vastausten jakautumisen

perusteella yhteistyötä tehdään varsin paljon oman ja vaihtelevasti muiden toimialojen ammattilaisten kanssa. Vastaajista 42 % tekee todella paljon ja 37 % melko paljon yhteistyötä sosiaalitoimen ammattilaisten kanssa.

Terveystenhoillon ammattilaisten osalta vastaavat prosentit ovat 40 % ja 43 % ja sivistystoimen osalta 41% ja 26 %. Vastaavasti kuitenkin 19 % kokee, ettei heidän toimiyksikössään tehdä kovinkaan paljon yhteistyötä sosiaalitoimen ammattilaisten kanssa. Vastaava prosentti

terveydenhuollon osalta on 15 % ja sivistystoimen osalta jopa 30 %.

Jokaisen toimialan kohdalla vain 2,5 % vastaajista kokee, ettei yhteistyötä tehty lainkaan. Vastausten jakautuminen näkyy 1-4 asteikolla prosentiosuuksina kuviossa 3. Tarkka kysymysmuoto on esitetty kuvion alla ja alakysymysten numerointi viittaa kuviossa esitettyjen vastausten jakautumiseen kysymyskohtaisesti.

KUVIO 3: Monialainen yhteistyö (3.kysymys)

Teemme toimiyksikössän säännöllisesti yhteistyötä...

- 1)...sosiaalitoimen ammattilaisten kanssa
- 2)...terveydenhuollon ammattilaisten kanssa
- 3)...sivistystoimialan ammattilaisten kanssa
(esim. nuorisotoimi, koulukuraattorit ja -psykologit, etsivä nuorisotyö)

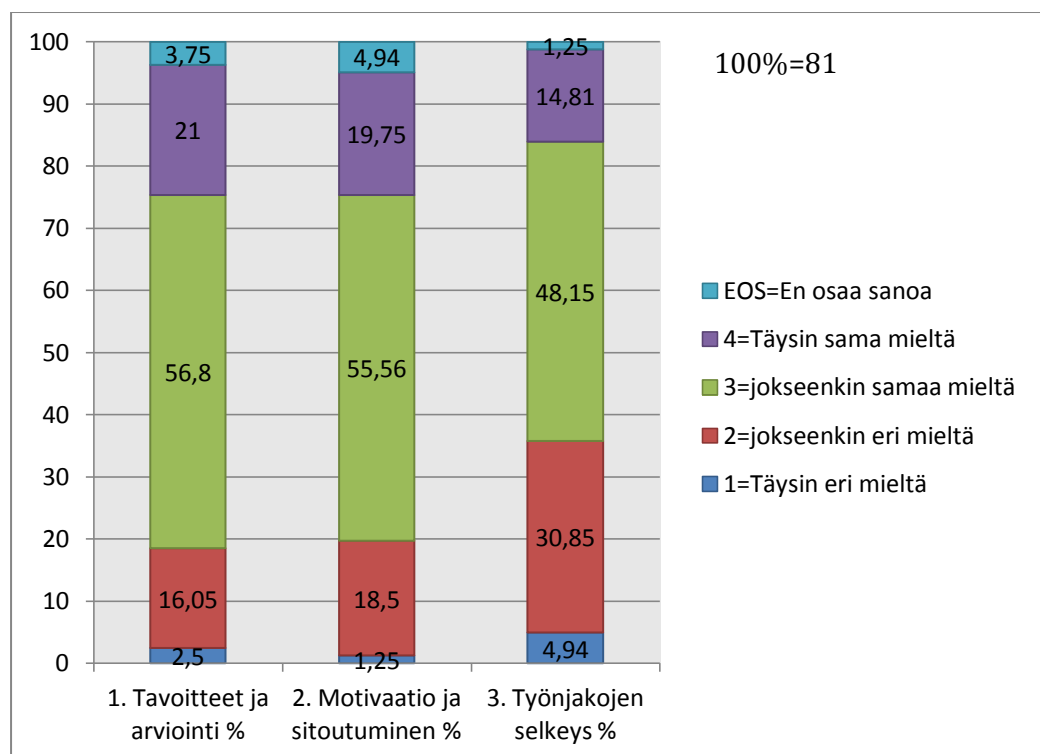
Koska kokonaisvastausten pohjalta on vaikea erotella yhteistyö oman ja muiden toimialojen kesken, tutkin tuloksia myös jaotteleamalla vastaajat toimialoittain. Tämä vertailu osoitti, että vastaajista terveystoimen ammattilaiset toimivat sosiaalitoimen ammattilaisia vähemmän yhteistyössä sivistystoimen ammattilaisten kanssa. Sivistystoimen vastaajien vastauksissa yhteistyö sosiaali- ja terveystoimi ovat melko samalla yhteistyöasteella. Kaikkiaan oman toimialan kanssa yhteistyötä tehdään odotettavasti eniten ja yhteistyössä muiden toimialojen kanssa on nähtävissä varsin suurta hajontaa. Tätä selittävät mitä luultavimmin erot eri toimiyksiköiden välillä, mutta kaikkiaan terveystoimen vastaajat kokevat tekevänsä muihin kahteen nähden vähemmän toimialarajat ylittävää yhteistyötä. Tämä huomio perustuu kuitenkin jo niin pieniin vastaajamääriin, että siihen on syytä suhtautua kriittisesti.

Kokonaisuudessaan vastausten jakautumisen pohjalta on tulkittavissa, että toimialarajat ylittävää yhteistyötä tehdään eniten oman toimiyksikön ammattilaisten kanssa ja toimialarajat ylittävässä yhteistyössä on huomattavia toimiala ja -yksikkökohtaisia eroja. Tämä on toki luonnollista, sillä vastaajat toimivat hyvin erilaisissa työtehtävissä, jolloin yhteistyövaatimuksetkin ovat erilaisia. Ajatellen ammattilaisten toimivan paljon asiakkaiden kanssa, joilla voi olettaa olevan usean toimialan osaamista vaativia palvelutarpeita, yhteistyömäärät voisivat mielestäni olla korkeampiakin. Kaikkiaan on kuitenkin selvää, että myös toimialojen välistä yhteistyötä tehdään, mikä luo hyvän perustan sen lisäämisellekin.

Seuraava tarkasteltava moniammatillisen toiminnan periaate on *tavoitteellisuus*. Tavoitteellisuuden olen tässä kyselyssä operationalisoinut kolmen siihen liittyvän tekijän kautta: konkreettiset tavoitteet ja niiden arviointi, motivaatio ja sitoutuminen tavoitteisiin sekä työnjakojen selkeys. Vastausten perusteella ammattilaiset ovat suurimmaksi osaksi jokseenkin samaa mieltä tavoitteellisen toiminnan osatekijöiden toteutumisesta, mutta selkeitä kehittämistarpeita nousee esille: Työnjakojen selkeys erottuu heikoimmin toteutuvana tavoitteellisuuden osatekijänä, sillä vastaajista yli kolmasosa (36 %) on jokseenkin tai täysin eri mieltä sen toteutumisesta. Konkreettisten tavoitteita asettamisen ja niiden arvioinnin osalta

vastaajista 21 % on täysin ja 57 % jokseenkin samaa mieltä ja 18,5 % täysin tai jokseenkin eri mieltä. Osapuolten sitoutuneisuuden ja motivaation vastaavat prosentit ovat 20 % ja 56 % sekä 20 %.

Kokonaistulosta tarkastelemalla moniammatillisen toiminnan tavoitteellisuudessa on nähtävissä selkeitä kehittämiskohtia. Varsinkin työnjakoihin liittyvä epäselvyys on tärkeä huomio kehittämistyön näkökulmasta. Tavoitteellisuutta tutkivien alakysymysten vastaukset on esitetty prosenttiosuuksina vielä tarkemmin kuviossa 4.

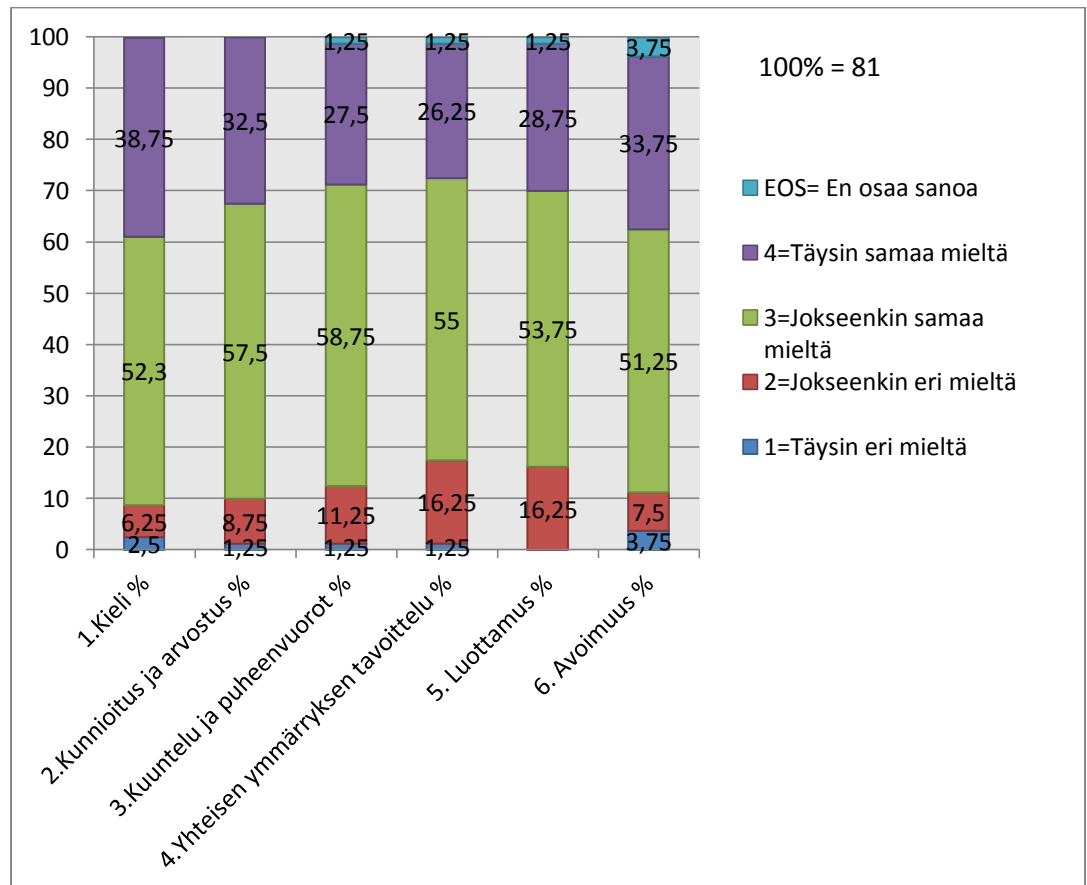
KUVIO 4: Tavoitteellisuus (4. kysymys)

1) Kun toimin oman työni kautta yhteistyössä muiden ammattilaisten kanssa, työskentely on mielestäni aina suunnitelmallista ja tavoitteellista: Yhteistoiminnalle asetetaan konkreettisia tavoitteita ja niiden toteutumista seurataan ja arvioidaan yhdessä

2) Moniammatillisissa yhteistyötilanteissa koen osapuolten olevan motivoituneita ja aidosti halukkaita ja sitoutuneita yhteistyöhön tavoitteiden saavuttamiseksi

3) Omassa työssäni tapahtuva moniammatillinen toiminta on mielestäni hyvin suunniteltua ja työnjaot eri toimijoiden välillä selkeitä: Jokainen tietää, mitä tehdä ja on perillä siitä, mitä joku toinen tekee

Seuraava moniammatillisuuden periaate on *dialogisuus*, jonka olen operationalisoinut kuuden osatekijän kautta: kieli, kunnioitus ja arvostus, kuuntelu ja puheenvuorot, yhteisen ymmärryksen tavoittelu, luottamus sekä avoimuus. Näiden osatekijöiden toteutumiseen liittyvät vastaukset on esitetty prosentiosuuksina kuviossa 5.

KUVIO 5: Dialogisuus (5. kysymys)

Toimiessani oman työni kautta yhteistyössä muiden ammattilaisten kanssa...

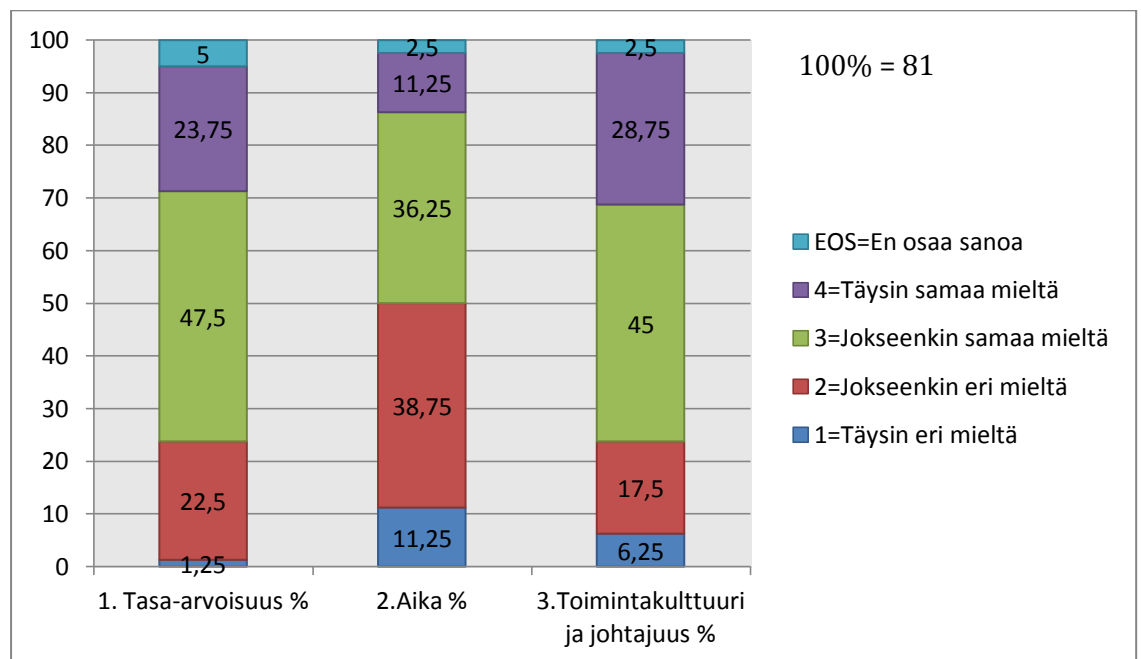
- 1) ...ei ensisijaisesti käytetä ammattikäsitteitä vaan pyritään käyttämään kieltä, jota ymmärtävät kaikki, myös asiakas
- 2) ...koen ammattilaisten kunnioittavan ja arvostavan toistensa ammattitaitoa ja asiakkaitaan
- 3) ...koen, että keskusteluissa jokainen osallistuja saa puheenvuoroja ja muut kuuntelevat puhujaa aktiivisesti ja kiinnostuneesti
- 4) ...koen, että keskusteluissa pyritään yhteiseen ymmärrykseen asiasta ja löytämään jokaisen tietoja ja näkökulmia yhdistelemällä toimivin (ei vain nopein) ratkaisu
- 5) ...voin luottaa toisten osaamiseen ja siihen, että jokainen tekee osansa yhteisten tavoitteiden eteen
- 6) ...koen että yhteisissä keskusteluissa voi esittää avoimesti erilaisia ja eriäviäkin mielipiteitä käsiteltävästä asiasta hyvässä ja rakentavassa hengessä

Yleisesti ottaen dialogisuuden eri osatekijät toteutuvat ammattilaisten vastausten perusteella yhteistyötilanteissa varsin hyvin. Joitakin eroja osatekijöiden välillä on kuitenkin nähtävissä: Kaikille ymmärrettävän kielen käyttäminen toteutuu vastausten perusteella dialogisuuden osatekijöistä parhaiten ja seuraavana kunnioitus. Yhteisen ymmärryksen tavoittelun, kuuntelun ja puheenvuorojen sekä luottamuksen osalta esiintyy eniten jokseenkin ja täysin eri mieltä olevia vastauksia (12 %-18 %). Avoimuuden vastaukset jakautuvat eniten, mikä saattaisi kertoa erityisesti tämän osatekijän tilannevaihtelusta. Kokonaistuloksen pohjalta vastaajat kokevat dialogisuuden periaatteiden toteutuvan pääpiirteissään hyvin, mitä voidaan pitää kehittämistyön kannalta tärkeänä voimavarana. Tulos nostaa toki esille myös sen, että aina riittää parannettavaa, pohjaahan yhteistoiminta pitkälti näihin perustavanlaatuisiin vuorovaikutustekijöihin.

Seuraava tutkittava moniammatillisuuden periaate liittyy niihin *mahdollistaviin rakenteisiin*, jotka luovat puitteet moniammatilliselle toiminnalle. Kuten tietoperustassa on käynyt ilmi, näitä rakenteellisen tason tekijöitä on monia. Päädyin siis valitsemaan niistä kolme mielestäni keskeisintä: tasa-arvoisuuden eri ammattiryhmien välillä, aikaresurssin sekä yhteistyötä tukevan toimintakulttuurin ja johtajuuden. Kokonaistuloksesta käy ilmi, että vastaajat kokevat monia kehittämistarpeita näissä rakenteellisissa tekijöissä. Varsinkin ajankäytön suunnittelu ja resursointi näyttävät selvästi heikommin toteutuvana tekijänä: Vastaajista yli 11 % on täysin ja 39 % jokseenkin eri mieltä aikaresurssien riittävydestä, eli yhteensä puolet vastaajista kokee jonkin tasoisia puutteita ajankäytössä. Tämä mielestäni osoittaa, että moniammatilliselle toiminnalle ei varata riittävästi aikaa ja sen huomioinnissa työaikasuunnittelussa on selviä haasteita.

Ajankäytön ohella lähes viidennes vastaajista (24 %) kokee myös tasa-arvossa jonkin asteisia puutteita, mutta vastaavasti sama määrä vastaajista on täysin ja 47,5 % on jokseenkin samaa mieltä tasa-arvon toteutumisesta ja 5 % vastaajista ei osaa sanoa. Vastaavan suuntainen hajonta on nähtävissä myös yhteistyötä tukevan johtajuuden ja

toimintakulttuurin osalta, sillä erolla että yli 6 % vastaajista on täysin ja 17,5 % jokseenkin eri mieltä ja vastaavasti 29 % täysin ja 45 % jokseenkin samaa mieltä. Vaikka siis osa vastaajista kokee näiden rakenteellisten tekijöiden olevan kunnossa, tulosten perusteella rakenteellisella tasolla on nähtävissä selvästi suurimmat koetut kehittämistarpeet. Edellä tavoitteellisuuteen liittämäni työnjakojen selkeys on myös rakenteellinen tekijä, jossa 36 % vastaajista näkee kehittämisen varaa. Kaiken kaikkiaan, vaikka huomioitaisiin toimitusyksiköiden väliset erot, kokonaistulos viittaa yleisesti koettuihin kehittämiskohtiin moniammatillisuuden mahdollisuuksia määrittävissä rakenteellisissa tekijöissä. Tasa-arvoon sekä toimintakulttuuriin ja johtajuuteen liitettävät tekijät on tärkeä ottaa huomioon uudenlaisen toimintamallin kehittämistä ja sen käytäntöön viemistä ajatellen. Näiden rakenteellisten tekijöiden toteutumiseen liittyvät vastaukset olen esittänyt kuviossa 6.

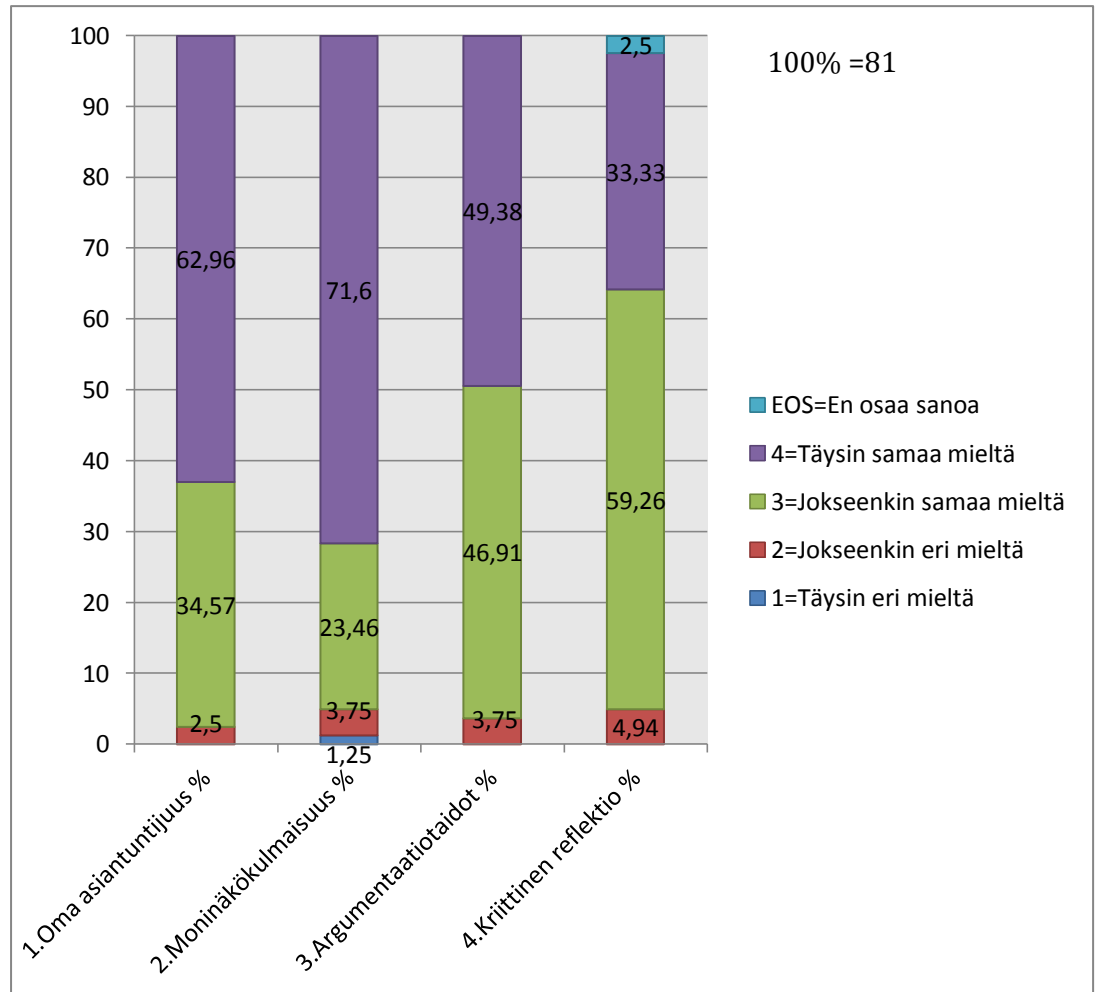
KUVIO 6: Mahdollistavat rakenteet (6. kysymys)

- 1) Omassa työssäni eri alojen ja ammattiryhmien ammattilaisten välillä vallitsee tasa-arvo varsinkin yhteistyötilanteissa
- 2) Työssäni moniammatilliselle toiminnalle varataan riittävästi aikaa ja jo työn aikataulusuunnittelussa otetaan huomioon yhteistyön aikavaatimukset
- 3) Oman työni toimintakulttuuri ja johtaminen tukevat ammattilaisten ja eri toimialojen välistä yhteistyötä ja -toimintaa

Viimeisen kysymyksen kautta tutkittava moniammatillisuuden periaate koskee *yksilöllisiä valmiuksia* eli niitä osaamiseen ja asenteisiin liittyviä yksilötason tekijöitä, jotka vaikuttavat moniammatilliseen toimintaan.

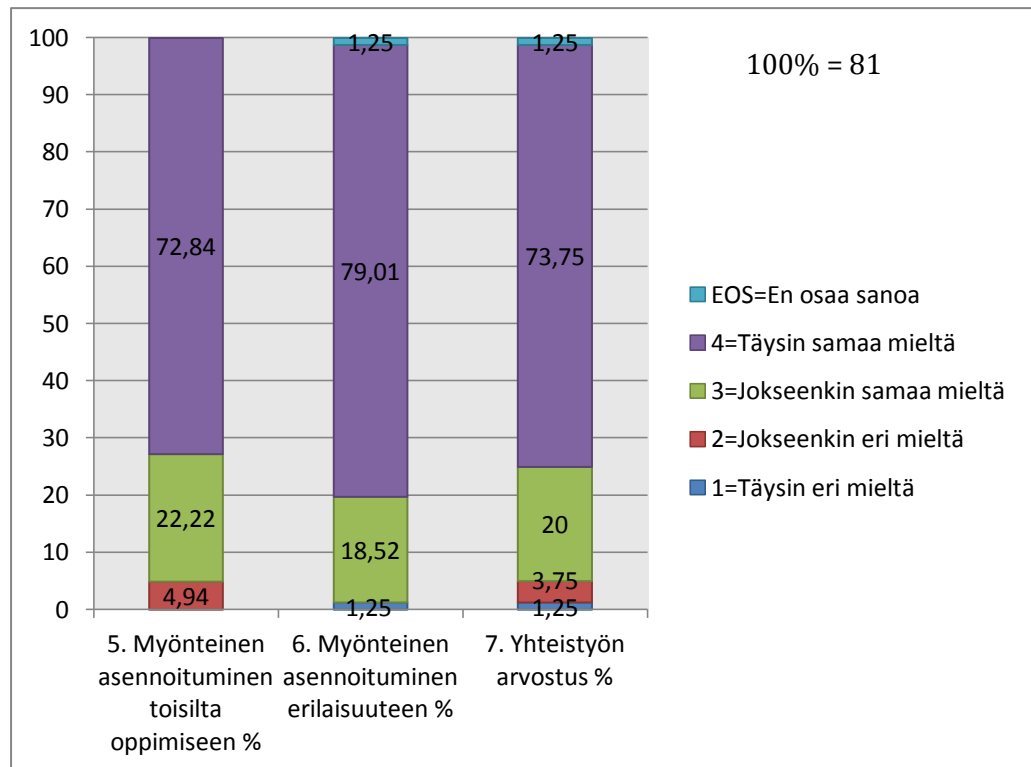
Yksilöllisistä valmiuksista olen valinnut tutkittaviksi oman asiantuntijuuden, moninäkökulmaisuuuden, argumentaatiotaidot, kriittisen reflektion, myönteisen asennoitumisen oppimista ja erilaisuutta kohtaan sekä yhteistyön arvostuksen. Nämä yksilöllisiä valmiuksia määrittelevät osatekijät olen johtanut tietoperustan kappaleista, jotka erittelevät jaettua asiantuntijuutta, dialogisuutta sekä reflektiivisyyttä ja myönteisiä asenteita.

Kokonaisuuden kannalta on mielenkiintoista havaita, että keskimäärin vastaajat kokevat yksilölliset valmiudet ylivoimaisesti parhaiten toteutuvaksi moniammatillisuuden periaatteeksi. Vastausten perusteella valtaosa vastaajista kokee omat asenteensa erilaisuutta ja toisilta oppimista kohtaan myönteisiksi, samoin kuin yhteistyön ja moninäkökulmaisuuuden arvostuksenkin: Vastaajista (72-79 %) on näihin liittyvien väittämien kanssa täysin samaa mieltä. Kriittisen reflektion (59 %) ja argumentaatiotaitojen (47 %) osalta esiintyy eniten jokseenkin samaa mieltä vastauksia. Nämä ovatkin yksilöllisistä valmiuksista ehkä kaikkein abstrakteimpia ominaisuuksia. Omasta osaamisestaan asiantuntijana toimimiseen moniammatillisessa yhteistyössä suurin osa on täysin samaa mieltä (63 %). Vastaajista 5 % on täysin tai jokseenkin eri mieltä omasta myönteisestä asennoitumisestaan toisilta oppimista kohtaan sekä moninäkökulmaisuuuden ja yhteistyön arvostuksesta. 5 % kokee myös olevansa jokseenkin eri mieltä omasta kriittiseen reflektioon liittyvästä osaamisestaan ja 4 % argumentaatiotaidoistaan. Vastaukset näiden yksilöllisten valmiuksien osalta on esitetty tarkemmin vielä kahdessa osassa eli kuvioissa 7 ja 8.

KUVIO 7: Yksilölliset valmiudet 1/2 (7.kysymys)

- 1) Koen oman ammattitaitoni ja osaamiseni riittävän hyväksi, osatakseni toimia oman alan asiantuntijana tuodakseni ammattiosaamiseni näkökulman osaksi moniammatillista yhteistoimintaa
- 2) Mielestäni yhden ammattialan tai asiantuntijan näkökulma ei riitä asiakkaiden haasteiden ymmärtämiseen, vaan tarvitaan eri ammattiryhmien ja -alojen osaamisen ja tiedon yhdistelyä ja yhdessä tuotettua uutta tietoa
- 3) Toimiessani yhteistyössä muiden ammattilaisten kanssa, osaan tuoda omat näkemykseni esille ja osaksi keskustelua perustellusti ja ymmärrettävällä tavalla
- 4) Osaan tutkia ja arvioida kriittisesti yhteistä toimintaa ja tuoda huomioni esille rakentavalla tavalla (tavalla, joka ei keskity henkilöihin, vaan asioihin ja jolla tavoitellaan toimivaa yhteistyötä ja ongelmanratkaisua)

KUVIO 8: Yksilölliset valmiudet 2/2 (7.kysymys)

5) Haluan oppia ja kehittää omaa ammatillista osaamistani ja pidän muiden ammattilaisten asiantuntijuutta ja moniammatillista yhteistoimintaa oman oppimiseni eräänä keskeisenä mahdollistajana

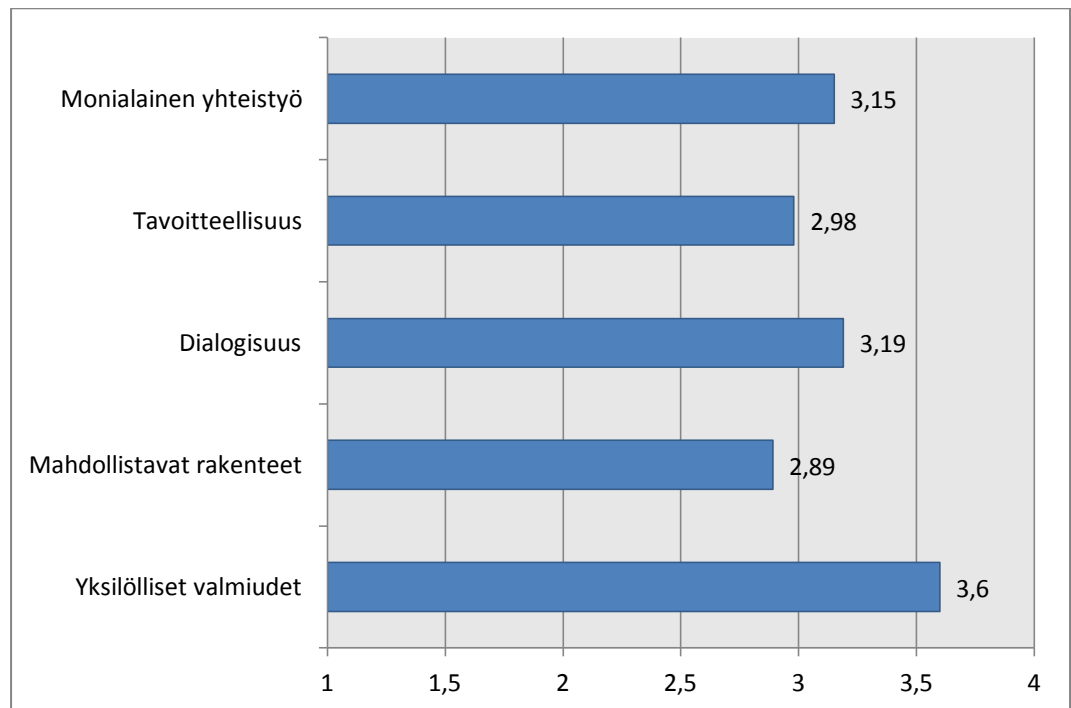
6) Näen erilaisuuden rikkautena ja pidän tärkeänä ja arvokkaana sitä, että ihmisillä on erilaisia mielipiteitä ja näkökulmia annettavanaan

7) Koen itse yhteistyön eri ammattiryhmien ja eri alojen ammattilaisten välillä hyvin tärkeäksi ja pidän sitä merkittävänä osana työtäni

Kaiken kaikkiaan kokonaistulos viittaa hyvin hedelmälliseen asenneilmastoon ja luottamukseen omaa osaamista kohtaan. Vastaajien arvioihin voi osaksi vaikuttaa myös toimintakulttuuri ja arvomaailma, joka edistää annettujen suuntaisten vastausten suosimista. Parhaimmillaan kokemukset omasta osaamisesta ja asenteista kertovat ammatillisesta itsevarmuudesta ja aidosta asenteiden myönteisyydestä. On silti hyvä ottaa huomioon, että itsearviointi voi näissä kaikissa kysymyksissä erota muiden näkemyksistä ja käsitys omasta itsestä arvioidaan herkästi yläkanttiin (Vilkko-Riihelä & Laine 2012, 39). Kuitenkin tässä kyselyssä tutkimuksen kohteena oli juuri ammattilaisten oma kokemus ja siltä osin tämä positiivinen kuva osaamisesta ja asenteista on ehdottomasti nähtävissä tärkeänä voimavarana ja kehittämismahdollisuuksien avaajana.

Loppupäätelmänä ensimmäisen kysymyksen tuloksista voisin todeta, että vastaajien kokemukset kertovat sekä monista moniammatillisen toiminnan kannalta arvokkaista voimavaroista, että selvistä kehittämistarpeista. Kuviossa 9 olen vielä koonnut yhteen keskiarvot kaikista kyselyn moniammatillisuuden periaatteisiin liittyvistä vastauksista. Näiden keskiarvojen perusteella yksilölliset valmiudet koetaan periaatteista vahvimmin ja rakenteelliset tekijät sekä tavoitteellisuus heikoimmin toteutuviksi moniammatillisen toiminnan periaatteiksi. Tämä oli osin odotettavaa ja tulokseen voi osaksi vaikuttaa ihmisen taipumus arvioida omia sisäisiä ominaisuuksia positiivisemmin ja ulkoiset tekijät kriittisemmin (Helkama, Myllyniemi ja Liebkind 2013, 137, 141). Tämä ei silti tarkoita, etteivätkö kokemukset olisi paikkansapitäviä. Juuri nämä koetut kehittämistarpeet ja voimavarat luovat sen kehittämistoiminnan maaperän, jota olen näillä kysymyksillä pyrkinyt kartoittamaan.

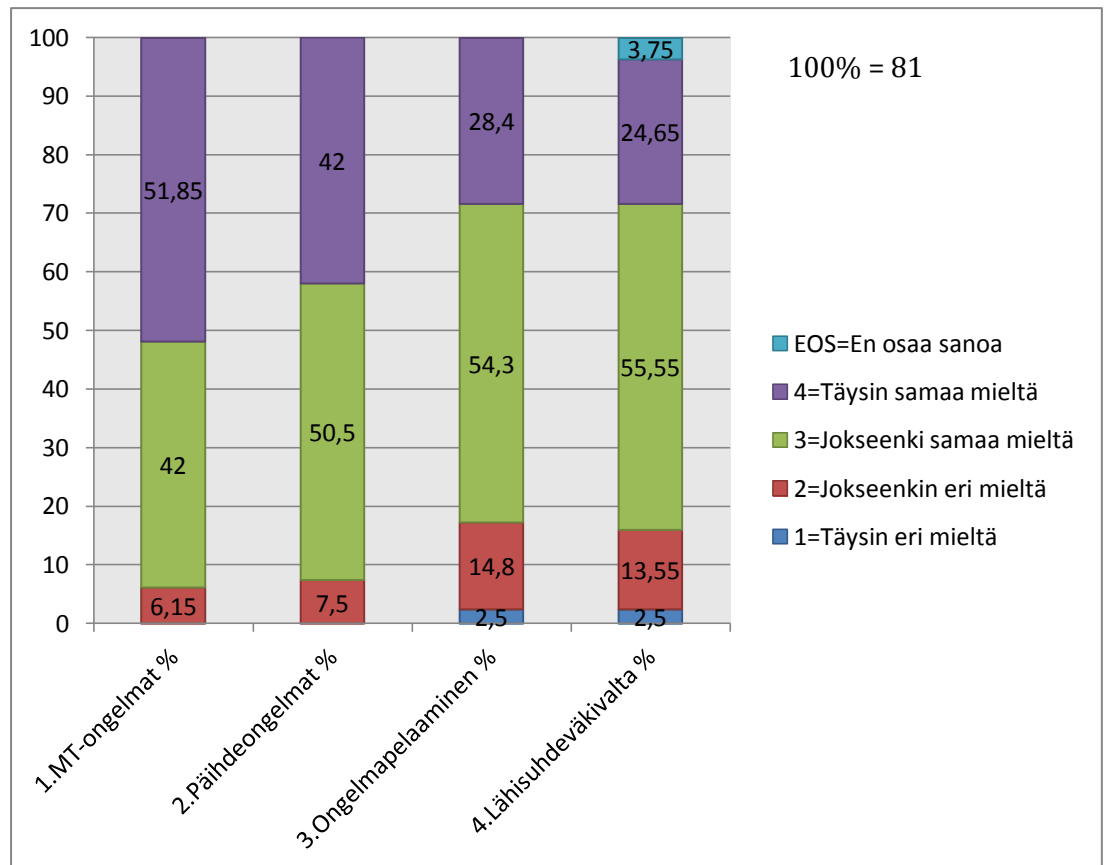
KUVIO 9: Vastausten keskiarvot 1-4 asteikolla - Moniammatillisuuden periaatteet (huom. 1 ja 4 vastakkaisia väittämääroja, keskiarvo ei ole suoraan pisteytys tai arvosana ko. periaatteille, vaan kuvaa periaatteiden välisiä suhteellisia eroja niiden toteutumisessa)

6.2 Neljän tuulen ilmiöiden tunnistaminen ja puheeksiotto

Kyselytutkimuksen toinen kysymysosa keskittyy vastaamaan toiseen tutkimuskysymykseen eli miten hyvin ammattilaiset kokevat osaavansa tunnistaa ja ottaa puheeksi neljän tuulen ilmiöt. Tämän tutkiminen on kehittämistyön kannalta erityisen tärkeää, sillä varhainen tunnistaminen on keskeisessä roolissa ongelmien syvenemisen ehkäisyssä. Tutkimukseni perusjoukon eli neljän tuulen ilmiöitä kohtaavien ammattilaisten varhaisen tunnistamisen ja puheeksioton osaamisen kartoittaminen tekee tärkeäksi se, että ammattilaisten tulisi osata huomioida samanaikaisesti nämä kaikki ilmiöt: Yhden olemassaolo kasvattaa muidenkin todennäköisyyttä.

Ensimmäinen tämän osion kysymys kartoitti, miten ammattilaiset kokevan osaavansa *tunnistaa neljän tuulen ilmiöt* eli mielenterveys- ja päihdeongelmat, ongelmapelaamisen ja lähisuhdeväkivallan. Kokonaisuudessaan ammattilaisten kokemus omasta osaamisestaan tunnistaa nämä neljä ilmiötä näyttää hyvältä. Osaaminen painottuu kuitenkin selvästi mielenterveys- ja päihdeongelmien tunnistamiseen: Vastaajista 52 % on täysin ja 42 % jokseenkin samaa mieltä osaamisestaan tunnistaa mielenterveyden ongelmat. Päihdeongelmien vastaavat prosentit ovat 42 % ja 51 %. Ongelmapelaamisen osalta puolestaan 28 % vastaajista on täysin ja 54 % jokseenkin samaa mieltä osaamisestaan tunnistaa ongelmapelaamiseen viittaavat oireilut ja merkit. Lähisuhdeväkivallan vastaavat prosentit ovat 25 % ja 56 %.

Mielenterveysongelmien tunnistamisen osalta 6 % ja päihdeongelmien tunnistamisen osalta 7 % vastaajista on sitä vastoin jokseenkin eri mieltä kyvystään tunnistaa näitä ongelmia. Myös kautta vastaajat kokevat ongelmapelaamisen ja lähisuhdeväkivallan mielenterveys- ja päihdeongelmien tunnistamista haastavampana: Vastaajista 15 % on jokseenkin ja 2,5 % täysin eri mieltä kyvystään tunnistaa ongelmapelaamisen merkkejä. Vastaavat prosentit lähisuhdeväkivallan osalta ovat 14 % ja 2,5 %, minkä lisäksi 4 % vastaajista ei osannut sanoa. Vastausten jakautuminen näkyy kuviossa 10.

KUVIO 10: Neljän tuulen ilmiöiden tunnistaminen (8.kysymys)

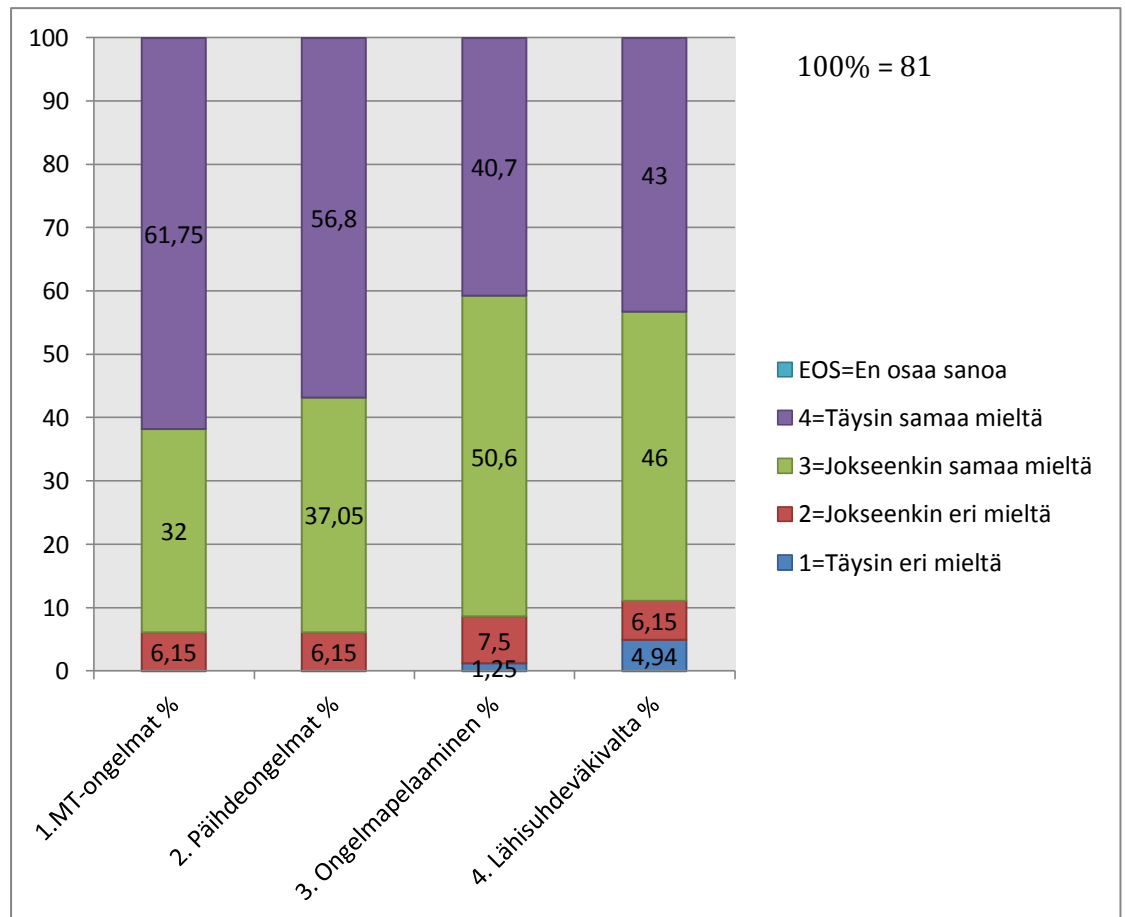
- 1)Tunnistan mahdollisesti mielenterveysongelmista kertovat oireilut/merkit asiakkaan kuvauksista/toiminnasta
- 2)Tunnistan mahdolliset päihdeongelman oireet/merkit asiakkaan kuvauksista/toiminnasta
- 3)Tunnistan mahdollisesti peliongelmissa kertovat oireilut/merkit asiakkaan kuvauksista/toiminnasta
- 4)Tunnistan mahdollisesti lähisuhdeväkivallasta kertovat oireilut/merkit asiakkaan kuvauksista/toiminnasta

Kokonaisuudessaan tulosten perusteella ammattilaiset kokevat monelta osin neljän tuulen ilmiöiden tunnistamiskykynsä varsin vahvaksi, vaikkakin hieman epätasaisesti painottuvaksi. Mielenterveys- ja päihdeongelmien tunnistamisosaamisen kokeminen ongelmapelaamista ja lähisuhdeväkivaltaa hieman vahvempana kertoo todennäköisesti siitä, että nämä kaksi ensin mainittua ovat ehkä ammattilaisille jälkimmäisiä "tutumpia" ja niihin on totuttu kiinnittämään huomiota. On kuitenkin hyvä tiedostaa, että näiden neljän ilmiön merkkejä voi olla ylipäätään haastava tunnistaa, jolloin tämä kyselyn kokonaistulos on monella tapaa positiivinen.

Esille nousseet osaamisen vahvistamisen tarpeet eivät siis ole yllättäviä. Tieto ilmiöiden tunnistamiseen liittyvän osaamisen vahvistamisen ja tasaamisen tarpeesta ilmiöiden välillä on kehittämishankkeen kannalta merkittävää. Tämä tunnistamiseen liittyvä osaaminen kytkeytyy myös osaamiseen ottaa puheeksi nämä neljän tuulen ilmiöt, mitä olen tarkastellut seuraavaksi.

Seuraavassa kysymysoosassa ammattilaisilta kysyttiin, kokevatko he osaamisensa ja käytössä olevat työkalut riittäviksi *neljän tuulen ilmiöiden puheeksi ottamiseen*. Edellisen tavoin, olen jakanut nämäkin kysymykset alakysymyksiin, joista jokainen kartoittaa yhden ilmiön puheeksiottoa. Kokemukset neljän tuulen ilmiöiden puheeksiotosta ovat oletetusti linjassa edellisen kysymyksen eli ilmiöiden tunnistamisen kanssa: Vastaajista 61 % kokee, että heillä on osaamista ja työkaluja mielenterveysongelmien puheeksiottoon. Vastaava prosentti päihdeongelmien osalta ovat 57 %, ongelmapelaamisen osalta 41 % ja lähisuhdeväkivallan osalta 43 %. Sen sijaan 6 % kokee olevansa jokseenkin eri mieltä oman osaamisensa ja työkalujen riittävydestä mielenterveys- ja päihdeongelmien puheeksiottoon. Ongelmapelaamisen osalta jokseenkin eri mieltä tästä on 7 % ja täysin eri mieltä 1,25 % ja lähisuhdeväkivallan osalta 6 % ja 5 %.

Tulosten jakautumisen perusteella ongelmapelaamisen ja lähisuhdeväkivallan osalta vastaajat eivät koe osaamisen ja työkalujen riittävyttä aivan yhtä hyväksi, kuin mielenterveys- ja päihdeongelmien osalta. Syy tähän on luultavasti samansuuntainen, kuin tunnistamisessakin. Vaikka iso osa vastaajista kokee oman osaamisensa ja työkalut riittäviksi neljän tuulen ilmiöiden puheeksiottoon, myös osaamisen vahvistamiselle koetaan tarvetta. Erityisesti ongelmapelaamisen ja lähisuhdeväkivallan suhteen vastaukset painottuvat jokseenkin samaa mieltä -vastauksiin. Tämän kysymyssarjan viimeinen kysymys, joka koskee koulutusta antaa tästä lisäinformaatiota. Puheeksioton vastausten jakautuminen ilmiöittäin käy ilmi kuviossa 11.

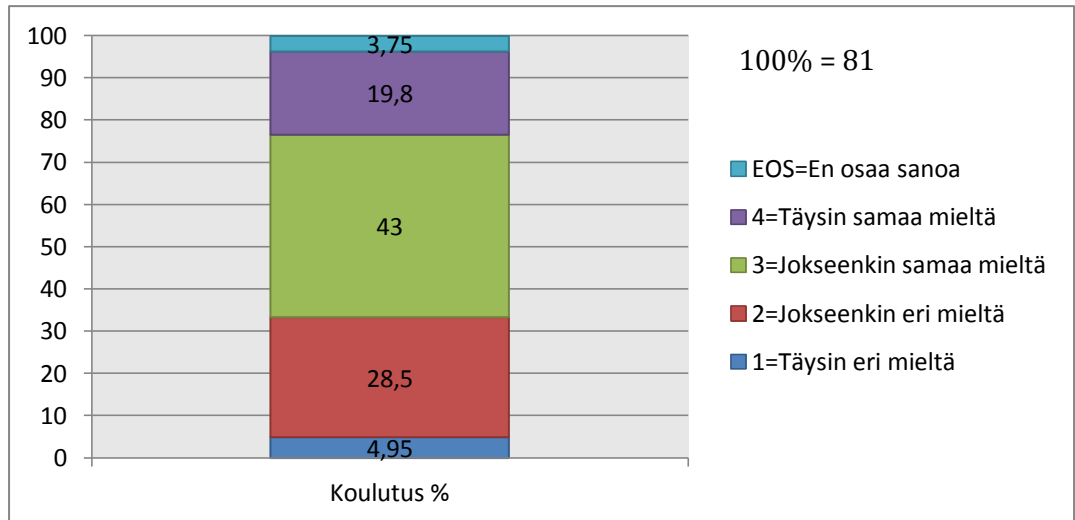

KUVIO 11: Neljän tuulen ilmiöiden puheeksiotto (9.kysymys)

Minulla on osaamista ja työkaluja...

- 1)...mielenterveysasioiden puheeksi ottamiseen asiakkaideni (ja näiden perheiden) kanssa
- 2)...päihdeasioiden puheeksi ottamiseen asiakkaideni (ja näiden perheiden) kanssa
- 3)...peliongelmiin puheeksi ottamiseen asiakkaideni (ja näiden perheiden) kanssa
- 4)...lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamiseen asiakkaideni (ja näiden perheiden) kanssa

Viimeinen neljän tuulen tunnistamiseen ja puheeksiottoon liittyvä kysymys koski *koulutusta*: Ammattilaisilta kysyttiin, kokevatko he saavansa riittävästi koulutusta osaamisensa tueksi, jotta he osaisivat tunnistaa ja ottaa puheeksi neljän tuulen ilmiöt. Koulutuksen riittävyyttä kartoitti tässä kyselyssä vain tämä yksi väittämämuotoinen kysymys ja vastausten jakautuminen eri vaihtoehtojen välillä on esitetty kuviossa 12.

KUVIO 12: Koulutus (10.kysymys)

Koen saavani riittävästi koulutusta osaamiseni tueksi, jotta osaan tunnistaa ja ottaa puheeksi neljän tuulen (mielenterveys-, päihde-, peli- ja lähisuhdeväkivalta-) ongelmat asiakkaiden kanssa.

Koulutuksen riittävyyttä koskevissa vastauksissa on nähtävissä paljon hajontaa: Viidennes (20 %) vastaajista kokee saavansa koulutusta riittävästi, kun taas kolmasosa (33 %) on jokseenkin tai täysin eri mieltä koulutuksen riittävyydestä. Vastaajista 43 % puolestaan kokee saavansa koulutusta jokseenkin riittävästi ja 4 % ei osannut sanoa. Tämän kysymyksen vastaukset kertovat nähdäkseni selvästi osaamisen vahvistamisen tarpeesta, sillä vain 20 % kokee saavansa riittävästi koulutusta osaamisensa tueksi. Valtaosa kyselyyn vastanneista ammattilaisista kokee siis tarvitsevansa ainakin joiltakin osin osaamisen vahvistamista neljän tuulen ilmiöiden tunnistamisen ja puheeksioton tueksi. Kehittämishankkeen tavoitteiden kannalta tämä tieto on keskeinen.

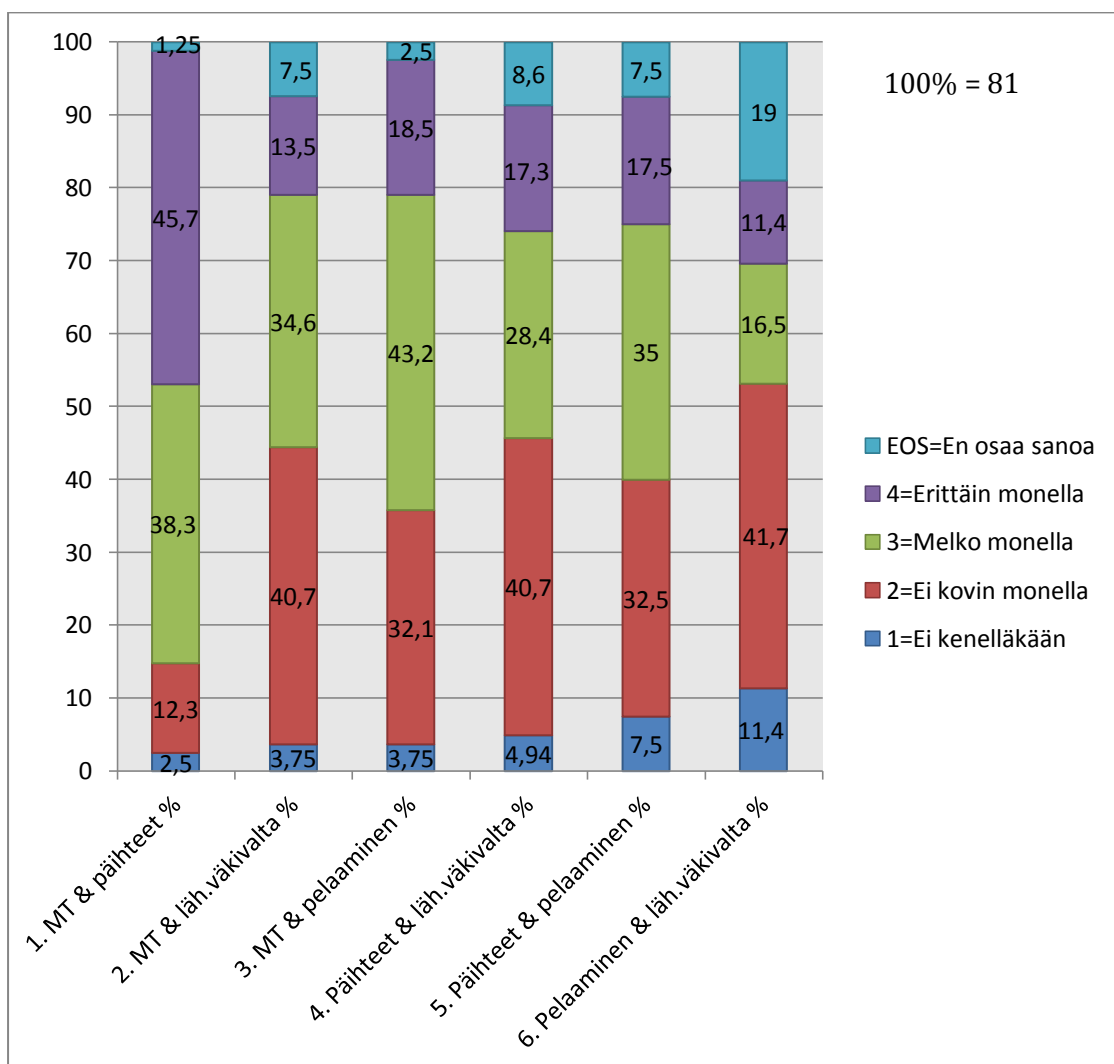
6.3 Neljän tuulen ilmiöiden yhteisesiintyvyys

Kyselyn viimeisen kysymyksen tavoitteena oli vastata kolmanteen tutkimuskysymykseen, eli missä määrin neljän tuulen ilmiöt (mielenterveys- ja päihdeongelmat, ongelmapelaaminen ja lähisuhdeväkivalta) esiintyvät yhdessä ammattilaisten kokemusten mukaan omassa asiakaskunnassa. Tämän kysymyksen tarkoituksena oli siis kartoittaa, millaisia perusteita ammattilaisten kokemukset käytännön työssä antavat neljän tuulen toimintamallille.

Tämä kysymysosa koostui yhdestä pääkysymyksestä, joka sisälsi kymmenen neljän tuulen ilmiöiden yhteisesiintymistä kartoittavaa alakysymystä. Näiden alakysymyksiin väittämiin ammattilaiset ovat vastanneet sen mukaan, missä määrin ne koskettavat oman toimiyksikön asiakkaita. Kysymyksissä on otettu huomioon myös neljän tuulen ilmiöiden esiintyvyys perheen jäsenillä: Koska ilmiöiden vaikutukset ulottuvat usein koko perheeseen ja niiden esiintyvyys perheessä on eräs riskitekijä ilmiöiden synnyssä, on läheisten tilanteen huomiointi tärkeää tukemisen ohella myös tunnistamisen kannalta.

Kokonaisuudessaan vastaukset viittaavat siihen, että neljän tuulen ilmiöiden taipumus esiintyä yhdessä näkyy selvästi ammattilaisten arkityössä. Vastaajien asiakaskunnassa on hyvinkin paljon niitä, joilla itsellään tai heidän perheen jäsenillään esiintyy vähintään kaksi neljän tuulen ilmiötä samanaikaisesti. Ammattilaisten kokemusten mukaan selvästi eniten esiintyvät yhdessä mielenterveys- ja päihdeongelmat: Vastaajista 47 % mukaan nämä ilmiöt esiintyvät yhtä aikaa erittäin monella oman toimiyksikön asiakkaalla ja/tai näiden perheen jäsenille ja 38 % mukaan melko monella. Mielenterveysongelmat ja ongelmapelaaminen taas esiintyvät yhdessä vastaajista 19 % mukaan todella monella ja noin 43 % mielestä melko monella oman toimiyksikön asiakkailla ja/tai näiden perheen jäsenillä. Vastaavat prosenttiluvut ongelmapelaamisen ja päihdeongelmien osalta ovat 18 % ja 35 %. Päihdeongelmat ja lähisuhdeväkivalta esiintyivät yhdessä vastaajista 17 % mukaan todella monella ja 28 % mukaan melko monella. Vastaavat prosenttiosuudet

mielenterveysongelmien ja lähisuhdeväkivallan yhteisesiintymisestä ovat puolestaan 14 % ja 35 % sekä ongelmapelaamisen ja lähisuhdeväkivallan yhteisesiintymisen osalta 11 % ja 16 %. Kuviossa 13 näkyvät vastaukset, jotka liittyvät neljän tuulen ilmiöiden yhteisesiintyvyyteen erilaisina ilmiöpareina.

KUVIO 13: Neljän tuulen ilmiöiden yhteisesiintyvyys 1/2 (11.kysymys)

Oman toimiyksikköni asiakkailta (ja/tai näiden perheenjäsenillä) on yhtä aikaa ongelmia...

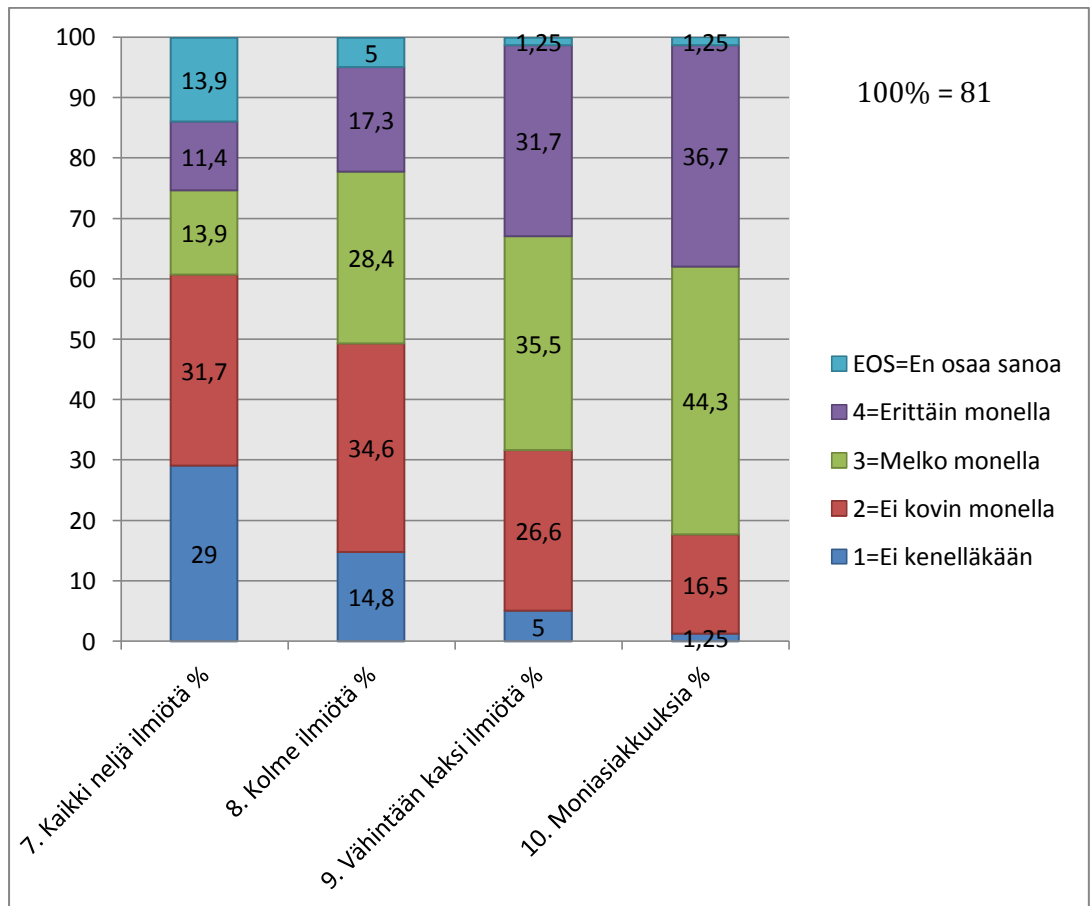
- 1)...mielenterveyden ja päihteiden kanssa
- 2)...mielenterveyden ja lähisuhdeväkivallan (uhrina tai väkivallan tekijänä) kanssa
- 3)...mielenterveyden ja pelaamisen kanssa
- 4)...päihteiden ja lähisuhdeväkivallan (uhrina tai väkivallan tekijänä) kanssa
- 5)...päihteiden ja ongelmapelaamisen kanssa
- 6)...pelaamisen ja lähisuhdeväkivallan (uhrina tai väkivallan tekijänä) kanssa

Näiden prosenttiosuuksien vertailun kannalta on keskeistä huomata, etten ole hakenut ensisijaisesti vastausta siihen, mitkä ilmiöistä esiintyvät eniten ja mitkä vähiten yhdessä. Suuren hajonnan vuoksi näistä vastauksista johdetut keskiarvot eivät esimerkiksi antaisi tästä realistista kuvaa. Todella monella ja melko monella -ilmausten välistä eroa on myös vaikea arvottaa ja tässä tapauksessa se ei ole edes tarpeen. Tulosten perusteella voisin todeta, että kaikkia ilmiöiden muodostamia yhdistelmäpareja esiintyy ainakin jossain määrin vastaajien toimiyksikköiden asiakkailla ja/tai näiden perheen jäsenillä. On kuitenkin hyvä huomata, ettei tämä yhteisesiintyvyys koske vastaajien mukaan kuin osaa asiakkaista. Lukuun ottamatta mielenterveys- ja päihdeongelmien yhteyttä, myös ilmiöparien melko vähäinen esiintyvyys tai yhteisesiintymisen puuttuminen kokonaan saa huomattavia prosenttiosuuksia. Toisaalta tähän voi vaikuttaa myös vaikeus tunnistaa näiden ilmiöiden yhtäaikaisuutta.

Ilmiöiden yhteisesiintymisen kannalta on mielenkiintoista huomata, että koko kyselyyn nähden vain tämä kysymysosa sisältää varsin suuria määriä En osaa sanoa -vastauksia: Kuten kuviossa 13 näkyy, 19 % vastaajista ei osaa sanoa esiintyykö heidän toimiyksikkönsä asiakkailla ja/tai näiden perheiden jäsenillä yhtäaikaisesti ongelmapelaamista ja lähisuhdeväkivaltaa. Vastaava prosenttiosuus on päihdeongelmien ja lähisuhdeväkivallan yhteisesiintymisen osalta 9 % ja sekä ongelmapelaamisen ja päihdeongelmien että mielenterveysongelmien ja lähisuhdeväkivallan yhteisesiintymisen osalta 7,5 %. Tämä tulos saattaisi johtua siitä, ettei esimerkiksi ongelmapelaamisella ja lähisuhdeväkivallalla ehkä nähdä samaan tapaan yhteyttä, kuin esimerkiksi mielenterveys- ja päihdeongelmilla. Toisaalta esimerkiksi päihteiden ja lähisuhdeväkivallan kohdalla tulos herättää kysymyksen, kysytäänkö näiden ilmiöiden yhteydessä myös toisesta?

Kuviossa 14 olen esittänyt vastaukset, jotka kartoittavat miten paljon asiakkailla esiintyy neljän tuulen ilmiötä yhtä aikaisesti kahden, kolmen tai neljän ilmiön kokonaisuuksina. Olen myös pyrkinyt kartoittamaan, missä määrin asiakkailla on asiakkuuksia muissa palveluissa. Nämä kysymykset täydentävät edellä esittämieni ilmiöparien yhtäaikaisuuden kautta saatua kuvaa neljän tuulen ilmiöiden yhteisesiintyvyydestä vastaajien toimitusyksiköiden asiakkailla ja/tai näiden perheiden jäsenillä.

KUVIO 14: Neljän tuulen ilmiöiden yhteisesiintyvyys 2/2 (11.kysymys)

Oman toimitusyksikköni asiakkailla (ja/tai näiden perheenjäsenillä) on yhtä aikaa ongelmia...

7)...kaikkien neljän tuulen haasteen kanssa

8)...kolmen neljän tuulen haasteen kanssa (mielenterveys-, päihde-, peli- tai lähisuhdeväkivaltaongelma)

9)Työssäni kohtaamalla asiakkailla (ja/tai näiden perheenjäsenillä) esiintyy seuraavista haasteista vähintään kaksi: mielenterveysongelma, päihdeongelma, peliongelma, lähisuhdeväkivaltaa

10)Toimitusyksikköni asiakkailla (ja/tai näiden perheenjäsenillä) on useita asiakkuuksia (= asiakkaana myös jossain muualla, kuin omassa toimitusyksikössä)

Kyselyyn vastanneiden ammattilaisten mukaan neljän tuulen ilmiöistä vähintään kahden esiintyminen samanaikaisesti on hyvinkin yleistä. Vastaajista 32 % mukaan todella monella ja 35 % mukaan melko monella oman toimiyksikön asiakkaalla ja/tai näiden perheiden jäsenillä esiintyy vähintään kaksi ilmiötä neljästä. 17 % vastaajista arvioi puolestaan, että todella monella esiintyy neljän tuulen ilmiöistä yhtäaikaisesti kolme ja 28 % vastaajista taas arvioi, että kolme ilmiötä neljästä esiintyy melko monella. Kaikkien ilmiöiden yhtäaikainen esiintyminen sen sijaan on jo harvinaisempaa, mutta 11 % vastaajista arvioi, että todella monella oman toimiyksikön asiakkailla ja/tai näiden perheiden jäsenillä kaikki neljä ilmiötä esiintyvän yhtäaikaisesti. Vastaavasti 14 % arvioi kaikkien neljän ilmiön esiintyvän yhtäaikaisesti melko monella. Vastaajista 14 % ei osannut sanoa, missä määrin kaikki neljä ilmiötä esiintyvät yhdessä oman toimiyksikön asiakkailla. Tämä voi johtua esimerkiksi siitä, ettei kaikkien ilmiöiden yhtäaikaisuutta joko olla kartoitettu tai tieto ei ole saatavilla.

Viimeinen neljän tuulen yhteyksien kartoittamiseen liittyvä kysymys koski asiakaskunnan moniasiakkuuksia eli sitä, miten paljon oman toimiyksikön asiakkailla ja/tai näiden perheiden jäsenillä on asiakkuuksia myös muissa palvelussa. Vastausten perusteella tällaiset moniasiakkuudet olivat hyvin yleisiä: Vastaajista 37 % arvioi todella monella ja 44 % melko monella olevan asiakkuuksia myös jonkin toisen palvelun piirissä. Tällä tuloksella on merkitystä, koska sen lisäksi, että moniasiakkuudet viittaavat useamman palvelutarvetta tuottavat ongelman olemassaoloon, ne myös synnyttävät tarvetta moniammatilliselle toiminnalle.

Kaiken kaikkiaan nämä kyselyn kautta saadut tulokset antavat tutkimuskysymykseen vastauksen, joka perustelee tarvetta neljän tuulen toimintamallin kehittämiseksi: Neljän tuulen ilmiöiden näkyminen myös ammattilaisten arkityössä tukee lähdetiedon antamaa kuvaa. Jotta kokonaisvaltainen kohtaaminen mahdollistuisi, on näiden ilmiöiden yhtäaikaisuutta kartoitettava ja huomioitava systemaattisesti. Koko kyselyn tiedonhankinnan eri kysymysosien tulosten pohjalta johdettuja päätelmiä ja niiden synnyttämiä kehittämispohdintoja olen jäsennellyt tarkemmin seuraavassa lukukappaleessa.

7 POHDINTA

*Todellisuus ei ole erillinen ilmiö, vaan osien välinen suhde.
(Marilyn Schlitz.)*

Opinnäytetyöni keskeisin tarkoitus on ollut tuottaa tietoa neljän tuulen kehittämishankkeen tueksi hahmottelemalla sekä teoreettista, että käytännössä koettuja perusteita ja mahdollisuuksia tälle kehittämistyölle. Tässä lukukappaleessa olen koonnut yhteen tämän opinnäytetyöni tarkoituksen kannalta keskeisimpiä havaintoja, huomioita ja pohdintoja, jotka olen johtanut sekä lähdetiedon että toteuttamani tiedonhankinnan erittelystä. Näiden pohjalta olen kuvannut sitä kehittämistyön perustaa, joka hahmottuu keräämästäni aineistosta sekä pohtinut yleisemmin neljän tuulen moniammatillisen toiminnan kehittämismahdollisuuksia.

Kehittämismahdollisuuksilla tarkoitan sekä ammattilaisten kokemusten pohjalta esille nousseita kehittämiskohtia että erityisesti voimavaroja, jotka tukevan neljän tuulen kohtaamista. Koska opinnäytetyöni tarkastelukulma on vahvasti sosiaalipedagoginen, esitän vielä erikseen tästä näkökulmasta joitakin kehittämispohdintoja neljän tuulen moniammatillisesta toiminnasta, joita tämä opinnäytetyöprosessi on nostanut esille.

7.1 Johtopäätöksiin pohjaavat kehittämismahdollisuudet

Tiedonhankinnan tulosten perusteella moniammatillisen toiminnan tila sisältää monia voimavaroja neljän tuulen toimintamallin kehittämistä ajatellen. Lisäksi tulokset perustelevat neljän tuulen ilmiöihin liittyvän osaamisen vahvistamisen ja toimintamallin kehittämisen tarvetta.

Kyselyyn vastanneiden ammattilaisten kokemukset luovat pääpiirteissään myönteisen kuvan moniammatillisesta yhteistoiminnasta. Omat yksilölliset valmiudet ja oma osaaminen koetaan vahvaksi, mutta myös osaamisen vahvistamisen ja kehittämisen tarpeita tunnistetaan varsinkin neljän tuulen ilmiöihin liittyen. Yhteistoimintaa arvotetaan korkealle ja asenteet oppimista sekä erilaisuutta kohtaan koetaan pääasiassa myönteisinä. Dialogisuuden osatekijöistä varsinkin yhteinen kieli ja osapuolten välinen

kunnioitus tuntuvat vastaajien mukaan toteutuvan parhaiten. Dialogisuus yleensä tuntuu moniammatillisuuden periaatteena toteutuvan ainakin osittain. Kuten tietoperustassa olen esittänyt, asenneilmastolla on merkittävä vaikutus moniammatillisen toiminnan onnistumiseen. Siten vastauksista välittyvä arvo- ja asenneilmasto sekä ammattilaisten vahva luottamus omaan osaamiseen luo tältä osin positiivisen perustan neljän tuulen toimintamallin moniammatilliselle kehittämiselle.

Edellisten voimavarojen ohella vastaajien kokemuksissa nousee esille myös kehittämistarpeita. Rakenteellisen tason mahdollisuuksien ja tavoitteellisuuden kannalta ajan riittävydessä, työ- ja roolijakojen selkeydessä sekä osaksi tasa-arvon toteutumisessa ja moniammatillisuutta tukevassa toimintakulttuurissa ja johtajuudessa nousi esille puutteita. Nämä haasteet esiintyvät myös monissa aiemmissä tutkimuksissa: Ajan riittämättömyys sekä rooli- ja työnjakojen epäselvyydet mainitaan esimerkiksi Koskelan ja Helinin tutkimuksissa. (Koskela 2013, 78-80; Helin 2016, 29-30, 64.) Tulosten kanssa saman suuntaisia tasa-arvoon sekä moniammatillisuutta tukevaan toimintakulttuuriin ja johtajuuteen liittyviä haasteista mainitsee tutkimuksessaan Isoherranen (Isoherranen 2012, 139-152). Dialogisuuden osalta vastauksissa ilmenee osin kehitettävää myös yhteisen ymmärryksen, kuuntelun sekä luottamuksen ja avoimuuden osalta. Tavoitteellisuuteen liittyen osa vastauksista kertoisi kehittämistarpeista myös sitoutumisessa ja motivaatiossa sekä tavoitteiden asettamisessa ja arvioinnissa.

Neljän tuulen moniammatillinen toiminta ja sen kautta kokonaisvaltainen kohtaaminen rakentuvat pitkälti dialogisuuden varaan, edellyttäen tuekseen toimivia yhteistyömahdollisuuksia ja -halukkuutta. Ajanpuute ja yhdessä toimimiseen liittyvät epäselvyydet asettavatkin siten haasteita tälle kohtaamiselle. Päihdesairaanhoitaja Anu Komu (2016) kiteyttää tämän mielestäni haastattelussaan hyvin: Kiire vie tilan niin asiakkaiden, kuin toisten ammattilaistenkin kohtaamiselta. Vaikka kiire tuntuu muodostuneen "ikuisuusongelmaksi", kiireettömän tilan luominen nousee nähdäkseni sitä tärkeämmäksi. Vaikka riittävä aika on eräs yhteistoiminnan ja dialogisen vuorovaikutuksen edellytys, on keskityttävä

myös siihen, kuinka kiireenkin keskellä luomme tilaa toinen toistemme kohtaamiselle. On myös tärkeää kehittää niitä rakenteita ja toimintakäytäntöjä, joilla tuetaan neljän tuulen moniammatillista toimintaa ja riittävää resursointia siihen, mikä Isoherranen (2012, 152) mukaan edellyttää moniammatillista johtajuutta ja toimintakäytäntöjen uudistamista. Kyselyssä esille tullut moniasiakkuuksien määrä perustelee osaltaan useiden palvelujen ja siten moniammatillisen toiminnan tarvetta varsinkin neljän tuulen ilmiöiden yhteydessä. Näenkin siksi tärkeänä yhteistoiminnassa opittujen hyvien käytäntöjen *systemaattisen* edelleen kehittämisen muun muassa vahvistamalla yhteistoiminnan foorumien ja perustyöhön kuuluvan moniammatillisen toiminnan mahdollisuuksia.

Moniammatillisuuden tilan kartoittamisessa esitettyjen voimavarojen ohella myös neljän tuulen ilmiöiden tunnistamiseen ja puheeksiottoon liittyvä osaamisen taso viittaa hyviin kehittämistyön lähtökohtiin. Osaamista pääsääntöisesti siis löytyy, samoin kuin tarvetta tämän olemassa olevan osaamisen vahvistamiselle: Kyselyyn vastanneet ammatillaiset kokevat pääasiassa tunnistavansa ja osaavansa ottaa puheeksi mielenterveys- ja päihdeongelmat hieman ongelmapelaamista ja lähisuhdeväkivaltaa paremmin. Tämä saattaa viitata siihen, että mielenterveys- ja päihdeongelmat ovat ammattilaisille osin ongelmapelaamista ja lähisuhdeväkivaltaa tutumpia ilmiöitä.

Olettamusta ilmiöiden "tuttuuden" vaikutuksista tukee muun muassa Järvinen-Tassopouloksen ja Tassopouloksen (2011, 21-23) maininta, että ongelmapelaamisen ja lähisuhdeväkivallan välisistä yhteyksistä on saatavilla tutkimustietoa vielä varsin niukasti. Alho ym. ja Siukola tuovat lisäksi esille miten ongelmapelaamisen ja lähisuhdeväkivallan tunnistamista voi haastaa se, että apua haetaan ennemmin johonkin seurannaisongelmaan, kuten talousvaikeuksiin tai mielenterveys- ja päihdeongelmiin. (Siukola 2014, 28; Alho ym. 2015, 95). Neljän tuulen kehittämistyön kannalta saatu tulos perusteleeekin tarvetta tehdä ongelmapelaaminen ja lähisuhdeväkivalta ilmiöinä yhtä lailla tutuiksi ja vahvistaa sekä laajentaa osaamista siten, että kaikkien näiden ilmiöiden varhaisen tunnistamisen osaaminen olisi mahdollisimman saman tasoista.

Itse näkisin tärkeänä, että systemaattisen osaamisen vahvistamisen tarpeeseen liittyen näitä neljää ilmiötä jo lähtökohtaisesti käsiteltäisiin niiden erityispiirteiden lisäksi myös yhteyksien näkökulmasta. Voisin olettaa, että ilmiöistä puhuttaessa ja niitä tarkasteltaessa yhdessä esimerkiksi koulutuksissa, osataan niitä jatkossa liittää luontevammin yhteen myös käytännössä. Parhaimmillaan osaamisen vahvistaminen toteutuisi osana arkityötä ja uudet toimintatavat käytäntölähtöisinä. Sosiaalipedagoginen tarkastelutapa tarjoaa tähän hyvän perustan: Osaaminenkaan ei ole jotain, mikä annetaan valmiina ulkoapäin, vaan tarvittavat työkalut, tiedot ja uudet toimintatavat tuotetaan yhdessä toimien omasta sosiaalisesta todellisuudesta ja arkityön lähtökohdista käsin. Kun tämä toiminta on luonteeltaan moniammatillista, voi eri toimijoiden arkityön näkökulmista syntyä yhteisesti jaettua osaamispääomaa. (Hämäläinen & Kurki 1997, 32, 44; Jauhiainen 2012, 8.)

Neljän tuulen kehittämistyötä ajatellen on merkittävää, että neljän tuulen ilmiöiden yhteisesiintyvyys on koettavissa ammattilaisten arkityössä. Vaikka ilmiöt eivät automaattisesti esiinny yhdessä tai samanaikaisesti, kyselyyn vastanneiden ammattilaisten vastauksissa neljän tuulen ilmiöiden yhteisesiintyvyystaipumus on huomattavaa. Varsinkin kahden, mutta myös kolmen ja neljänkin ilmiön yhtäaikaisuutta esiintyy vastaajien asiakaskunnassa ja/tai näiden perheissä. Pareittain tarkasteltuna mielenterveys- ja päihdeongelmien yhtäaikaisuus on vastaajien mukaan selvintä, mutta muutkin "ilmiöparit" esiintyvät monella yhtäaikaisesti. Tulokset käydyksiin useiden tietoperustassa esitettyjen tutkimusten kanssa näiden ilmiöiden yhteisesiintyvyystaipumuksista (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007, 46; Trevillion ym. 2012; Kuussaari & Partanen 2013, 16–17; Alho ym. 2015, 99 mukaan; Castrén 2013). Tämä saatu tulos perustelee neljän tuulen kehittämistyön ja moniammatillisen toiminnan tarpeellisuutta sekä alleviivaa tarvetta kartoittaa yhden ilmiön yhteydessä muutkin kolme.

Neljän tuulen yhteisesiintyvyyttä kartoitettavissa kysymyksissä erityisen mielenkiintoista oli En osaa sanoa -vastausten huomattava osuus. Tämä oli kiinnostavaa siksi, ettei vastaavaa esiintynyt aiemmissa kysymyksissä. Kuten tulosten analysoinnin yhteydessä olen kuvannut, huomattava osa

(19%) ammattilaisista ei osannut vastata ongelmapelaamisen ja lähisuhdeväkivallan yhteisesiintyvyyttä koskevaan kysymykseen. Sama oli nähtävissä myös päihdeongelmien ja lähisuhdeväkivallan osalta, vaikkakin pienemmässä mittakaavassa (9 %) ja joiltakin osin myös sekä ongelmapelaamisen ja päihdeongelmien, että mielenterveysongelmien ja lähisuhdeväkivallan yhteisesiintymisen osalta (7,5 %). Mielestäni tämä voi viitata siihen, ettei kaikkia näitä ilmiöitä ehkä osata mieltää samaan tapaan yhdessä esiintyviksi, kuin esimerkiksi mielenterveys- ja päihdeongelmia, jolloin niitä voi olla vaikea myös tunnistaa toistensa yhteydessä. Vaikka ilmiöt yksittäin osattaisiin ottaa puheeksi ja tunnistaa, muiden ilmiöiden vaikutukset taustalla saattavat jäädä piiloon, ellei niitä ole totuttu käsittelemään yhdessä. Tämän tulkinnan perusteella En osaa sanoa - vastausten määrä tukee käsitystä osaamisen vahvistamisen tarpeista.

Lopputuloksena toteaisin, että kyselyn kautta saatujen tulosten pohjalta muodostuvasta kuvasta erottuu sekä kehittämistarpeita, että monia voimavaroja, jotka edistävät neljän tuulen kohtaamista. Lisäksi se puhuu neljän tuulen kehittämistyön tarpeen puolesta. Ajatellen yleisemmin palvelujärjestelmämme ja yhteistyökulttuurimme kasvua kohti yhä monivärisemmin piirrettyä hyvinvoinnin visiota, meillä on toki matkaa kuljettavana, mutta tärkeintä on kulkea samaan suuntaan yhdessä.

7.2 Sosiaalipedagoginen neljän tuulen moniammatillisuus

*The truth of who we are is, that we are because we belong.
(Desmond Tutu.)*

Kuten edellisen alaluvun lopussa totesin, tarvitaan samaan suuntaan katsojia ja kulkijoita vastaamaan neljän tuulen ilmiöiden tuottamiin hyvinvoinnin uhkiin ja kohtamaan asiakkaat elämän eri alueet huomioiden. Haaste on kuitenkin suuri ja monimutkaisuudessaan nämä neljä ilkeää ongelmaa koettelevat sekä palvelujärjestelmän, että yksittäisten ammattilaistenkin voimavaroja. Osaamistarpeiden kasvaessa onkin kyettävä luopumaan palapelijattelusta ja kääntyvä toisten puoleen.

Ihminen tulee ihmiseksi vain toisten kautta. Kasvamme, kehitymme ja rakennamme käsityksen itsestämme suhteessa muihin. Minä on olemassa vain muiden kautta. Aikamme ja kulttuurimme on kuitenkin nostanut yksilön ajattelun ja toiminnan keskiöön usein yli yhteisösuhteiden. Niin oman elämämme ja yhteiskuntamme yksilöinä, kuin palvelujärjestelmämme ammattilaisina ja asiakkaina pääpaino on usein yksilötyössä, yksilön tukemisessa sekä yksilön velvollisuuksissa ja vapauksissa. Tällaisina irrallisina yksilöinä meistä tulee kuin palapelin paloja, joiden kansikuva on hävinnyt ja yksittäisiä osia yritetään sovittaa yhteen vailla kuvaa kokonaisuudesta. Yksilöajattelu on kuitenkin murroksessa ja jatkuvien muutosten tuoman epävarmuuden keskellä alamme ehkä katsoa taas ympärillemme; toisiimme.

Sosiaalipedagogiikka on muutoksen pedagogiikkaa, joka rakentuu ihmisten väliselle kohtaamiselle uudistaen yhteiskuntaamme "alhaalta ylöspäin" oikeudenmukaisemmaksi, aidon demokraattiseksi ja osallistavaksi (Kuosmanen 2012, 133, 136, 140). Keskiöön asettuvat yksilötarkastelun sijaan *yhteisöt ja ihmisten väliset suhteet*. Ihmisen elämän ilmiöitä katsotaan kokonaisuuksien ja yhteisösuhteiden kautta ja sen sosiaalisen todellisuuden valossa, joka syntyy arjen yhteistoiminnassa (Santala 2011, 34-35). Kuten olen opinnäytetyöni tietoperustassa tuonut esille, neljän tuulen ilmiöt eivät rajoitu vain yksilön elinpiiriin, vaan ne syntyvät ja vaikuttavat yksilö-, yhteisö- ja yhteiskuntatasoilla. Siinä missä näiden ilmiöiden tuottamia haasteita ei koeta vain yksilöinä, ei myöskään niiden tuottamaa pahoinvointia voida lievittää ja ehkäistä yksilöinä. Tarvitaan siis yhteisöjen voimaa ja yksilöt toisiinsa yhdistävää kohtaavaa suhdetta, joka tekee ammattilaisista ja asiakkaista ihmisiä yhteisten haasteiden ja yhteisten mahdollisuuksien edessä.

Jotta neljän tuulen ilmiöt ja asiakkaat olisivat kohdattavissa on mielestäni myös ammattilaisten kohdattava toisensa ja tultava kohdatuiksi. Ei riitä, että työtä vain tehdään yhdessä, vaan on osattava *toimia, oppia ja ajatella yhdessä*. Kun yhdessä tekeminen laajennetaan yhteisölliseksi toiminnaksi, ei kyse ole enää yhdessä tekevästä yksilöistä, vaan yhteisestä kokonaisuudesta, jonka osana yksilöt oppivat, ajattelevat ja toimivat.

Katsoessamme itseämme ja toisiamme enemmän kokonaisuuden kautta, alamme paremmin ymmärtää sitä jatkuvassa uudelleen määrittymisen tilassa olevaa todellisuutta ja niitä ilmiöitä, jotka määrittelevät toimiamme. Pysyäksemme muutosten matkassa meidän onkin oltava herkkiä myös uudelleen määrittämään yhdessä se suunta, johon kuljemme suhteessa tähän sosiokulttuurisen todellisuuden tilaan, jonka osina toimimme. Kokonaisuuden kannalta katsottaessa eri ammattiryhmien ja toimialojen takaa voi parhaimmillaan löytyä joukko ihmisiä, joiden suunta on sama, vaikka kulkevat erilaisia. Kun tapojen sijaan keskitymme tähän yhteiseen suuntaan, mahdollistuu myös yhteisen hyvinvoinnin vision tavoittelu.

Näiden ajatusten pohjalta neljä tuulta sosiaalipedagogisena ajattelu- ja työtapana antaa mielestäni eväitä asiakkaiden kohtaamisen ohella myös moniammatilliseen työhön: Siinä missä sosiaalipedagogiikan ja varsinkin sosiokulttuurisen innostamisen aatteet tuovat toiminnallisia, vuorovaikutteisia, osallistavia, yhteisöllisiä ja muutokseen aktivoivia aineksia asiakastyöhön, mikseivät ne toisi niitä myös ammattilaisten väliseen yhteistoimintaan? Leena Kurki toteaaakin, että innostaakseen on ensin osattava innostua! (Kurki 2008, 80). Tämän pohjalta minussa onkin herännyt ajatus, eikö sosiokulttuurinen innostaminen ja reformistinen sosiaalipedagoginen yhteisö- ja osallisuusajattelu voisi sopia myös moniammatillisen toiminnan virittäjäksi? Siinä missä neljän tuulen ilmiöiden asettamien haasteiden kohtaaminen ja ehkäiseminen edellyttävät kasvatuksellisuutta, asennemuutoksia, yhteisösuhteiden vahvistamista, muutokseen aktivointia sekä voimaannuttavaa dialogista suhdetta, eivätkö nämä sovellu myös ammattilaisten väliseen toimintaan ja kohtaamiseen?

Loppumietteeksi haluankin jättää sen, miten toimintakulttuurisia muutostarpeita yhä kokonaisvaltaisempaan ja yhteistyöperusteisempaan palvelujen tuottamisen ja toteuttamisen tapaan pääsemistä voitaisiinkin katsoa sosiokulttuurisen innostamisen kautta. Yhdessä yksilöt muuttavat sitä kulttuurista todellisuutta, jonka aktiivisina osina he toimivat oman arkensa kautta. Ihmisten kerääntyessä yhteen, syntyy dynaamista liikettä, ja kun syntyy liikettä, syntyy muutosta, sillä emme enää ole paikallaan.

8 YHTEENVETO

Todellisuuden tulkinnat ja ihmiselämän ilmiöt eivät taivu paloitetaviksi. Tämä on ollut se ydinajatus, jonka pohjalta olen lähtenyt toteuttamaan tätä opinnäytetyötäni. Koko opinnäytetyöni perustuu siten ajatukseen neljän tuulen ilmiöiden hyvinvoinnin haasteet jo varhaisessa vaiheessa kohtaavasta moniammatillisesta toiminnasta. Tämä toiminta kykenee ylittämään palvelupalapelin rajat ja luomaan näin asiakkaan kokonaisvaltaiselle kohtaamiselle perustuvan palvelukokemuksen. Jotta tämä olisi mahdollista, on mentävä palapelin kokoamista pidemmälle ja maalattava kuva siitä kokonaisuudesta, jonka osina itse kukin toimii. Käytännössä tämä tarkoittaa yksittäisten ilmiöiden sijaan niitä yhdistävien suhteiden ymmärtämistä, palvelukokonaisuuksien rakentamista "luukkujen" tilalle ja siirtymistä yksilöajattelusta yhteisöjen voimaan. Vision kehystää kaikille yhteinen hyvinvoinnin edistäminen ja vahvistaminen.

Tämä visio tarvitsee tuekseen ihmisiä, jotka ymmärtävät yhteistoiminnallisuuden arvon ja kokonaisvaltaisuuden merkityksen asiakaslähtöisyyden perustana. Neljän tuulen kokonaisuus edustaa tätä sosiaalipedagogista ajattelua, joka asettaa toiminnan keskiöön asiakkaiden ja ammattilaisten dialogisen kohtaamisen. Oman opinnäytetyöni tarkoituksena on ollut tukea tätä tärkeää kehittämistyötä hahmottelemalla sille teoreettista ja toiminnallista perustaa sekä lähdetiedon että arkityön näkökulmasta. Asettamieni tavoitteiden mukaisesti olen opinnäytetyössäni kartoittanut sitä moniammatillisen toiminnan tilaa, joka luo kehittämistyölle mahdollisuuksia ja tuottanut tietoa neljän tuulen ilmiöiden varhaiseen tunnistamiseen liittyvästä osaamisesta sekä näiden ilmiöiden yhteisesiintyvyydestä. Lopputuloksen perusteella arvioisin saavuttaneeni pääpiirteissään opinnäytetyölle asetetut tavoitteet ja toteuttaneeni tarkoituksen mukaisesti työelämälähtöisen opinnäytetyön tämän neljän tuulen kehittämistyön tueksi.

Neljän tuulen kokonaisuuden ja toimintamallin kehittämiseen liittyvinä jatkotutkimuksina mielenterveys- ja päihdeongelmien, ongelmapelaamisen ja lähisuhdeväkivallan varhaiseen tunnistamiseen keskittyvä kartoitus olisi tarpeen. Tällainen kartoitus sekä toimialoittain että esimerkiksi perus- ja erityispalvelutasolla voisi koota arvokasta tietoa siitä, miten kaikista neljästä ilmiöstä tällä hetkellä osataan kysyä, ja kuinka hyvin ammattilaiset ovat tietoisia näiden ilmiöiden taipumuksesta esiintyä yhdessä. Neljän tuulen kehittämistyön edetessä tällaisia kartoituksia voisi myös toistaa muutaman vuoden päästä ja tarkastella mahdollisia muutoksia. Tämän ohella katsoisin hyvin tarpeellisena tuottaa tietoa myös neljän tuulen ilmiöistä asiakasnäkökulmasta. Oman opinnäytetyöni tiedonhankinta keskittyi ammattilaisiin, joten asiakasnäkökulman tutkiminen liittyen sekä moniammatillisiin yhteistyötilanteisiin että neljän tuulen ilmiöihin yleensä olisi mielenkiintoista. Näkisinkin että näihin ilmiöihin liittyvän kokemustiedon tuottaminen neljän tuulen näkökulmasta antaisi arvokkaita eväitä ilmiöiden parissa toimivien ammattilaisten työhön.

Kokonaisuudessaan tämä lokakuusta 2016 huhtikuulle 2017 ulottuva yli puolenvuoden opinnäytetyöprosessi on toiminut korvaamattomana oppimatkana. Olen yhä uudelleen lähdetietoa, omaa tekstiäni ja monia keskusteluja prosessoidessani oppinut enemmän tästä aiheesta ja sosiaalipedagogisesta työstä, kuin näihin sivuihin mahtuu kuvattavaksi. Kehitteillä olevaan malliin perustuvan opinnäytetyön toteuttaminen ei ole ollut helppo, yksinkertainen tai suoraviivainen prosessi ja se on tarvinnut tuekseen monien ihmisten tietoja, taitoja ja osaamista. Ja juuri siksi se on tukenut aivan erityisellä tavalla omaa kasvuni ammattilaisena siihen työhön, jonka ytimessä on ihmisten toimiminen yhdessä. Kiitos.

*The sea is only drops of water
that have come together (Desmond Tutu.)*

LÄHTEET

- Aalto, E. 2016. Osallisuus ja sote-integraatio hyvinvoinnin rakentumisessa. Sosiaalipalvelut sote-uudistuksessa 9.2.2016. Slideshare. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). [Viitattu 8.11.2016] Saatavissa: <http://www.slideshare.net/THLfi/elina-aaltio-osallisuus-ja-soteintegraatio-hyvinvoinnin-rakentumisessa>
- Aalto, M. Alho, H. Kiianmaa, K. & Lindroos, L. (toim.) 2015. Alkoholiriippuvuus. 3. uudistettu painos. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.
- Aalto, M. Bäckmand, H. Haravuori, H. Lönnqvist, J. Marttunen, M. Melartin, T. Partanen, A. Partonen, T. Seppä, K. Suomalainen, L. Suokas, J. Suvisaari, J. Viertiö, S. & Vuorilehto, M. 2009. Mielenterveys- ja päihdeongelmien varhainen tunnistaminen. Opas ennalta ehkäisevän työn ammattilaisille. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos opas 5. Helsinki: Yliopistopaino.
- Aalto, M. 2007. Päihdehäiriö ja samanaikainen muu mielenterveydenhäiriö. Kaksoisdiagnoosin hoidollinen haaste. Katsaus. Duodecim 2007; 123:1293-8.
- Alho, H. Heinälä, P. Kiianmaa, K. Lahti, T. & Murto, A. (toim.) 2015. Rahapeliriippuvuus. 1. painos. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.
- Castrén, S. 2013. Disordered Gambling in Finland: Epidemiology and a Current Treatment Option. Academic dissertation. Helsinki: National Institute for Health and Welfare Department of Mental Health and Substance Abuse Services and University of Helsinki Institute of Behavioural Sciences.

Chan, J. Cluss, P. Burge, J. Hawker, L. Dado, D. Goldstrohm, S. & Scholle, S. 2010. Partner violence screening in mental health. Research article. *General Hospital Psychiatry* 33/2011, 58-65.

Desmond, T. Dokumenttielokuvassa I am. Ohjannut Tom Shadyac. Universal. Teatterijulkaisu 1999.11.30.

Gretschel, A. & Mulari, T. 2013. Ryhmistä verkostoiksi ja verkoston toiminta laadukkaaksi. Monialaisten yhteistyöverkoston kehittämishankkeen loppujulkaisu.

Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 67.

Nurmijärvi: Suomen Nuorisoyhteistyö - Allianssi ry. [Viitattu 15.1.2017]

Saatavissa: [http://mop.humak.fi/wp-](http://mop.humak.fi/wp-content/uploads/sites/35/2016/04/Mulari-Gretscel.pdf)

[content/uploads/sites/35/2016/04/Mulari-Gretscel.pdf](http://mop.humak.fi/wp-content/uploads/sites/35/2016/04/Mulari-Gretscel.pdf)

Haapasalo, J. 2008. *Kriminaalipsykologia*. Juva: PS-kustannus.

Hankekuvaus 2016. Neljä tuulta - integroiva toimintamalli ehkäisevään työhön, pilotti Päijät-Hämeessä - Päihteet, mielenterveys, lähisuhdeväkivalta ja rahapelihaitat. PDF-tiedosto. Lahti: Sosiaalialan osaamiskeskus Verso liikelaitos.

Heikkilä, T. 2014. Kvantitatiivinen tutkimus. [Viitattu 2.2.2017] Saatavissa: <http://www.tilastollinentutkimus.fi/1.TUTKIMUSTUKI/KvantitatiivinenTutkimus.pdf>

Heikkinen, M-L. 2016. Psykososiaalisten palvelujen johtava sosiaalityöntekijä. Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymä. Haastattelu 14.11.2016.

Heiskanen, M. & Ruuskanen, E. 2010. Tuhansien iskujen maa. Miesten kokema väkivalta Suomessa. Julkaisusarja No. 66. Helsinki: HEUNI. [Viitattu 17.3.2017] Saatavissa: http://www.heuni.fi/material/attachments/heuni/reports/6KHnLcUwR/Full_report_66.pdf

- Helin, R. 2016. Onnistunut moniammatillinen yhteistyö terveys- ja sosiaalityöntekijöiden kirjoituksissa. Pro Gradu -tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto, yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö.
- Helkama, K. Myllyniemi, R. & Liebkind, K. 2013. Johdatus sosiaalipsykologiaan. 3.-9.painos. Helsinki: Edita.
- Hämäläinen, J. & Kurki, L. 1997. Sosiaalipedagogiikka. Porvoo: WSOY.
- Inkilä, J. 2008. Lasten kaltoinkohtelun tunnistamisen ja varhaisen puuttumisen moniammatillista yhteistyötä kuvaileva malli. Akateeminen väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopisto, terveystieteiden yksikkö.
- Isoherranen, K. 2014. Moniammatillista yhteistyötä kehittämässä. PowerPoint esitys. Neljän tuulen seminaari 19.3.2014.
- Isoherranen, K. 2012. Uhka vai mahdollisuus – moniammatillista yhteistyötä kehittämässä. Akateeminen väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopisto, valtiotieteellinen tiedekunta.
- Isoherranen, K. Rekola, L. & Nurminen, R. 2008. Enemmän yhdessä. Moniammatillinen yhteistyö. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Itäpuisto, M. 2011. Rahapeliongelmiin tunnistaminen, puheeksiotto ja pelaajan auttaminen. Pelissä -hanke: Keski- ja Itä-Suomen ongelmapelaajien hoidon kehittämis- ja tutkimushanke 2008-2011. 1. painos. Sovatek-säätiö/MediaTrain. [Viitattu 15.1.2017] Saatavissa: http://www.sovatek.fi/liitteet/Rahapeliongelmiin_tunnistaminen,_puheeksiotto_ja_pelaajan_auttaminen.pdf
- Jauhiainen, A. 2012. Yhteisöllisesti oppien parempiin tuloksiin. 1. painos. Savonia ammattikorkeakoulun julkaisu. Kuopio: Kopijyvä.
- Järvinen-Tassopoulos, J. & Tassopoulos, K. 2011. Onko syytä huolestua väkivallasta ongelmapelaajien perheissä? Teoksessa TIIMI Päihdetyön erikoislehti 5/2011 Toiseus pääomaksi. Terapeuttinen järkeily huumehoitojen taustalla lähisuhde- ja perheväkivalta ja

ongelmapelaaminen iankaikkisia totuuksia alkoholista korvaushoitopotilaiden ajatuksia hoidosta ja elämästä. 21-23.

Katajamäki, E. 2010. Moniammatillisuus ja sen oppiminen. Akateeminen väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta.

Katisko, M. Kolkka, M. & Vuokila-Oikkonen, P. 2014. Moniammatillinen ja monialainen osaaminen sosiaali-, terveys-, kuntoutus- ja liikunta-alojen koulutuksessa. Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 2014:2. [Viitattu 10.1.2017] Saatavissa:

http://www.oph.fi/download/155899_moniammatillinen_ja_monialainen_osaaminen_sosiaali_terveys_kuntoutus_ja_lii.pdf

Karlsson, T. Kotovirta, E. Tigerstedt, C. & Warpenius, K. 2013. Alkoholit Suomessa. Kulutus, haitat ja politiikkatoimet. Raportti 13/2013. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 25.2.2017] Saatavissa:

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104455/URN_ISBN_978-952-245-896-4.pdf?sequence=1

Komu, A. 2016. Päihdesairaanhoidaja. Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymä. Haastattelu 7.11.2016.

KoKoA ry. 2013. Kuka on kokemusasiantuntija? [Viitattu 27.2.2017] Saatavissa: <http://www.kokemusasiantuntija.fi/8>

Koskela, S. 2013. "Mie teen vaan oman työni" Toimintatutkimus moniammatillisen yhteistyön ja ohjausosaamisen kehittämisestä. Akateeminen väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta.

Kuhanen, C. Oittinen, P. Kanerva, A. Seuri, T. & Schulbert, C. 2012. Mielenterveyshoitotyö. 1-2. painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Kuosmanen, V. 2012. Yhteiskunnan muutos haastaa palvelut, asiantuntijuuden ja asiakkuuden rakentamaan sosiaalipedagogiselle perustalle. Teoksessa: Hämäläinen, J. & Nietosvuori, L. (toim.) 2012. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja. Vuosikirja 2012. 13. vuosikerta. Kuopio: Suomen sosiaalipedagoginen seura ry. 133-140.

Kurki-Kangas, L. 2016. Edistävä ja ehkäisevä mielenterveys- ja päihdetyö mielenterveys- ja päihdepalveluissa. Pro gradu -tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto, terveystieteiden yksikkö.

Kurki, L. 2008. Sosiokulttuurinen innostaminen. Tampere: Juvenes Print.

Kuussaari, K. & Partanen, A. 2013. Yhdistetyt päihde- ja mielenterveyspalvelut vuoden 2011 päihdetapauslaskennassa. Teoksessa Moring, J. Bergman, V. Nordling, E. Markkula, J. Partanen, A. & Soikkeli, M. (toim.) Kansallinen mielenterveys- ja päihdesuunnitelma 2009–2015. Monipuolista sisällöllistä ja rakenteellista kehittämistä 2012. THL. Työpöytäpaperi 15/2013. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Laitila, M. 2013. Mielenterveys- ja päihdetyö osana kunnan hyvinvointia. Opas strategiseen suunnitteluun. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tampere: Juvenes Print - Suomen yliopistopaino. KIDE 22.

Leimio, S. 2016. 4W - Uhka, haaste vai mahdollisuus. PowerPoint esitys. Lahti: Sosiaalialan osaamiskeskus Verso liikelaitos.

Leimio, S. 2015. Neljän tuulen maisemissa. PowerPoint esitys. Lahti: Sosiaalialan osaamiskeskus Verso liikelaitos.

Leimio, S. 2014. Mitä on sosiaalipedagoginen ehkäisevä (päihde)työ? PowerPoint esitys. Lahti: Sosiaalialan osaamiskeskus Verso liikelaitos.

Leppäkoski, T. Kälvänmäki, J. Flinck, A. & Paavilainen, E. 2014. STOPPIA! - Perhe- ja lähisuhdeväkivallan tunnistamisen ja varhaisen puuttumisen toimintaohjeen käyttöönotto, juurruttaminen ja arviointi – hanke 2011–2013. Tampere: Tampereen yliopisto, terveystieteiden yksikkö, Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri, Seinäjoen keskussairaala

Seinäjoen kaupunki, sosiaali- ja terveystieteiden keskus. [Viitattu 15.1.2017]
Saatavissa: http://www.epshp.fi/files/6935/stoppia_loppuraportti.pdf

Mielenterveyden keskusliitto. 2015. Mielenterveysbarometri 2015. [Viitattu 31.1.2017] Saatavissa: <http://mtkl.fi/wp-content/uploads/2015/11/Mielenterveysbarometri-2015.pdf>

Määttä, M. 2007. Yhteinen verkosto? Tutkimus nuorten syrjäytymistä ehkäisevistä poikkialueellisista ryhmistä. Akateeminen väitöskirja, Helsinki: Helsingin yliopisto, valtiotieteellinen tiedekunta.

Mönkkönen, K. 2007. Vuorovaikutus. Dialoginen asiakastyö. Helsinki: Edita.

Pajula, M. 2007. Ongelmapelaajan läheinen, sairas vai selviytyjä? Selvitys rahapeliongelman vaikutuksista pelaajan läheisiin. Stakes, työpapereita 26/2007. [Viitattu 2.2.2017] Saatavissa: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/75653/T26-2007-VERKKO.pdf?sequence=1>

Perälä, M-L & Halme, N. 2014. Haasteena palveluja yhteensovittava johtaminen. PowerPoint esitys. Neljän tuulen seminaari 12.2.2014, Lahti. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Piispa, M. 2013 Parisuhdeväkivalta ja alkoholi: uhrin vain tekijän ongelma? Teoksessa Warpenius, K. Holmila, M. & Tigerstedt, C.(toim.) 2013. Alkoholi- ja päihdehaitat läheisille, muille ihmisille ja yhteiskunnalle. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tampere: Juvenes Print - Suomen Yliopistopaino Oy. 78-86

Pärnä, K. 2012. Kehitettävä moniammatillinen yhteistyö prosessina. Lapsiperheiden varhaisen tukemisen mahdollisuudet. Väitöskirja, Turku: Turun yliopisto, yhteiskuntatieteellinen tiedekunta.

Santala, J. 2011 teoksessa: Hämäläinen, J. (toim.) 2011. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja. Vuosikirja 2011, 12. vuosikerta. Kuopio: Suomen sosiaalipedagoginen seura ry. 27-39.

Schlitz, M. Dokumenttielokuvassa I am. Ohjannut Tom Shadyac.
Universal. Teatterijulkaisu 1999.11.30.

Siukola, R. 2014. Miten puutun lähisuhdeväkivaltaan? Esimerkkinä mielenterveys- ja päihdetyö. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, opas 34/2014. Tampere: Juvenes Print.

Sosiaalialan osaamiskeskus Verso liikelaitos. 2013. Neljä tuulta – verkostotyö kokoaa, mahdollistaa ja innostaa. muistio 8/2013.

Sosiaali- ja terveysministeriö. Sosiaalialan osaamiskeskukset. [Viitattu 21.2.2016] Saatavissa: <http://stm.fi/sosiaalialan-osaamiskeskukset>

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2007. Koko perhe kierteessä - Lähisuhdeväkivalta ja alkoholi. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007:27. Helsinki: Yliopistopaino. [Viitattu 2.2.2017] Saatavissa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/72104/Selv200727.pdf?sequence=1>

Suhola, T. 2017. Asiakaslähtöisyys ja monialainen yhteistyö oppilashuollossa: Oppilashuoltoprosessi systeemisenä palvelukokonaisuutena. Väitöskirja, Lappeenranta: Lappeenrannan teknillinen yliopisto.

Taavila, L. 2016. Sosiaaliterapeutti. A-klinikkasäätiö. Haastattelu 9.11.2016.

THL 2012. Pelin merkit. Tietoa rahapeliongelmasta työssään peliongelmia kohtaaville. [Viitattu 1.2.2017] Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90823/URN_ISBN_978-952-245-718-9.pdf?sequence=1

Tietoarkisto 2010. Kyselylomakkeen laatiminen. [Viitattu 2.2.2017] Saatavissa: <http://www.fsd.uta.fi/metelmaopetus/kyselylomake/laatiminen.html>

Traumaperäinen stressihäiriö - Käypä hoito 2014. Traumaperäinen stressihäiriö. [Viitattu 20.2.2017] Saatavissa:

<http://www.kaypahoito.fi/web/kh/suosituksset/suositus?id=hoi50080>

Trevillion, K. Oram, S. Feder, G. & Howard, L. 2012. Experiences of Domestic Violence and Mental Disorders. A Systematic Review and Meta-Analysis. Research article. Published: December 26, 2012 - PLOS ONE Tenthanniversary.

Vilkko-Riihelä, A. & Laine, V. 2012. Mielen maailma. 1 Psykologian perustiedot. 6.-7. painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Väestöliitto 2017. Mitä on kokemusasiantuntijuus? [Viitattu 27.2.2017]

Saatavissa: <http://www.vaestoliitto.fi/monikulttuurisuus/mita-temme/kokemusasiantuntijat/mita-on-kokemusasiantuntijuus/>

LIITTEET

Liite 1: Tiedonhaun kuvaus taulukkomuodossa

Haku-tietokanta	Hakusana(t)	Hakutulokset	Valitut lähteet (Perusteena valinnoille aiheen sopivuus opinnäytetyön aihepiiriin ja lähteen ajantasaisuus)
Melinda - Kansallis-kirjasto	moniammat? Rajaukset: 2007-2017 aineistot: Väitöskirjat	71 hakutulosta	Isoherranen, K. 2012. Uhka vai mahdollisuus: Moniammatillista yhteistyötä kehittämässä. Helsingin yliopisto, väitöskirja. Koskela, S. 2013. "Mie teen vaan oman työni" Toimintatutkimus moniammatillisen yhteistyön ja ohjausosaamisen kehittämistä. Jyväskylän yliopisto, väitöskirja. Katajamäki, E. 2010. Moniammatillisuus ja sen oppiminen. Tapaustutkimus ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalalta. Tampereen yliopisto, väitöskirja.
Melinda - Kansallis-kirjasto	moniammat? + sosiaal? Rajaukset: 2007-2017 aineistot: Pro gradut	98 hakutulosta	Helin, R. 2016. Onnistunut moniammatillinen yhteistyö terveys- ja sosiaalialan ammattien yhteistyön kirjoituksissa. Tampereen yliopisto, pro gradu.
Melinda - Kansallis-kirjasto	moniala? Rajaukset: 2007-2017 aineistot: Väitöskirjat	25 hakutulosta	Suhola, T. 2016. ASIAKASLÄHTÖISYYS JA MONIALAINEN YHTEISTYÖ OPPILASHUOLLOSSA: OPPILASHUOLTOPROSESSI SYSTEEMISENÄ PALVELUKOKONAISUUTENA. Lappeenrannan yliopisto, väitöskirja.
Melinda - Kansallis-kirjasto	päih? + mielenterv? Rajaukset: 2007-2017 aineistot: Väitöskirjat Pro gradut	15 + 25 hakutulosta	Kurki-Kangas, L. 2016. EDISTÄVÄ JA EHKÄISEVÄ MIELENTERVEYS- JA PÄIHDETYÖ mielenterveys- ja päihdepalveluissa. Tampereen yliopisto, pro gradu. Orjasniemi, T. (toim.) 2014. Moniammatillisen päihdetyön käytäntöjä kehittämässä – kohdeilmioita, menetelmiä, strategioita ja rajapintoja. Lapin yliopiston julkaisuja.

Melinda - Kansallis-kirjasto	ongelmapel? + mielenterv? Rajaukset: 2007-2017 aineistot	9 hakutulosta	Itäpuisto, M. 2011. Rahapeliongelmiä tunnistaminen, puheeksiotto ja pelaajan auttaminen. Sovatek -säätiö: Pelissä -hanke Keski- ja Itä-Suomen ongelmapelaajien hoidon kehittämis- ja tutkimushanke 2008–2011. Pajula, M. Ongelmapelaajan läheinen: sairas vai selviytyjä? Selvitys rahapeliongelman vaikutuksesta läheisiin. STAKES 26/2007.
Melinda - Kansallis-kirjasto	lähisuhdeväkiv alt? + mielenterv? Rajaukset: 2007-2017 aineistot	5 hakutulosta	Haapasalo, J. 2008. Kriminaalipsykologia. PS-kustannus. Siukola, R. 2014. Miten puutun lähisuhdeväkivaltaan? - Esimerkkinä päihde- ja mielenterveystyö. THL
Melinda - Kansallis-kirjasto	päih? + ongelmapel? Rajaukset: 2007-2017 aineistot Väitöskirjat Pro gradut	17 + 59 hakutulosta	Castrén, S. 2013. Disordered Gambling in Finland: Epidemiology and a Current Treatment Option. Helsinki : National Institute for Health and Welfare.
Melinda - Kansallis-kirjasto	päih? + lähisuhdeväkiv? Rajaukset: 2007-2017 aineistot	6 hakutulosta	Koko perhe kierteessä: Lähisuhdeväkivalta ja alkoholi. STM:n selvityksiä 2007:27
Melinda - Kansalliskirjasto	ongelmapel? (peliong? + väkivalta? haku: 0) Rajaukset: 2007-2017 aineistot	118 hakutulosta	Alho, H . ym. 2015. Rahapeli-riippuvuus. Kustannus Oy Doudemic. Räsänen, T. 2016. Terveys pelissä: Nuorten rahapelaamisen yhteys riskikäyttäytymiseen
Melinda - Kansallis-kirjasto	varhainen tunnist? Rajaukset: 2007-2017 aineistot	68 hakutulosta	Aalto, M. 2015. Alkoholiriippuvuus. Duodecim.

Melinda - Kansallis-kirjasto	verkostotyö Rajaukset: 2007-2017 aineistot	89 hakutulosta	-
Masto-Finna - kansainväliset e-aineistot	Problem/ disordered gambling + domestic violence Rajaus: 2007-2017, vertais-arvioidut, saatavilla kokonaan, e-aineistot	609 709 hakutulosta	Sopivissa lisenssiä ei saatavilla, opinnäytetyöhön valitut englanninkieliset lähteet lähdetutkimusten alkuperäislähteitä
Masto-Finna - kansainväliset e-aineistot	Problem gambling + mental health Rajaus: 2007-2017, vertais-arvioidut, saatavilla kokonaan, e-aineistot	2463 hakutulosta	Sopivissa lisenssiä ei saatavilla, opinnäytetyöhön valitut englanninkieliset lähteet lähdetutkimusten alkuperäislähteitä
Masto-Finna - kansainväliset e-aineistot	domestic violence + mental health Rajaus: 2007-2017, vertais-arvioidut, saatavilla kokonaan, e-aineistot	7 767 hakutulosta	Sopivissa lisenssiä ei saatavilla, opinnäytetyöhön valitut englanninkieliset lähteet lähdetutkimusten alkuperäislähteitä
Masto-Finna - Kokoelmat ja e-aineistot	varhainen tunnistaminen	26 hakutulosta	Aalto, M. 2009. Mielenterveys- ja päihdeongelmien varhainen tunnistaminen: opas ennaltaehkäisevän työn ammattilaisille. THL opas. Pajula, M. 2012. Pelin merkit: tietoa rahapeliongelmaasta työssään peliongelmia kohtaaville. THL opas.

Medic - tietokanta	peliong* OR ongelmapel*	53 hakutulosta	-
Medic - tietokanta	psyko* and mielenterv* and päih*	419 halutulosta	-
Medic - tietokanta	Lähisuhdeväkiv*	16 hakutulosta	Leppäkoski ym. 2014. STOPPIA! - Perhe- ja lähisuhdeväkivallan tunnistamisen ja varhaisen puuttumisen toimintaohjeen käyttöönotto, juurruttaminen ja arviointi -hanke 2011–2013. Tampereen yliopisto.
Medic - tietokanta	Väkivalt* and päiht*	40 hakutulosta	-

Liite 2: Kyselytutkimuksen sisältö ja kysymykset

(Esitiedot/kyselyn johdanto)

Moniammatillisuus ja neljän tuulen haasteet ammattilaisten kokemina

Tämä kysely liittyy Lahden ammattikorkeakoulun sosiaalialan tutkimukselliseen opinnäytetyöhön

"Palvelupalapelistä monivärimaalaukseen? Moniammatillisen toiminnan kehittämismahdollisuuksia neljän tuulen haasteiden kokonaisvaltaiseen kohtaamiseen".

Arvioitu vastamiseen kuluva aika: **n.5-10 minuuttia**

Opinnäytetyön toimeksiantajana toimii Sosiaalialan osaamiskeskus Verso ja toteuttajana sosionomiopiskelija Janette Ahvenainen. Kyselyn tarkoituksena on tutkia Päijät-Hämeen sosiaali-, terveys- ja sivistystoimialojen ammattilaisten kokemuksia siitä, miten moniammatilliseen toimintaan liitettävät periaatteet toteutuvat käytännön työssä, miten ammattilaiset kokevat osaavansa tunnistaa ja ottaa puheeksi neljän tuulen ongelmia (=mielenterveys- ja päihdeongelmat, ongelmapelaaminen ja lähisuhdeväkivalta) ja miten ammattilaiset oman työnsä kautta kokevat näiden neljän haasteen yhteydet toisiinsa.

Kyselytutkimuksen tietoja käytetään Verson kehittämistyössä eli tähän kyselyyn vastaamalla annat luvan hyödyntää antamiasi vastauksia tässä nimenomaisessa opinnäytetyössä ja mahdollisesti joiltakin osin myös Verson tulevilla kehittämishankkeissa.

Vastaukset annetaan ja niitä käsitellään nimettöminä! Esitietoina kysytään vain paikkakunta ja toimiala, sillä näitä tietoja hyödynnetään aineiston vertailussa (lopullisessa opinnäytetyössä ei kuitenkaan esitellä paikkakuntakohtaisia kyselytuloksia, jottei vastaajia voida päätellä myöskään tätä kautta, vaan mahdollinen vertailu tapahtuu yleisellä tasolla "paikkakuntien välillä oli, ei ollut suuria eroja asiassa X" tyyliin). Vastaathan mahdollisimman rehellisesti oman kokemuksesi mukaan, sillä kyselyn tarkoituksena on tutkia nimenomaan vastaajien omia kokemuksia kysytyjen asioiden osalta. Vastauksesi ovat tärkeä osa kehittämistyötä!

Kyselyn vastausohje:

Kyselyn kysymykset on esitetty väittämämuodossa, joille annetaan arvosana 1-4 sen mukaan, miten koet kyseisen väittämän pitävän paikkansa tai niillä pyydetään arvioimaan jonkin asian määrää:

1 = Täysin eri mieltä/ei yhtään

2 = Jokseenkin eri mieltä/ei kovin paljon

3 = Jokseenkin samaa mieltä/melko paljon

4 = Täysin samaa mieltä/todella paljon

EOS = En osaa sanoa

Kyselyssä esitetyt käsitteet tiiviisti:

Moniammatillisuus käsitteenä tarkoittaa tässä kyselyssä sellaista toimintaa, jossa eri alojen ja ammattiryhmien edustajat toimivat yhdessä, tavoitteenaan yhteistyössä jaettu tieto ja osaaminen esimerkiksi liittyen asiakkaan tilanteen kartoittamiseen tai tukitoimien järjestämiseen. Tällaisia moniammatillisia yhteistyötilanteita voivat olla esimerkiksi erilaiset verkostokokoukset.

Neljä tuulta on Verson kumppaneineen kehittämä orientaatio ja työtapa, jonka mukaan neljä monimutkaista ongelmaa eli mielenterveysongelmat, päihdeongelmat, ongelmapelaaminen ja lähisuhdeväkivalta omaavat yhteisiä rajapintoja ja voivat näin ollen esiintyä yhdessä, ja niitä voidaan myös ehkäistä yhdessä. Neljän tuulen orientaatio perustuu näkemykseen, jonka mukaan näiden neljän ongelman monimutkaisuus vaativat sekä kokonaisvaltaista tarkastelutapaa asiakkaan tilanteeseen, että eri ammattiryhmien osaamisen yhdistävää moniammatillista toimintaa ongelmien ehkäisemiseksi ja ratkaisemiseksi.

(Kysymykset)

1. Toimiala

Merkitse tähän, minkä toimialan alle toimiyksikkösi virallisesti kuuluu.
(Tätä tietoa käytetään aineiston vertailussa)

Sosiaalitoimi

Terveystoimi

Sivistystoimi

EOS

2. Alue

Valitse paikkakunta tai paikkakunnat sen mukaan, minkä alueen asiakkaille työyksikkösi palvelut on suunnattu. Voit valita useamman vaihtoehdon!

Lahti

Nastola*

Hollola

Heinola

Asikkala

Orimattila

Hartola

Kärkölä

Padasjoki

Sysmä

*(Nastola osa nykyisin Lahtea, mutta palvelut tuotettiin vielä tässä vaiheessa peruspalvelukeskus AAVAN toimesta, jolloin Nastolan eriyttämisen tarkoitus oli helpottaa vastaamista)

Moniammatillisuuden periaatteet

Ensimmäisessä kysymysoosassa kartoitetaan moniammatillista toimintaa sen kautta, kuinka moniammatillisuuden periaatteet vastaajien kokemuksen mukaan toteutuvat käytännön yhteistyössä

3. Monialainen yhteistyö

1 = Emme yhtään 2 = Emme kovin paljon
3 = Melko paljon 4 = Todella paljon EOS = En osaa sanoa

Teemme toimiyksikössänni säännöllisesti yhteistyötä...

...sosiaalitoimen ammattilaisten kanssa
...terveydenhuollon ammattilaisten kanssa
...sivistystoimialan ammattilaisten kanssa
(esim. nuorisotoimi, koulukuraattorit ja -psykologit, etsivä nuorisotyö)

4. Tavoitteellisuus

1 = Täysin eri mieltä 2 = Jokseenkin eri mieltä
3 = Jokseenkin samaa mieltä 4 = Täysin samaa mieltä EOS = En osaa sanoa

Kun toimin oman työni kautta yhteistyössä muiden ammattilaisten kanssa, työskentely on mielestäni aina suunnitelmallista ja tavoitteellista: Yhteistoiminnalle asetetaan konkreettisia tavoitteita ja niiden toteutumista seurataan ja arvioidaan yhdessä

Moniammatillisissa yhteistyötilanteissa koen osapuolten olevan motivoituneita ja aidosti halukkaita ja sitoutuneita yhteistyöhön tavoitteiden saavuttamiseksi

Omassa työssäni tapahtuva moniammatillinen toiminta on mielestäni hyvin suunniteltua ja työnjaot eri toimijoiden välillä selkeitä: Jokainen tietää, mitä tehdä ja on perillä siitä, mitä joku toinen tekee

5. Dialogisuus (yhteinen kieli, avoimuus, kunnioitus, kuuntelu, luottamus)

1 = Täysin eri mieltä 2 = Jokseenkin eri mieltä
3 = Jokseenkin samaa mieltä 4 = Täysin samaa mieltä
EOS = En osaa sanoa

Toimiessani oman työni kautta yhteistyössä muiden ammattilaisten kanssa...

...ei ensisijaisesti käytetä ammattikäsitteitä vaan pyritään käyttämään kieltä, jota ymmärtävät kaikki, myös asiakas

...koen ammattilaisten kunnioittavan ja arvostavan toistensa ammattitaitoa ja asiakkaitaan

...koen, että keskusteluissa jokainen osallistuja saa puheenvuoroja ja muut kuuntelevat puhujaa aktiivisesti ja kiinnostuneesti

...koen, että keskusteluissa pyritään yhteiseen ymmärrykseen asiasta ja löytämään jokaisen tiedot ja näkökulmia yhdistelemällä toimivin (ei vain nopein) ratkaisu

...voin luottaa toisten osaamiseen ja siihen, että jokainen tekee osansa yhteisten tavoitteiden eteen

...koen että yhteisissä keskusteluissa voi esittää avoimesti erilaisia ja eriäviäkin mielipiteitä käsiteltävästä asiasta hyvässä ja rakentavassa hengessä

6. Mahdollistavat rakenteet (tasa-arvoinen toimintakulttuuri, aika, johtajuus)

1 = Täysin eri mieltä 2 = Jokseenkin eri mieltä

3 = Jokseenkin samaa mieltä 4 = Täysin samaa mieltä

EOS = En osaa sanoa

Omassa työssäni eri alojen ja ammattiryhmien ammattilaisten välillä vallitsee tasa-arvo varsinkin yhteistyötilanteissa

Työssäni moniammatilliselle toiminnalle varataan riittävästi aikaa ja jo työn aikataulusuunnittelussa otetaan huomioon yhteistyön aikavaatimukset

Oman työni toimintakulttuuri ja johtaminen tukevat ammattilaisten ja eri toimialojen välistä yhteistyötä ja -toimintaa

7. Yksilölliset valmiudet

1 = Täysin eri mieltä 2 = Jokseenkin eri mieltä

3 = Jokseenkin samaa mieltä 4 = Täysin samaa mieltä

EOS = En osaa sanoa

Koen oman ammattitaitoni ja osaamiseni riittävän hyväksi, osatakseni toimia oman alan asiantuntijana tuodakseni ammattiosaamiseni näkökulman osaksi moniammatillista yhteistoimintaa

Mielestäni yhden ammattialan tai asiantuntijan näkökulma ei riitä asiakkaiden haasteiden ymmärtämiseen, vaan tarvitaan eri ammattiryhmien ja -alojen osaamisen ja tiedon yhdistelyä ja yhdessä tuotettua uutta tietoa

Toimiessani yhteistyössä muiden ammattilaisten kanssa, osaan tuoda omat näkemykseni esille ja osaksi keskustelua perustellusti ja ymmärrettävällä tavalla

Osaan tutkia ja arvioida kriittisesti yhteistä toimintaa ja tuoda huomioni esille rakentavalla tavalla (tavalla, joka ei keskity henkilöihin, vaan asioihin ja jolla tavoitellaan toimivaa yhteistyötä ja ongelmanratkaisua

Haluan oppia ja kehittää omaa ammatillista osaamistani ja pidän muiden ammattilaisten asiantuntijuutta ja moniammatillista yhteistoimintaa oman oppimiseni eräänä keskeisenä mahdollistajana

Näen erilaisuuden rikkautena ja pidän tärkeänä ja arvokkaana sitä, että ihmisillä on erilaisia mielipiteitä ja näkökulmia annettavanaan

Koen itse yhteistyön eri ammattiryhmien ja eri alojen ammattilaisten välillä hyvin tärkeäksi ja pidän sitä merkittävänä osana työtäni

Neljän tuulen haasteet: Tunnistaminen ja Puheeksiotto

Seuraavassa kysymysoosassa kartoitetaan kokemuksia neljän tuulen haasteiden (mielenterveys- ja päihdeongelmien, ongelmapelaamisen ja lähisuhdeväkivallan) varhaisesta tunnistamisesta ja puheeksiotosta *(Huom. Huomioikaa varsinkin alaikäisten kohdalla vastauksissa myös perheenjäsenet!)*

8. Neljän tuulen haasteiden tunnistaminen

1= täysin eri mieltä 2= jokseenkin eri mieltä

3= melko samaa mieltä 4= täysin samaa mieltä EOS = En osaa sanoa

Tunnistan mahdollisesti mielenterveysongelmista kertovat oireilut/merkit asiakkaan kuvauksista/toiminnasta

Tunnistan mahdolliset päihdeongelman oireet/merkit asiakkaan kuvauksista/toiminnasta

Tunnistan mahdollisesti peliongelmissa kertovat oireilut/merkit asiakkaan kuvauksista/toiminnasta

Tunnistan mahdollisesti lähisuhdeväkivallasta kertovat oireilut/merkit asiakkaan kuvauksista/toiminnasta

9. Neljän tuulen haasteiden puheeksiotto

1= täysin eri mieltä 2= jokseenkin eri mieltä

3= melko samaa mieltä 4= täysin samaa mieltä EOS = En osaa sanoa

Minulla on osaamista ja työkaluja...

...mielenterveysasioiden puheeksi ottamiseen asiakkaideni (ja näiden perheiden) kanssa

...päihdeasioiden puheeksi ottamiseen asiakkaideni (ja näiden perheiden) kanssa

...peliongelmiin puheeksi ottamiseen asiakkaideni (ja näiden perheiden) kanssa

...lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamiseen asiakkaideni (ja näiden perheiden) kanssa

10. Koulutus

1= täysin eri mieltä 2= jokseenkin eri mieltä 3= melko samaa mieltä 4= täysin samaa mieltä EOS = En osaa sanoa

Koen saavani riittävästi koulutusta osaamiseni tueksi, jotta osaan tunnistaa ja ottaa puheeksi neljän tuulen (mielenterveys-, päihde-, peli- ja lähisuhdeväkivalta-) ongelmat asiakkaiden kanssa

Neljän tuulen haasteet: Yhteisesiintyvyys

Viimeinen kysymysosa kartoittaa kokemuksia neljän tuulen haasteiden (mielenterveys- ja päihdeongelmien, ongelmapelaamisen ja lähisuhdeväkivallan) yhteisesiintyvyydestä

11. Neljän tuulen haasteet ja niiden yhtäaikaisuus

1= ei kenelläkään, 2= ei kovin monella, 3= melko monella, 4= erittäin monella EOS = En osaa sanoa

Huom. Huomioikaa varsinkin alaikäisten kohdalla vastauksissa myös perheenjäsenet!

Perusasteen kuraattorit ja psykologit; huomioikaa vastauksissanne lähinnä yläasteikäiset asiakkaanne!

Oman toimiyksikköni asiakkailta (ja/tai näiden perheenjäsenillä) on yhtä aikaa ongelmia...

...mielenterveyden ja päihteiden kanssa

...mielenterveyden ja lähisuhdeväkivallan (uhrina tai väkivallan tekijänä) kanssa

...mielenterveyden ja pelaamisen kanssa

...päihteiden ja lähisuhdeväkivallan (uhrina tai väkivallan tekijänä) kanssa

...päihteiden ja ongelmapelaamisen kanssa

...pelaamisen ja lähisuhdeväkivallan (uhrina tai väkivallan tekijänä) kanssa

...kolmen neljän tuulen haasteen kanssa (mielenterveys-, päihde-, peli- tai lähisuhdeväkivaltaongelma)

...kaikkien neljän tuulen haasteen kanssa

Työssäni kohtaamilla asiakkailta (ja/tai näiden perheenjäsenillä) esiintyy seuraavista haasteista vähintään kaksi: mielenterveysongelma, päihdeongelma, peliongelma, lähisuhdeväkivalta

Toimiyksikköni asiakkailta (ja/tai näiden perheenjäsenillä) on useita asiakkuuksia (= asiakkaana myös jossain muualla, kuin omassa toimiyksikössä)